

Bosanska
Sumejja

MAGAZIN ZA ŽENU I PORODICU

BROJ 59. ♫ DECEMBAR 2019. /REBIUL-AHIR 1441.

Snaga žene

**Ponovo
na hadžu**

Tema broja:

Između dvije hidžre

FOTO: MUSTAFA TERZIĆ

Jasmina Porobić

Rođena u Bratuncu 1963. godine. Prije rata udala se u selo Porobiće, općina Srebrenica. Kada je počeo rat, s porodicom izbjegla u Srebrenicu gdje su boravili sve do jula 1995. kada je sa dva sina konvojem stigla u Tuzlu. U srebreničkom genocidu ubijen joj je muž i brojni članovi uže i šire porodice. Na kolektivnoj dženazi 2011. sahranila je nekoliko pronađenih kostiju ubijenog muža. Živi u Tuzli.

SADRŽAJ

Putokazi

Merzija Kasumović

Takvaluk (bogobojaznost) 5

Tefsir

Sead Seljubac

El-Muzzemill/ Umotani (73.) 8

Muslimanka u historiji

Azra Hasanović

Suvežba 11

Intervju

Meliha Terzić

Sadika Murić: U spoju grafičkog zanata i prosvjetiteljske misije rodila se ljubav prema knjizi 12

Tema broja

Azra Hasanović

Između dvije hidžre 16

Aktivizam

Amina Đulović i Amra Mujezinović

Snaga žene: Članice Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 23

Afirmativno

Elmedina Osmić-Brzović

Da'va iza rešetaka 27

Baština

Meliha Terzić

Dubak 30

Blagoslovljene građevine

Darb Zubeida 32

Portret

Amina Đulović

Rahima Alibegović

Vjeroučiteljica 34

Putopis

Merzija Kasumović

Ponovo na hadžu 39

Odjeci

Amra Mujezinović

Živinčanke u posjeti Gradskoj biblioteci „Mehmedalija Mak Dizdar“ Stolac 45

Adrese

Amra Mujezinović

Kad se od ništa napravi nešto 47

Rad na sebi

Maksida Agić-Skrobo

Komunikacija - začin uspjeha 50

Porodične teme

Meliha Terzić

Porodica kao emanet 52

Odgoj

Edina Tokić

Šta da budem? 54

Nastavna praksa

Almedina Imširović

Da li bi trebalo insistirati na (ruko)pisanju? ..

..... 56

Bošnjakinje u književnosti

Mukelefa Behaderović

Nasiha Kapidžić-Hadžić 59

Sumejjina kuhinja

Čaj 60

Stil

Amina kreira i nosi 61

Poruka

..... 62

UVODNIK

Svijet je planina. Šta god da kažeš, on će ti to vratiti kao eho. Nemoj reći: "Ja sam pjevalo lijepo, a planina je odjekivala ružnim glasom!" To nije moguće. Ljudski intelekt je mjesto gdje neodlučnost i nesigurnost puštaju korijenje. Ne postoji način da se prevaziđe ova neodlučnost osim ljubavi. (Rumi)

Dan je bio proljetnji – neodlučan, ni topao ni hladan. Tik ispod nas, neometana blještavim dunjalukom koji je svojim odrazima navaljivao u svaku njenu kap koja proviri ispod tajnovite stijene, voda je u zanosu činila zikr – Hu, Hu, Hu, Hu... Nenametljivo, ali odlučno, preko njenog huka kotrljali su se lijepi glasovi, uzvodno, do stijene, a ona nam ih je vraćala još nenametljivije i odlučnije, spuštajući ih na nas poput čudesnog pokrivača koji umotava i grijе, ne samo tijelo već i dušu.

Amina, majka Muhammed Pejgambera, ona sadef rodi zrno bisera...

Učio se Mevlud, na Buni. Kamena tekijska avlija i svi putevi do nje bili su puni ljudi. Gledajući ta lica, lica težaka i lica učenjaka, lica njegovana i lica dubokim linijama naborana, lica vješto uokvirena mahramom i ona ovlaš, „da se plaho ne pokvari frizura”, stroga, tvrda lica, i ona mehka, nasmijana – shvatila sam koliko moj narod voli to dijete čijem veličanstvenom rođenju svake godine sve iznova i iznova prisustvuje i u zanosu ustaje pred njim.

U predajama se bilježi da je na dan kada je Muhammed, sallallahu alajhi ve sellem, došao na ovaj svijet, cijeli svemir slavio i da je sva priroda „neobičajenim pojavama” proslavila njegovo rođenje; nebo, zvijezde, biljke, životinje, planine, jezera, građevine, sve je živo zemlji palo kliknulo – – Allah. Allah, Sunce nam se rodilo. Mevludi su eho tog neviđeno velikog veselja, toliko velikog da odjeku-

je stoljećima, eho koji ide iz naših srca pružajući nam priliku da i mi budemo dijelom te radosti. Veselje zbog spuštanja Milosti na sve svjetove, dolaskom posljednjeg Božijeg Poslanika na ovaj svijet, davno je započeto i još uvijek traje.

Ovaj broj Bosanske Sumejje nastajao je u rebiul-evvelu, mjesecu rođenja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Hvala Bogu, danas se u značajnoj mjeri piše i govori o Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. I sve to nam je vrlo često na dohvati ruke, udaljeno tek klik ili dva mišem. Možda se zato, a možda uprkos tome, ponekad čini kao da šturo i površno prilazimo njegovom životu. Kao da sve već znamo, sve smo već čuli, pročitali i sve se polakko pretvara u fraze koje nas malo dotiču i još manje motivišu i pokreću. Lijepo je, ali nije dovoljno, voljeti Muhammeda novorođenče, Muhammeda siroče, moramo (za)voljeti i Muhammeda Vjerovjesnika, Muhammeda zakonodavca, Muhammeda borca, Muhammeda roditelja, Muhammeda supružnika, Muhammeda prijatelja, Muhammeda trudbenika, Muhammeda brižnoga, blagogu, pravednoga, kad treba strogoga, Muhammeda koji ne viče, ne tuče, ne ogovara, ne laže, moramo zavoljeti najboljeg ljudskog uzora, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

Srećom, postoje među nama oni koji nisu površni u svojoj ljubavi prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, oni koji ga vole svojim djelima, inspirisanim njegovim životom. Drago nam je što ćete neke od njih upoznati i na stranicama koje slijede i koje će uslijediti, ako Bog da.

Upoznajimo svi mi Božijeg Poslanika, družimo se s njim da bismo ga istinski zavoljeli. A kada ga zavolimo, ta ljubav pobijedit će, kako reče Rumi, našu neodlučnost da postanemo ljudi koji mijenjaju svijet.

IMPRESSUM:

IZDAVAČ: Udruženje Sumejja u Bosni i Hercegovini

SARADNIK IZDAVAČA: UG „Sumejja“ Živinice

PREDSEDJNICA: Asima Tulumović

GLAVNA UREDNICA: Azra Hasanović

STRUČNA SAVJETNICA: Meliha Terzić

REDAKCIJA: Meliha Terzić, Azra Fazlović, Amina Đulović, Mukelefa Behaderović

SURADNICI: dr. Sead Seljubac, Edina Tokić, Merzija Kasumović, Amra Mujezinović, Almedina Imširović, Maksida Agić-Skrobo, Amina Ajanović,

LEKTORICA: Mukelafa Behaderović

UREDNICA PORTALA: Amina Đulović

LIKOVNO I GRAFIČKO UREĐENJE: Nedim Suljević i Eldina Hadžić

ŠTAMPA: „OFF-SET“ Tuzla

www.bosanskasumejja.com

magbosanskasumejja@gmail.com

Broj 59/decembar 2019.

Broj računa: 1321002004743725 NLB Banka

MAGAZIN IZLAZI UZ PODRŠKU MUFTIJSTVA TUZLANSKOG

Takvaluk (bogobojaznost)

MERZIJA KASUMOVIĆ

Značenje pojma *takva i takvaluk*

Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u Knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u neimaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje.

(El-Bekare, 177.)

Pojam *muttekun* u navedenom ajetu preveden je sa; ... oni se Allaha boje. U prijevodima se često za pojam takva i takvaluk upotrebljava značenje strah i bogobojaznost. Pojam *takva* dolazi od korijena riječi *vikajet*, a *vikajet* znači *u potpunosti se čuvati*. U Šerijatu se pojam *takva* definiše kao ulaganje krajnjeg truda da se izvršavaju Allahove naredbe i da se izbjegavaju Njegove zabrane kako bi se izbjegla Njegova kazna.

Takvaluk znači nadzor nad dušom i vladanje njom. Kada Božiji rob uspije ovladati svojim ponašanjem, kada ostvari samokontrolu u poštivanju Allahovih granica, doći će na stepen takvaluka (bogobojaznosti).

Takvaluk zahtijeva udaljavanje od

zabranjenih prostora, djela, ponašanja. Te prostore je Bog odredio kako bi ukazao ljudima na Pravi put. Poštivanje edeba i svijest o Božjoj sveprisutnosti, postojanost u izvršavanju propisanog, obraćanje pažnje na govor, ponašanje, pa čak i na želje, predstavlja bogobojaznost u svim prilikama.

U navedenom ajetu Allah, dželle šanuhu, kazuje nam šta nije čestitost i šta ona jest. U nabrojanim ponašanjima iskrenih vjernika sadržani su svi imanski, islamski i ihsanski postupci i tek njihova ukupnost nosi epitet takvaluka. Ovo je vrlo uzvišeno stanje mu'minske duše i nije ga lahko postići.

El-Kušejri, Allah mu se smilovao, detaljno je objasnio značenje bogobojaznosti: *Bogobojaznost u sebi sadržava*

svekolika dobra! Pravo značenje bogobojaznosti je zaklanjanje od Allahove kazne činjenjem pokornosti! Odatile je osnova bogobojaznosti, u stvari, strah od činjenja širka, nakon toga strah od činjenja grijeha i neposlušnosti, zatim, strah i čuvanje od sumnjivih stvari, a nakon svega toga i kloniti se višku u dozvoljenim stvarima!

Časni prethodnici, koji su svoje živote uređivali doslovnim kur'anskim putanjama, imali su veliki strah od sumnjivih stvari i strah od viška u dozvoljenim. Iz tog razloga su malo jeli, malo spavali, malo se smijali, malo slobodnog vremena sebi dopuštali, skromno se odjevali... Za sumnjive stvari Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: *Halal je jasan i haram je jasan,*

a između toga su sumnjeve stvari. Ko ih se bude klonio, sačuvat će vjeru.

Bogobojaznost je skup svih mjera koje vjernik poduzima da bi živio ispravno. To je preventivno ponašanje u svakom činu, prije svakog govora i prije nego se nešto zaželi.

Jedan čovjek je upitao Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, šta je to takvaluk, a on mu reče: *Jesi li ikada išao nekim trnovitim putem? Da, jesam*, odgovori. *I šta si radio? Kad bih naišao na trn, izbjegao bih ga, preskočio ili bih ga okružio. E, to ti je takvaluk*, reče mu Ebu Hurejre.

Kako se postiže takvaluk

Uvriježeno je mišljenje da su najpobožniji oni koji mnogo ibadete, glasno dove, opominju druge i prijete vjerom. Međutim, istinska pobožnost je sposobnost da se ne čini ono što je zabranjeno. Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: *Čuvaj se harama, bit ćeš najpobožniji*.

Tako možemo vidjeti da su visoke deredže i istinsku bogobojaznost posjedovali ljudi koji nisu bili uslovno najviđeniji u svom okruženju, nego su bili postojani u čestitom životu i nisu grijesili. Tako prenosi Abdullah bin Amr bin As, radijallahu anhu, sin čuvenog vojskovođe, Amr ibn el-Asa, da su sjedili kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jednoga dana pa kad je bilo vrijeme namaza, došao je čovjek, a s njegove brade se još cijedila voda od abdesta. Dok je prilazio, Poslanik,

alejhisselam, rekao je: *Ovo je jedan od stanovnika Dženneta*. Tako se desilo i naredna dva dana. Abdullah mu se obratio s molbom da ga primi u svoju kuću jer se zavadio sa svojim ocem i čovjek je prihvatio. Krenuli su i tri noći i dana Abdullah nije bio ništa posebno u životu ovog čovjeka. Noću je spavao, ujutro klanjao, nije postio nafisu niti išta slično. Trećeg dana upita Abdullah b. Amr: *Je li ovo tvoj život, ima li išta posebno u tvojim djelima? Ja nisam zavađen sa svojim ocem, ali želio sam vidjeti zbog čega nam je Poslanik, alejhisselam, tri puta kazao da si ti džennetlija?* Čovjek reče: *Ovako je kako si video, ne činim ništa posebno, jedino što mogu istaći je da ne zavidim ljudima na blagodatima koje im je Allah dao*.

Čuvanje od harama je središnji etički pojam i moral počinje tamu gdje počinju ograničenja. A takvaluk počinje i prije, on podrazumijeva nepribližavanje granicama. Takvaluk je metod za odgajanje ljudi, metod i način življenja, metod upravljanja zajednicom, metod za odgajanje djece. Takvalukom se uči kako da sačekamo nagradu na budućem svijetu. Istinsko vjerovanje je biti svjestan Božije Sveprisutnosti, i u javnom i tajnom djelovanju. Ta svijest zove se ihsan, vrhunsko dobro, ono dobro koje nadilazi dunjaluke okvire, ono dobro koje se postiže takvalukom (bogobojaznošću) i jedino njim.

U takvaluku nema bahatosti i nemara. To nije stanje neodgovornih, i to ne može postići onaj ko se poigrava sa

svetim. Enes, radijallahu anhu, rekao je: *O, djeco moja! Nemojte se družiti s ološem. A, ko su oni, upitaše. To su oni koji se ne boje Allaha*, odgovori on.

Početni stepen takvaluka bi bio uvjerenje i istinsko svjedočenje *La ilah illallah Muhammedun resulullah*. Svjedočanstvo prve temeljne vjerske istine djeluje oslobođajuće pa se pokornošću Allahu postaje neovisnim o svemu drugom.

S namazom se vjernik uzdiže i oplemenjuje svoju dušu razgovarajući s Uzvišenim Bogom. Namaz je bijeg u sfere iznad ovosvjetskih, kako bi duša bila svjesna svog bivstvovanja.

Ima vremena kada je lakše steći vrline, a time i naklonost Božiju. Takvo vrijeme je mubarek mjesec ramazan. Allah nam je propisao post jedino da bismo stekli bogobojaznost. On kaže u Kur'antu:

O vjernici, propisuje vam se post, kao i onima prije vas, da biste bili bogobojazni. (El-Bekare, 183.)

Post je najbolja prilika da se stekne istančani osjećaj za dobro, za blagodati kojima raspolažemo, za darežljivost, te da se nauči vladati svojim prohtjevima, svojom voljom. Ko savlada svoju volju, njemu su svi ideali dostupni jer uspjeh pripada ustrajnjima. Allahovu zemlju naslijedit će dobri robovi, njima pripada budućnost, ma kako izgledala sadašnjost. Post je bitka sa samim sobom, jedna oslobođajuća bitka u kojoj

se tijelo iscrpi da bi duša dosegla svoje miradže i svoja rađanja.

Zekatom se čisti imetak, navikava na svijest da nam je imetak posuđen i da je veliko iskušenje. Zekatom zadobijamo socijalnu osjetljivost i osobinu darežljivosti.

Hadž nas podsjeća na prolaznost i Sudnji dan, uči toleranciji, kulturi i suživotu s drugima, uči nas žrtvovanju na Allahovom putu.

Takvaluk donosi najveće dobro na oba svijeta

Takvaluk zahtijeva svijest i odričanje, i zato su darovi za njega i na ovom i na budućem svijetu zaista doстоjni te stalne budnosti na Allahovim granicama. Kada mu'min s pobožnom predanošću živi svoj život, tada vjera daje plodove spoznaje i svjetlo kojim on raspoznae pravi put. Iskrenost i istinoljubivost daju sposobnost da se prepozna istina, postupanje po znanju koje se ima daruje znanje koje dotad nismo imali, darežljivost donosi uvećanje imetka itd.

O, vi koji vjerujete, Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati, dat će vam svjetlo pomoću kojeg ćete ići, i oprostit će vam jer Allah prašta, i samilostan je.(El-Hadid, 28.)

Svetlo koje Allah daruje je svjetlo pomoću kojeg mu'minsko srce raspoznae istinu, bez obzira na opsjene i tmine koje vladaju. A, kako nam je potrebno takvo svjetlo u svim vremenima!

Allah, dželle šanuhu, kaže: **Bojte se Allaha, On će vas poučavati...** (El-Bekare,282.)

To znanje kojemu Allah poučava ne nalazi se u knjigama, to je dar, nadnaravni dar koji je rijedak i kojim odbrazeni robovi plijene i podstiču druge na dobro.

A onome ko se bude Allaha bojao – On će preko ružnih postupaka njegovih preči i još mu veliku nagradu dati. (Et-Talak, 5.)

Oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovome i na onome svijetu – Allahove riječi niko ne može izmjeniti – to će, zaista, velik uspjeh biti. (Junus, 63-64.)

Allah obećava oprost, prelazak preko ružnih postupaka i dobre vijesti na ovom i budućem svijetu.

A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. (Et-Talak,4.)

...a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći... (Et-Talak, 2.)

Kakav je to izlaz? Izlaz i rješenje iz svake situacije, iz umora i tereta, iz tragedije i iskušenja, iz tjeskobe u prostranstvo, iz tmine na svjetlo...

U kazivanju o poznatom pobožnjaku, Hatimu el-Esamu, rahime-hullah, i njegovoj porodici, možemo vidjeti kako Allah sve učini dostupnim za bogobojske robe. Njemu su materijalne blagodati ovog svijeta bile uskraćene. Imao je puno djece. Time je Uzvišeni Allah blagoslovio njega i njegovu ženu. Hatim je odavno želio obaviti hadž, ali kao i svaki siromah nije mogao da tu želju ostvari. Vjerovao je da će mu Allah pomoći u namjeri.

su svi bili ljuti na djevojčicu i krivili je za njihovu nedaću. Djevojčica je digla prema nebu svoje ručice upućujući dovu: *Gospodaru moj, Bože moj, Zaštitnice moj, Ti ljudima daješ od Tvoje blagodati! Nemoj nama uskratiti Tvoju blagodat. Nemoj me poniziti pred mojom porodicom!* Tako je Uzvišeni Opskrbljivač, koji je obećao bogobojskim da će im dove sigurno uslišati, odredio da sam sultan zakucu na vrata porodice Hatima el-Esama. Pred vratima Hatimove kuće sultana je pogodila velika žed pa naredi svojim vojnicima da mu odmah donešu vode. Vojnik je pokucao na vrata Hatima el-Esama. Kada je sultan popio vodu, rekao je kako nikada nešto ljepše nije okusio pa je upitao: *Čija je to kuća?* Kada su mu ljudi odgovorili da je to kuća Hatima el-Esama. On upita: *Je li to onaj poznati pobožnjak?* Ljudi mu odgovoriše potvrđno i on ponovo upita: *Što nam on nije otvorio vrata?* Vojnici ga obavijestile da je on krenuo na hadž. Tada sultan reče: *Onda je naša obaveza da u njegovom odsustvu pomognemo njegovu porodicu!* Darovao je kesu punu zlatnika, a zatim se okrenuo svojim ministrima i vojnicima i obratio im se riječima: *Ko me zaista poštije, neka učini ono što sam ja učinio!* Ministri i vojnici odmah počeše bacati kese pune zlatnika ispred praga Hatimove kuće kako bi dokazali svoju ljubav prema sultanu. Svi su se radovali, a djevojčica je zaplakala i rekla: *Nas je pogledao stvoreni, pa smo se obogatili, pa šta bi bilo kada bi nas pogledao Stvoritelj?* Zar Uzvišeni Stvoritelj nije rekao: *...a onome koji se Allaha boji, On će mu izlaz dati i opskrbice ga odakle se i ne nade...* (Kur'an, Et-Talak,2-3.)

Ova priča je najljepši tumač svih blagodati koje dobija muttekija, onaj koji je stalno budan na Allahovim granicama.

Imam Nevevi, veliki hadiski učenjak je kazao:

Da postoji išta na svijetu bolje od bogobojsnosti, što za sobom nosi veću nagradu, što roba dovodi do perfektnosti (potpunosti), Allah bi to preporučio. Allah je Milostiv.

I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali. (Junus, 62 – 63.)

EL-MUZZEMMIL / UMOTANI (73.)

SEAD SELJUBAC

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ مَلِكُ
 فِيمَا لَيْلَةٍ إِلَّا قَلِيلًا
 نَصْفَهُ أَوْ اثْقَلُهُ مِنْهُ قَلِيلًا
 أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَكِّلْ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا
 إِنَّ سَنْنَلَقِي عَلَيْكَ قَوْلًا تَقْيِيلًا

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

1. O ti, umotani!
2. probdij noć, osim malog dijela; -
3. polovinu njezinu ili malo manje od nje;
4. ili malo više od nje, i izgovoraj Kur'an pažljivo,
5. Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati.

O ti što u svom Hirau za Istinom tragaš, strah od odgovornosti neka te ne navede da se skloniš pod plašt svog komoditeta, i tu se primiriš¹. Ako osjetiš da nemaš dovoljno snage za odgovornost nošenja emaneta Vjere, prenošenja Njegove Riječi i življenja Pravog Puta, onda dodatnu snagu potraži u ibadetu. Sedžde i duga stajanja pred Uzvišenim, u tihim noćnim satima, dok drugi spavaju, najpogodniji je oblik jačanja svog duha. Previše spavanja umravljuje dušu.

Ako želiš da procjeniš koliko je noćnog ibadeta potrebno baš tebi da bi snagu povećao, onda kreni od donje granice – bar jednu trećinu noći probdij ispunjavajući je različitim vidovima ibadeta: klanjajući, zikreći ili Kur'an učeći.

Kur'an uči polagahno, prateći smisao njegovih ajeta i osjećajući da se obraća upravo tebi. Poneku poruku i zapiši.

Posebno onu koja ti je u tim danima iznimno važna i o njoj više misli. Sve što sutra, kada svane, mogneš odmah primjeniti, učini to! Ništa ne odgadaj! Neka ti to bude princip u životu!

Kada osjetiš da ti ta količina više ne predstavlja poteškoću, povećavaj je do jedne polovine noći. Kada vidiš da ti ni provesti pola noći u ibadetu više nije teško, povećavaj do dvije trećine, ali dalje ne idi. Tvoje tijelo ima pravo da se odmori. Čuvaj i njegov hakk!

Nakon određenog vremena, najčešće je to jedna godina dana, osjetit ćeš kako posjeduješ dovoljno duhovne, ali i tjelesne snage da poneseš emanet življenja i širenja Božje Riječi u okruženju, a taj emanet je itekako težak. Ko ne shvata ozbiljnost i težinu nošenja i prenošenja tog emaneta, nije ni dostojan da se time bavi. Samo nemoj zaboraviti da je i nagrada adekvatna težini uloženog napora.

Sjeti se da je Uzvišeni i tvog najvećeg učitelja Muhammed-pejgambera istim riječima pozvao da ustane, sa sebe skine pokrivač kojim je groznici straha tjerao od sebe, i krene u duhovno učvršćivanje sebe i svojih ashaba. Nije se on bojao obaveze, nego je bio fasciniran veličanstvenim izgledom jednog od Božjih meleka, plemenitog Džibrila. Zaklanjao je cijeli horizont kada mu se jednom pokazao u svom prirodnom liku². A kako li je tek veličanstven njegov Stvoritelj Koji ti šalje Svoju Riječ da osvijetljen njenim nurom hodiš kroz dunjalučke tmine? Ti i oni što su uz tebe.

Razmisli o tome! Najbolje ćeš razmišljati u svojoj osami, kad noćni sati oko tebe sve umire.

¹

Muhammed Asad, pojašnjavajući značenje pojma muzzemmil, između ostalog, navodi: "Međutim, nema nikakve sumnje da, bez obzira na to kakav je lingvistički smisao obraćanja 'O, umotani', on implicira poziv na povećanje svijesti i dublje duhovne budnosti..." Poruka Kur'ana, str. 921.

²

Vidi: Sahih el-Buhari, t. 1. str. 7.

إِنَّ تَائِثَةَ الْيَلِلِ هِيَ أَشَدُ وَطْلًا وَأَقْوَمُ قِبَلًا ﴿٦﴾
إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبِّحَا طَوِيلًا ﴿٧﴾

- 6. ta ustajanje³ noću, zaista, jače djeluju i izgovara se jasnije,
7. a ti danju imaš, doista, mnogo posla.**

Noćni sati su Božija blagodat upravo zbog njihove mirnoće. Noćna vreva je zulum koji čovjek današnjice čini prema noći. Isključi se! Tu Božiju blagodat iskoristi da jasno čuješ svoje srce kad izgovara veličanstvenu riječ Allah. Zaboravi tada na svoje dnevne obaveze, na dunjalučke zahtjeve i sve drugo. Neka je samo jedno pred tobom – ime Uzvišenog, ime Allah.

Njegove riječi izgovaraj polagahno i jasno. Poruke urezuj duboko u dušu. Moli Rabba svoga da te vodi kroz Dunjaluk do Sebe. Noć neka bude svjedok tvoje iskrenosti.

وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَّشِّرْ إِنَّهُ تَبْيَلًا ﴿٨﴾
رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّحْذَهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾

- 8. I spominji ime Gospodara svoga i Njemu se potpuno posveti!
9. On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, Njega uzmi za zaštitnika!**

Dok noć bude svjedočila o tvojoj iskrenoj predanosti i posvećenosti Voljenom Rabbu, ti Ga moli da te štiti i čuva, da te brani i o tebi se brine, da bude Vekil tvoj. Ti drugog zaštitnika nemaš. Ti boljeg Prijatelja nemaš.

Dok Mu budeš dove upućivao, On će ti užvratiti neprocjenjivim darom, nezamjenjivim nimetom koji se saburom zove. A, sabura ti treba kud god da kreneš, najviše onda kada te nevjerujući ljudi počnu svojim otrovnim riječima, tim pakosnim žaokama, bosti gdje god i kad god stignu. Sabur će ti pomoći da njihov otrov na tebe ne djeluje, da smireno nastaviš svojim Putem prema uzvišenom Cilju.

وَاصِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا حَمِيلًا ﴿١٠﴾
وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولَئِكُنَّ نَعْمَةً وَمَهْلُكَمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾

- 10. I otrpi ono što oni govore i izbjegavaj ih na prikladan način.
11. A Mene ostavi i one koji te u laž ugone, koji raskošno žive, i daj im malo vremena.**

Sabur, taj veliki Božiji dar, pomoći će ti da vješto izbjegneš njihove zamke, provokacije na koje očekuju da reaguješ ishitreno, da svoje dostojanstvo pogaziš, da se pred njima poniziš, da postaneš isti kao oni.

Neka te raskoš u kojoj žive ne obeshrabri. Samo trenutak tvog zadovoljstva kada si na sedždi, Bogu blizu, i osjećaš tako jako Njegovu prisutnost, tu, s tobom, bliže ti od tvoje žile kucavice, vredniji je od svega što oni imaju. Osim toga, oni nisu ni svjesni da su svakog trena sve bliže i bliže bolnom iznenadenju koje ih očekuje. A, misle da imaju

vremena i misle da uživaju. Jadnici.

Prepusti ih njihovom upornom bježanju od Istine. Svi su oni poput onog, iz Pejgamberovog vakta poznatog, Velid b. Mugire čija duša je prepoznačala Riječ Božiju i priznala da je zadržljivo, i Božija, ali nakon što su mu njegovi „dušebrižnici“ provokacijom „mozak isprali“, porekao je. Izazvali su otpor u njemu tvrdeći kako se dodvorava Pejgamberu i ashabima radi neke svoje materijalne ili egzistencijalne koristi i udarili mu na ponos. Radi beskorisnog ponosa, utvrdio je kako je Kur'an samo nekad davno ispričana priča, a ni sam u to nije vjerovao⁴. Ponos mu je bio važniji od Istine. Takav je svaki velid b. mugire, u bilo kojem vaktu. Svi isto misle i isto tvrde.

Pusti ih Njemu!

إِنَّ لَدَنَا أَنْكَالًا وَحَجِيمًا ﴿٢١﴾
وَطَعَامًا ذَا غُصَّةً وَعَلَانِيَةً أَلِيمًا ﴿٣١﴾
يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيرًا مَهِيلًا ﴿٤١﴾

- 12. Bit će u Nas, doista, okova i ognja,
13. i jela koje u grlu zastaje, i patnje nesnosne,
14. na Dan kada se Zemlja i planine zatrese,
i planine - mehke pješčane dine budu.**

Ti strpljivo slijedi staze Gospodara svoga i boj se Dana kada će strašni potres sve zahvatiti, kada će ljuta stijena mehka praška postati, a površina Zemlje odjednom potpuno ravnom ostati. Tog Dana, one koji tebe smatraju nerazumnim jer vjeruješ u Istinu čekaju brojna bolna iznenadenja. Među njima Rabb izdvaja četiri:

a. Okove

U zamjenu za dunjalučke stege kojima su vlastitu dušu okivali, a tjelesnim užicima ih nazivali, i vlastitoj duši branili da do čistoće dode, dobit će vatrene obruče iz kojih izbavljenja nema.

b. Oganj

U zamjenu za vatrene strasti koje su im, na Dunjaluku, i tijelo i dušu sagarali, a domove im razarali, čeka ih Oganj koji jednako lahko u prahu pretvara i ljudsko meso i ljuti kamen.

c. Jelo koje davi

U zamjenu za bezvrijedni ponos koji nisu mogli progutati i Bogu veličinu priznati pa ponizno na sedždu pasti, imat će jelo koje će im u grlu zastajati i vječno ih daviti.

d. Patnja nesnosna

Kao nastavak pačenja vlastite duše na Dunjaluku koju su lišavali istinskog užitka u Božijoj blizini, dobit će vječnu patnju, u kojoj im neće biti ni života ni smrti.

Bože Milosni, Ti nas zaštiti od patnje, i Ovdje i Tamo, a i u Međuvremenu, i nas i naše najmilije kojima si Ti drag i koji su Tebi dragi.

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿٥١﴾
فَقَصَّرَ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخْذَنَاهُ أَخْدَانًا وَبَيْلًا ﴿٦١﴾

3

Duša (osoba) koja ustane noću iz svoje postelje radi robovanja Bogu, dž.š., naziva se na ovom mjestu naiš'i'a. To tvrde mnogi komentatori Kur'ana, među njima i Zamahšeri (4/638). Vidi: Kur'an s prijevodom na bosanski jezik, (preveo Enes Karić), str. 574.

4

Predaju o tome od Ibn 'Abbasa bilježe El-Bejheki i El-Hakim. Navodena je i u: Tefsir Ibn Kesir, str. 1446.

TEFSIR

فَكَيْفَ تَتَعَقَّلُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوَلْدَانَ شَيْئًا ﴿٧١﴾
السَّمَاءُ مُنَفَّطِرٌ بِهِ ۝ كَانَ وَعْدُهُ مُنْفَعُولًا ﴿٨١﴾

15. Mi smo vam zaista poslali Poslanika da bi svjedočio protiv vas isto onako kao što smo i Faraonu poslanika poslali,
16. ali Faraon nije poslušao poslanika, pa smo ga teškom kaznom kaznili.
17. Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?!
18. Nebo će se toga dana rascijepiti, i prijetnja će se Njegova ispuniti.

Pokušaj se sačuvati strahota tog Dana dok si još Ovdje. Nemoj praviti greške nekih ranije kojima je Bog Dragi svoju milost slao po Svojim pejgamberima, a oni su je oholo odbijali. Teško onima koji se budu faraonski ponašali. Protiv njih će svjedočiti njihovi pejgamberi, a i oni sami će protiv sebe svjedočiti. Njihova oholost će se pred njima pojaviti i još jednom ih progutati svojim vatrenim grotom.

Nemoj dozvoliti da popustiš pred povremenim napadima slabosti. Ojačavaj duh noćnim ibadetima. O tvojoj snazi u Dinu će svjedočiti, osim noći, tvoj Pejgamber. Pomozi i drugima da budu jaki i ustrajni, kako bi i u njihovu korist Pejgamber svjedočio.

Teško onima protiv kojih budu svoju riječ kazali njihovi pejgamberi. Čeka ih strahota. Kada bi tu strahotu djeca vidjela, njihove dječije crnokose glavice bi doobile staračku, sijedu boju od straha⁵.

I ti bi osijedio istog momenta kada bi vidio kako se nebo cijepa, bezdan otvara, sve propada, a samo se prijetnja Rabba tvoga pojavljuje, stvarna i strašna.

Čuvaj se dok još možeš i imaš vremena! Rabbova milost ti ga je dala. Budi zahvalan!

إِنَّ هُنَّهُنَّ تَذَكَّرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَيِّ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٩١﴾

19. «Ovo je, doista, pouka; i ko hoće, Put ka Gospodaru svome prihvatić će!

Kada te je već Uzvišeni Rabb obradovao da čuješ Njegovu Riječ, da je u lijepom Mushafu tako mudro sabrano u rukama držiš, onda je poslušaj. Svaki dio Puta kojim te ona vodi, pažljivo prelazi. Nemoj da ti promaknu neki važni momenti koji bi tvom putovanju dali veći kvalitet. I nemoj da drijemaš na putu. Tvoja jahalica bi te mogla vratiti

5

Strahote Agresije na Bosnu i Hercegovinu i Genocida nad bošnjačkim narodom su mnoge mlade ljudi u starce pretvorile. Bediuzzeman Said Nursi strahote rata smatra jednim vidom dunjaluke realizacije ovog ajeta. On o strahotama Prvog svjetskog rata svjedoči: "I mada sebe još nisam ubrajao u starce, ipak onaj ko iskusi rat jeste starac, jer ratni dani, njihova grozota, obijeli mladiće, i kao da ih prožima jedna od tajni: Dana koji će djecu sijedom učiniti. Iako sam bio blizu četrdesete, osjećao sam kao da sam u osamdesetim godinama." Vidi: Said Nursi, Odsjaji, str. 446.

6

Prenosi Haris b. Suvejda da mu je Abdullah kazivao: „Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitao je: 'Kome je od vas imetak njegovog nasljednika draži od njegovog imetka?' 'Allahov Poslaniče', odgovorili su, 'nema nikog među nama da mu njegov imetak nije dražil!' On reče: 'Doista je njegov imetak onaj kojeg podijeli, a imetak njegovog nasljednika onaj kojeg ostavi iza sebe!'" Vidi: Sahih el-Buhari, t. 4. str. 593.

nazad. Izgubljeno vrijeme koje bi trošio dok budeš ponovo išao već predenom trasom je nenadoknadivo.

Pouku uzmi i prenesi je dalje.

﴿ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكُمْ تَقْوُمُ أَدَمَيِّي مِنْ ثَلَاثَيِّ اللَّيْلَ وَنَصْفَهُ وَثَلَاثَهُ وَطَائِفَةَ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكُمْ تَقْوُمُ أَدَمَيِّي مِنْ ثَلَاثَيِّ اللَّيْلَ وَنَصْفَهُ وَثَلَاثَهُ وَطَائِفَةَ مِنَ الَّذِينَ مَعَكُمْ وَاللَّهُ يَقْدِرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عِلْمٌ أَنْ لَنْ تُحْصُدُوا فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَبُوهُمَا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عِلْمٌ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٌ وَآخَرُونَ يَصْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَسْتَغْوِيْهُمْ فَضْلُ اللَّهِ وَآخَرُونَ يَقْاتَلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَبُوهُمَا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الرِّزْكَهُ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تَقْدِمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٢﴾

20. Gospodar tvoj sigurno zna da ti klanjajući bdiješ manje od dvije trećine noći, polovinu njezinu, ili trećinu njezinu, a i skupina od onih koji su uz tebe. Allah određuje dužinu noći i dana. On zna da vi to nećete moći izdržati pa vam prašta, a vi iz Kur'ana učite ono što je lako. On zna da će među vama biti bolesnih; i onih koji će po svijetu putovati, i Allahove blagodati tražiti; i onih koji će se na Allahovu putu boriti. Pa učite iz njega ono što (vam) je lako, i namaz obavljate, i zekat dajite, i Allahu lijep zajam dajte! A dobro koje za sebe unaprijed date naći ćete kod Allaha još boljim i po nagradi većim. I molite Allaha da vam oprosti, jer, Allah prašta i milostiv je.”

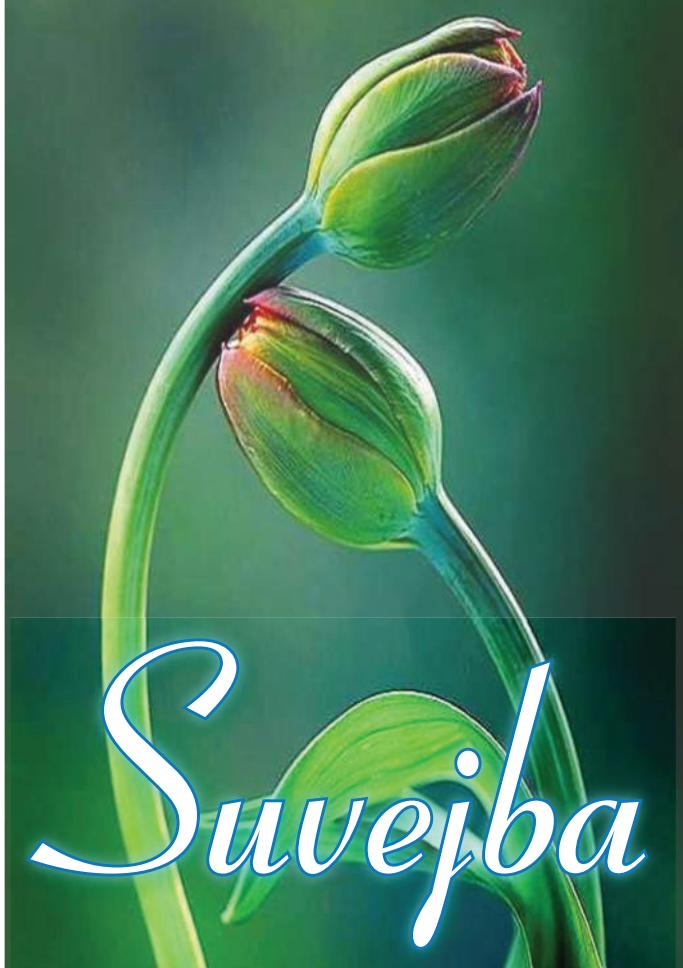
A pouka ti je i u tome što Uzvišeni ima obzira prema tebi i, iz milosti Svoje, ne zahtijeva da se, dok ibadetiš, mučiš. U različitim godišnjim dobima je dužina noći različita, kao i dnevne obaveze. Ti, kao i ljudi oko tebe koji s tobom dijele iste dinske osjećaje, bavite se različitim djelatnostima. A, ni zdravlje nije uvijek najbolje. Stoga, dobro procijeni koliko vremena ćeš provoditi u ibadetu da ne bi u tome prešao mjeru i uskratio sebi mogućnost za druge, Bogu takoder drage, oblike iskazivanja zahvalnosti Njemu.

Kad Kur'an učiš, u namazu i izvan njega, čini to s ljubavlju prema Onome čija je to Riječ, i s lahkocom, ono što najbolje znaš. I pažljivo. I polahko.

Kad klanjaš, čini to sa zadovoljstvom, a ne s mukom.

Kada izdvajaš nešto od materijalnih darova od Boga ti datih, i dijeliš ih s drugima, i to čini s osjećajem vedrine, a ne smrknuta čela i stisnuta srca⁶.

Kad s užitkom ibadetiš, to je onda znak da si na Putu s obje noge, čvrsto. To je, takoder, znak da je Uzvišeni s tobom i da Te on vodi. Osjećati slast imana i slast ibadeta je Njegov dar onima koji Njemu posvećuju svoje vrijeme i svoje srce. *

AZRA HASANOVIĆ

Bila je robinja.

Kako li je izgledala, kakva li je bila?

Vjerovatno je bila lijepa, zdrava i snažna žena plemenitog i odmјerenog ponašanja s puno odabranih ljudskih kvaliteta jer kako bi inače došla u dom jednog od najimućnijih Mekkelija, uz nositog i zahtjevnog Abdul-Uzaa ibn Abdul-Mutaliba, čovjeka crvenog lica, *Oca plamena – Ebu-Leheba*.

No, kakva god da je bila Suvejba, od svega ljudskog roda Uzvišeni Stvoritelj odabrao je baš nju da sa njenih grudi naš voljeni Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, popije prve kapi zemaljskog života. Suvejba je bila prva dojilja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

Bivajući dijelom Ebu-Lehebovog domaćinstva, Suvejba je time bila i djelom široke porodice Abdul-Mutaliba, djeda Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i poglavara plemena Hašim. Prije rođenja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, dojila je i njegovog amidžu, najmlađeg Abdul-Mutalibovog sina, slavnog Hamzu, radjallahu anhu, kao i njihovog rođaka, kasnije poznatog ashaba Ebu-Selemu.

Jako pogodjena tragičnom smrću Abdul-Mutalibovog miljenika Abdullaha, cijela porodica s nestružnjem i nadom očekivala je rođenje Abdullahovog djeteta. Naročito Amina, Abdullaheva supruga, koja je bila potpuno opustošena tugom i bolom zbog prerane smrti svog voljenog. Za nju je to dijete bilo jedini izvor života. Bereka, njeni robinji, nije se odvajala od nje, brinući o njoj i o djetetu koji je nosila pod svojim srcem. Kada je nastupilo vrijeme poroda, pored Bereke, uz Aminu su bile još i Šifa, majka čuvenog ashaba Abdurrahmana ibn Awfa, Fatima, majka Osmana ibn Ebi-Asa i Suvejba.

MUSLIMANKA U HISTORIJI

Kada je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, došao na svijet, presretne Suvejbu otrča do kuće svog vlasnika Ebu-Leheba i uzbudeno mu saopći da je upravo rođen sin njegovog brata Abdullahe.

U dugom hadisu o bratstvu po mlijeku koji prenosi Urva ibn ez-Zubejr spominje Suvejbu i kazuje da je Ebu-Leheb, čuvši ovu radosnu vijest, Suvejbi poklonio slobodu. Kod Arapa je tada bio običaj da pokažu velikodušnost kada prime neku radosnu vijest te tako i Ebu Leheb rukom pokaza Suvejbi: „Idi, slobodna si!“ El-Buhari u svom Sahihu ovako donosi te Urvine riječi: „Rekao je Urve: 'Suvejba je robinja koja je bila u Ebu-Lehebovom vlasništvu te ju je Ebu-Leheb pustio na slobodu. Ona je dojila Muhammeda, alejhisselam. Kad je umro Ebu-Leheb, neki članovi njegove rodbine su ga vidjeli u snu u jako lošem stanju pa mu je rečeno: 'Kako ti je?' Rekao je: 'Nemam nikako mira od kada sam vas napustio. Jedino se zbog Suvejbe, koju sam pustio na slobodu, napajam malom količinom vode', te je pokazao vrh kažprsta, 'i toga dana mi se kazna ublažava; to jest ponedjeljkom', a to je zato što je bio ponedjeljak kad je Suvejba obradovala Ebu-Leheba viješću o Muhammedovom rođenju te ju je on oslobođio.“

U nekim drugim predajama ne spominje se ovakav postupak Ebu-Leheba već stoji da je, kada je odrastao, sam Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, otkupio Suvejbu od svog amidže i potom je oslobođio.

Kada je rođen Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Suvejba je imala sincića Mesruha tako da je odmah preuzeila brigu o dojenju Amininog novorođenčeta. Te prve dane svog života na ovom svijetu Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, često je provodio u naručju ove odabrane žene, svoje prve dojilje Suvejbe.

Ta bliskost i ljubav koje su Suvejbu tada vezale za Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, vremenom će postajati sve jače. I Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, volio je Suvejbu i uvijek joj s posebnom toplinom iskazivao poštovanje, gledajući da je često posjećuje i da je usreći nekim darom. Suvejba je uvijek bila dobrodošla u njegovom domu. Kada je obradovan poslanstvom i počeo pozivati ljude da ostave kumire i vjeruju u Jednog Boga, Suvejba se odazvala njegovom pozivu i postala muslimanka. Poznajući ga još od trenutka kada je po prvi put otvorio svoje plemenite oči, Suvejba je dobro znala da on nije obično dijete, nije kao svi drugi, duboko u sebi osjećala je koliko je poseban i odabran Muhammed.

Iako nikada nije uspjela napustiti Mekku i dosegnuti Medinu da mu se tamo pridruži nakon njegove hidžre, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i tada je mislio na nju, šaljući joj poneki dar.

Suvejba nije dočekala da vidi pobedu islama i veličanstveni povratak njenog Muhammeda u rodnu Mekku. Umrla je 628. godine. Kada se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vratio s vojskom u Medinu, nakon pobjede u Hajberu, saznao je da je njegova draga dojilja napustila ovaj prolazni svijet.

Zvala se Suvejba - *Ona koja zaslžuje nagradu Božiju*. Divna li je bila njeni nagrada, zadojiti svojim mlijekom odabranike ovog svijeta i među njima onog najboljeg, najodabranijeg - Božijeg miljenika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. *

U spoju grafičkog zanata i prosvi- misije rodila se ljubav prema

MELIHA TERZIĆ

Sadika Murić je osnivač *Off-seta*, jedne od najrespektabilnijih grafičko-izdavačkih kuća u regionu pod čijim krovom je dosad izašla jedna pozamašna biblioteka knjiga, od kojih su mnoge svojevrsni udžbenici našeg historijskog sjećanja, patriotizma, duhovnosti i kulture. Pod krovom *Off-seta* se realizira i čitav niz najsavremenijih grafičkih i dizajnerskih zahvata, u potpunom suglasju s novim svjetskim trendovima u ovoj oblasti. Iako su grafički dizajn i grafička industrija posebno ekonomsko polje, vezano najčešće za oblast marketinga, Sadika Murić istrajava na tome da se pod krovom njene grafičko-izdavačke kuće realiziraju naslovi od značaja za našu historiju i kulturu. Znamo da knjige i izdavaštvo ne donose povrat sredstava kakvog ima na polju marketinga i reklame, i drugih vidova grafičke industrije, te da insistiranje na misiji knjige mora biti vezano za ljubav prema učenju i prenošenju znanja. Upravo taj dio *Off-setove* produkcije, taj kontinuitet u izdavanju naslova koji su važni za našu historiju i kulturu, bio je poseban razlog da zamolimo za razgovor Sadiku Murić. Ova uspješna poslovna žena očigledno ima vizije i planove na kojima vrijedno radi. Uz izrazitu menadžersku sposobnost i hrabrost za poduhvate ima i nešto više i vrednije, najvrednije.

INTERVJU

Bosanska Sumeja: Kada i kako je nastala Vaša profesionalna orijentacija i kako se razvijala Vaša poduzetnička karijera?

Sadika Murić: Kada se s ove vremenske tačke osvrnem na prethodnih četrdeset godina, onda vidim kako su neki putevi bili baš kao da su projektovani da me dovedu do *Off-seta*, koji je u punom smislu ostvarenje mojih poslovnih i duhovnih ambicija. Naime, ja sam završila srednju školu grafičkog smijera, ali sam se, u ime ljubavi prema znanju i prenošenju znanja, opredijelila za studij pa završila Pedagoški fakultet u Tuzli 1984. godine. U tom spoju

grafičkog zanata i prosvjetiteljske misije rodila se moja ljubav prema knjizi, koju sam sada mogla da proizvodim i da budem taj most između pisca i čitaoca. Zaposlila sam se u *Grafičaru*, tada najznačajnijoj grafičko-izdavačkoj kući u sjeveroistočnoj Bosni. Moji prepostavljeni su prepoznali da se u proizvodnju knjige unosim s nešto više ljubavi i požrtvovanosti, tako da sam kao veoma mlada postala tehnički urednik u *Grafičaru*. Bila je to velika čast i veliki izazov. Kroz moje ruke, preko tog mosta od pisca do čitaoca, prošle su na hiljade udžbenika, knjiga, slikovnica, različitih štampanih materijala kojima je prenošeno znanje. Čitavih petnaest godina bila sam na poziciji najodgovornije osobe za tehnički aspekt u *Grafičaru*, da bih 1996. godine svoje bogato iskustvo preselila u vlastiti poslovni san, koji je, evo, izrastao u stvarnost.

Bosanska Sumeja: Može li se sažeti ono najznačajnije na Vašem putu do današnje pozicije uspješne poduzetnice?

Sadika Murić: Mnogi ljudi uspjeh u poduzetništvu mijere profitom i razvojem poslovnih kapaciteta. Mnogima su pare centar svijeta. Moram reći da je taj aspekt meni u drugom planu. Možda ste iznenadeni mojim odgovorom. Ali, moj kompas nije profit, moj kompas je institucija halala, u najširem smislu te riječi. Volim da radim hairli posao, a za mene je proizvodnja knjige jedan od najljepših poslova kojima me je Svevišnji mogao počastiti. Sretna sam što sam svoj život mogla posvetiti knjizi. U tim poslovnim relacijama, između autora i čitalaca, između kupca i robe, najvažnije je da postoji pošten odnos prema proizvodu. Dakle, nije u prvom planu ta fraza da kupac bude zadovoljan, za mene je najvažnije da ja, sa svojim znanjem i kriterijima, budem

zadovoljna robom koju proizvodim. Često se događa da proizvođači budu svjesni mahane u robi, ali je puste u promet. Za mene je najvažniji taj unutarnji osjećaj mira i zadovoljstva da sam u nečemu što radim dala maksimum. Mnogo puta sam se uvjerila da je bereket taj koji određuje poslovne tokove. Bereket se gradi halalom, a halal se gradi zadovoljstvom duše. Zato kažem da moj uspjeh, ako se to tako može reći, nije nastajao trkom za profitom, već strahopštovanjem prema instituciji halala, s tim i poštenja, na principu obaveze da ljudi s kojima sarađujem budu zadovoljni.

Bosanska Sumeja: Kako je Štamparija *Off-set* izrasla u porodičnu firmu?

Sadika Murić: Mi smo porodična firma i na stvarnoj i na simboličkoj razini. Prvo, činjenica je da moj suprug, moja kćerka i zet čine okosnicu firme, a da u tome učestvuju i ostali članovi porodice. Drugo, naši uposlenici jesu ta porodica u simboličkoj ravni jer se ponašamo porodično odgovorno prema svakom poslovnom zadatku. Kad se govori u pojmu upravljanja ljudskim resursima, mislim da je pogrešno graditi represivne kriterije pa računati da će uposlenik zbog straha bolje i odgovornije raditi. Ja mislim da treba iz ljudi izvući ono najbolje što imaju, a to se može samo dobrotom i prijateljstvom. Mi smo uspjeli izgraditi taj porodični filing u firmi, u kojoj se svi osjećamo jednakо odgovorni, i gdje svoje obaveze izvršavamo požrtvovano, za zajedničko dobro svih nas.

Bosanska Sumeja: Najljepše strane ovog posla?

Sadika Murić: Već sam rekla da je rađanje knjige jedan posebno svečan čin jer jedno znanje predajete u amanet budućnosti, da traje i služi budućim generacijama. Pored toga, mene je

INTERVJU

uvijek zanimalo učenje i usavršavanje pa nalazim veliku radost u tome što pratim i primjenjujem nova znanja u grafičkoj industriji.

Bosanska Sumeđa: Najteže strane?

Sadika Murić: Teška je odgovornost koja se ima spram teksta ili grafičkog otiska koji do jedne faze može biti korigovan, popravljen, a potom, kad se odštampa, s tom mogućnošću je gotovo. Ima tu i stresa. Samo onaj ko se bavi tekstom zna koliko puta se jedno te isto pročita i kompletno pregleda da bi se očistilo od svih eventualnih grešaka. No, ta odgovornost, koja je ponekad stresna, sastavni je dio grafičkog posla. Tu nikad ne možete steći toliku rutinu da se opustite. Svaka utakmica je najvažnija utakmica, i svaku igrate punog srca.

Bosanska Sumeđa: Možete li ukratko uporediti proces kroz koji je prolazila knjiga od rukopisa do korica nekada, u vrijeme slovoslagara i prije kompjutera, s onim kako nastaje sada?

Sadika Murić: Postoje etape u

proizvodnji koje su ostale iste, i koje će zauvijek ostati iste, a postoje i one koje su s tehnološkim napretkom pojednostavljene i olakšane do neslućenih razmjera. Ja sam svjedok tog razvoja, od ručnog slaganja slova, pa do kompjuterskog prijeloma teksta i prenošenja teksta na ploče, odnosno, sada, na digitalne ispise. To je jedan svjetlosni tehnološki napredak, kao od fotoaparata s filmom do fotoaparata u mobitelu ili od pisma koje donosi poštar do pisma koje dobijate u svome telefonu. Tako se razvijala i grafička industrija. Kad kažem da postoje etape u proizvodnji koje se nikada neće mijenjati, mislila sam na odnos prema tekstu, korekturi i redakturi, koji će uvijek biti uslovljen ljudskim faktorom.

Bosanska Sumeđa: Kako zamišljate i planirate dalji život i razvoj firme?

Sadika Murić: Moj život se, hvala Allahu, stišava u zadovoljstvu ostvarenih porodičnih i poslovnih rezultata. Sada sve više vremena imam za ibadetske obaveze, ali i za džematske aktivnosti. Valjda je tako određeno da

čovjek mora svoje najzrelije godine „protutnjati“ u radu i borbi, da bi onda osjetio prirodnu potrebu da se smiruje, pod okriljem vjere. Zadovoljna sam postignutim, zahvalna Allahu na sve му, spremna da u jednom usporenom ritmu dočekam pozne godine, koje zamišljam kao u onoj pjesmi „Bosna“, rahmetli Nedžada Ibrišimovića, u kojoj postoji lik majke... A što se tiče razvoja firme, mislim da su moji saradnici, pod rukovodstvom moje kćerke Mirele, već usmjereni da razvojne trendove prate kao imperativ. Mislim da će *Off-set*, uz Božiju Pomoć, uvijek ići u korak s vremenom. Radit ćemo tako da sve što se bude događalo u grafičkoj industriji u Americi, Skandinaviji, Francuskoj ili Njemačkoj bude i kod nas.

Bosanska Sumeđa: Imate impozantnu biblioteku knjiga i publikacija koje su izašle iz Vaših „ruk“ . Imate li neku aktuelnu ukupnu brojku u vezi s dosadašnjom proizvodnjom.

Sadika Murić: Ovo je prilika da vam otkrijem jednu zamisao, da ne kažem tajnu, jer to od ovog časa više

nije tajna. Dakle, ja planiram da uspostavim instituciju legata, pri jednoj od naših kulturnih ustanova, a gdje će se naći sve knjige koje sam realizirala u proteklih, bezmalo četrdeset, godina. Mislim da sam obavezna da to uradim. Obavezna i prema sebi i prema činjenici da u našoj kulturnoj zbilji nikada niko nije u tom vremenskom rasponu proizveo toliko knjiga, od kojih su mnoge okosnice historijskog znanja o nama. Ne želim tome davati ma kakvu neskromnu dimenziju, ali želim da to što sam radila, a riječ je o nekoliko hiljada naslova, bude uokvireno kao jedna zbirka, s bibliografijom knjiga koje su u tehničkoj realizaciji bile djelo mojih ruku i moga grafičkog znanja. U prvi mah to će biti jedan katalog, s naslovima knjiga i autorima, kojim želim obilježiti četrdeset godina svoga rada na planu tehničke realizacije na hiljade knjiga i publikacija koje danas služe za sticanja znanja.

Bosanska Sumeja: Iz Vaše štamparije se mogu dobiti čak i printani scenski rekviziti. Naručivali smo od Vas bane, scenske niše i slično. Radi se o vrlo bogatom izboru grafičkih „proizvoda“ i kreacija.

Sadika Murić: Grafička industrija je usko vezana s marketingom, a obje oblasti su u stalnoj razvojnoj dinamici. Mi u Off-setu pratimo sve te trendove i u svojoj ponudi imamo široku lepezu marketinških proizvoda. Ne govorimo samo o krajnjem proizvodu, već i o dizajnu, o osmišljavanju i kreiranju poruke, o opismenjavanju same te poruke, što je veoma važno. Kod nas je, dakle, moguće dobiti kompletan marketinški proizvod.

Bosanaka Sumeja: Znamo da ste čitateljica *Bosanske Sumeje* koju Off-set stampa već duže vrijeme. Pripela je da se osvrnete na taj naš, eto, zajednički poduhvat.

Sadika Murić: *Bosanska Sumeja* je glas naše žene koja je često marginalizirana u društvu koje se, bez jasne potrebe i razloga, odriče ženskog kreativnog i svakog drugog potencijala. Mislim da smo generalno pobrkali neke pojmove i vrijednosti. U tom smislu je *Bosanska Sumeja* izuzetno značajna za afirmaciju naše žene. Ne samo da sam poslovni partner u realizaciji ovog prelijepog časopisa već se osjećam u neku ruku dijelom te *Sume-*

jjine porodice, tog nastojanja da našu bosansku ženu, sve njene povijesne i moralne vrijednosti uzdignemo na pijedestal poštovanja kakvo zaslужuje. Mislim da je vrlo snažno uticala na moj duhovni razvoj. Kad je novi broj *Magazina* u procesu štampanja u našim pogonima, žurim da zavirim i čak ponešto već tada pročitam. To je za mene *Bosanska Sumeja*.

Bosanska Sumeja: Budućnost knjige? Kako gledate na analize i prognoze vezane za njenu konkurenциju u elektronskim medijima?

Sadika Murić: Prvo su rekli da će knjiga u fizičkom obliku zauvijek odumrijeti. Onda su rekli da je to nemoguće, da knjiga neće nikada umrijeti. Objektivno, istina je na pola puta. Već sada dio čitateljske publike tekstove preuzima s elektronskih medija. Ne treba se tome čuditi, jer virtualni svijet je nadohvat ruke. No, taj virtualni svijet nikad neće darivati zadovoljstvo čitanja kakvo sa sobom nosi samo knjiga. I nikada taj virtualni svijet neće biti pouzdan u čuvanju znanja, kako je pouzdan svijet knjige i biblioteka. *

Između dvije hidžre

AZRA HASANOVIĆ

Zaognuti dovama Božijeg Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i nošeni nadom onih koji ostaju, prvi muslimanski migranti, pažljivo i nježno, prenijeli su u svojim srcima prvu mladicu islama u jedan novi, drugačiji svijet, u Abisiniju. Tamo, pod tuđim nebom, živjeli su u miru, u pokornosti Bogu, bez progona, bez mučenja i ponižavanja, ali s dubokom čežnjom za voljenim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, koji je ostao u dalekoj Mekki.

A u Mekki i dalje nije bilo milosti za muslimane. Progoni su bili sve gori i destruktivniji, mučenja, zatvaranja, povredivanja, društveni, ekonomski i emocionalni pritisci i ucjene, sve to iscrpljivalo je snagu i mogućnosti ugrožene zajednice muslimana. Uspješna migracija grupe muslimana u Abisiniju i odbijanje abisijskog kralja da ih protjera i isporuči mekkanskoj delagaciji koja je to tražila od njega, nudeći mu čitave tovare darova, u Mekki je doživljena kao veliki poraz. Pored toga, u islam su ušli neki od najodabranijih ljudi Mekke, hazreti Hamza i Omer, radijallahu anhu, i sve to je dodatno razgoropadilo mekkanske mnogobošce i potaklo njihovu potrebu da se što prije riješe Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Ubiti ga značilo je izazvati osvetu njegovih suplemenika i međuplemenko krvoprolice u Mekki, i to nije bila opcija. Podmititi ga, ponuditi mu vlast i moć - to su već probali i nije im uspjelo. Onda su se dosjetili da učine nešto što će natjerati njegov narod da ga se odrekne i onda će oni lahko završiti posao. Nepune dvije godine nakon odlaska prvih muslimana u Abisiniju, 616. god., četrdeset kurejšijskih prvaka potpisali su dokument o izopćenju Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, roda Benu-Hašim. Zakleli su se da se niko od Mekkelija ne-

će oženiti ženom iz roda Hašim niti će udati kćer za nekoga od Hašima, niko im neće ništa prodati niti će od njih išta kupiti, uključujući hranu i vodu, sve dok se cijeli rod Hašim ne odrekne Muhammeda i ne odbaci ga, ili dok on ne odbaci svoje vjerovjesništvo. Sve to su zapisali na komad pergamenta, potpisali se i objesili taj dokument u Kabu, kako bi istakli važnost tog sporazuma i upozorenje onima koji dolaze u Mekku da su obavezni da se ponašaju u skladu s tim dokumentom.

Iako mnogi rođaci Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, nisu bili primili islam, stali su uz njega i povukli se u dolinu Šib-e Ebi-Talib, na posjed poglavara Hašima, Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, amidže i glavnog zaštitnika Ebu-Taliba, svi osim njegovog drugog amidže Ebu-Leheba koji ga se odreče i pridruži mnogobošcima. I Benu-Mutalib je odbio da se odrekne svojih rođaka Benu-Hašima, pa im se pridruži. Takva vrsta blokade u društvu u kojem je život u potpunosti zavisio od trgovine značila je naglo siromašenje izopćenih, oskudicu, glad, bolest i, na kraju, smrt. Oskudica je bila tolika da se plač njihove gladne djece čuo sve do Mekke. Skupljali su i kuhali lišće i jeli koru rastinja kako bi preživjeli. S vremenom na vri-

jeme su oni od muslimana koji nisu pripadali Benu-Hašimu i Benu-Mutalibu i nisu bili izopćeni, po noćnoj tmini krišom slali izgnanima nešto hrane. Ponekad su to činili i pojedini nemuslimani jer su bili vezani za svoje sugrađane koji su nepravedno patili. Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, prolazio je kroz ovu agoniju zajedno sa svojim najbližima, gledao je svoju djecu, voljenu suprugu, svoje bliske i daleke rođake kako pate skoro tri duge godine, obespravljeni i poniženi samo zato što ga nisu htjeli napustiti. No, iako je situacija bila očajna, oni nisu bili očajni, već duboko predani molitvi Uzvišenom Gospodaru, uvjereni u Njegovu Milost i da je On jedini izvor snage i moći.

Pošto bojkot nije davao nikakav rezultat, 619. godine blokada je prestala, ostavljajući iza sebe iscrpljenu, pothranjenu i osiromašenu zajednicu muslimana i svu rodbinu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. No, iako završeno, posljedice surovog izopćenja uzrokovat će Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, nenadoknadiv gubitak.

Tek što je izopćenje poništeno, u Poslanikov, salallahu alejhi ve sellem, dom ušla je velika tuga. Njegova Hatidža, prva koja je uzvjerovala u njega i vjerovala u Jednog Boga, ona koja ga je tješila, njegova najveća podrška i najveća podrška njegovoј poslaničkoј misiji, njegova mudra savjetnica, njegova luka smiraja, majka njegove djece, ona koju je svim srcem volio, umrla je. Hatidžin, radijallahu anha, odlazak ostavio je prazninu koju više niko nikada nije mogao ispuniti."Ona je u mene povjerovala kad su me drugi u laž ugonili, ona mi je pružala pomoć kad su me drugi odbacili i ona mi je rodila djecu", govorio je. Nije prošlo puno vremena od Hatidžine, radijallahu anha, smrti kada je s ovog svijeta otišao i Ebu-Talib, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, amidža, onaj u čijoj kući je odrastao, koji mu je bio poput oca i štitio ga do posljednjeg daha. U kratkom vremenu, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, ostaje bez dvoje njemu najbližih ljudi, dvoje ljudi koji su imali najznačajniju ulogu u njegovom životu. Ta godina njegovog života ostala je zapisana kao godina žalosti.

Smrću Ebu-Taliba, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ostaje nezaštićen, a nemati zvaničnu zaštitu plemenskog vođe ili nekog od uglednika u arapskom društvu tog doba značilo je biti prepušten na milost i nemilost svima. Bilo kakvo nasilje prema osobi bez zaštite, čak i ubistvo, ne povlači za sobom nikakvu odgovornost niti kaznu. Ulogu poglavara Benu Hašima preuzima

njegov drugi amidža, amidža, ali i najveći neprijatelj, Ebu-Leheb, onaj koga je Allah, dželle šanuhu, prokleo u Kur'antu zbog surovog odnosa prema Božijem Poslaniku. Ebu-Leheb ne samo da nije štitio Muhameda, sallallahu alejhi ve sellem, nego ga je on prvi zlostavljaо, bacao je na njega otpatke, javno ga blatio, hodao za njim i ljudima govorio da ga ne slušaju jer je on lažov, ludak, prevarant. Slijedeći njegov primjer i drugi su, bez ustručavanja, ponižavali i napadali Božijeg Poslanika, pljuvali ga, bacali na njega životinske otpatke, izmet, zemlju. Bio je u životnoj opasnosti i zlostavljan kao nikad prije.

On je bio Božiji Poslanik i njegov zadatak, njegova misija bila je da opominje ljudе, da ih zove u islam, da prenosi Božije Riječi, ali Mekka je postala mjesto na kojem mu je to bilo onemogućeno. I tada, nepokolebljiv da nastavi sa svojom poslaničkom misijom, odlučuje da ode iz Mekke i pokuša na nekom drugom mjestu. Krenuo je put Taifa s namjerom da tamošnje ljudе pozove u islam, ali i da u toj sredini pronađe saveznike i zaštitnike za sebe i ugroženu zajednicu muslimana.

Taif

Taif, grad smješten na plodnim obroncima Saravat planine, na visini od 1.879m, udaljen je od Mekke oko 80km. Taj mirisni "vrt Hidžaza", kako su ga zvali, oduvijek je bio poznat po svojim raskošnim vinogradima, voćnjacima i plodnim poljima, kao i po čuvenoj taifskoj ruži koja se ovdje uzgaja stoljećima. Zbog prirodnih bogatstava, ugodne klime i relativne blizine, na dva dana putovanja od Mekke,

TEMA BROJA

mnoge imućne Mekkelije težile su da u Taifu imaju ljetnjikovce u kojima su boravili tokom žarkih mekkanskih ljeta.

Zidinama opasani grad na zelenoj visoravni pripadao je plemenu Sekif, jednom od najvećih i najmoćnijih plemena u Arabiji. Pored Mekke, Taif je bio glavno mjesto hodočašća mnogobožaca iz cijele Arabije. U središtu grada stajao je raskošni hram s kipom božice El-Lat, koji su svake godine obilazile hiljade hodočasnika. Zbog toga su se Sekifi, čuvari hrama, često upoređivali s Kurejsijama, a svoj grad s Mekkom. Uprkos latentnom rivalstvu koje su Sekifi pokazivali prema njima, Mekkelije su često govorile o Mekki i Taifu kao o *karjetejni* - "dva grada". Na to se odnosi i 31. ajet sure Ez-Zuhraf.

I još kažu: 'Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen kakovom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!' (43:31.)

Ovaj ajet umnogome govori o nakaradnoj svijesti tadašnjih protivnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, koji su se usudili da određuju ko je trebalo da bude poslanik, neko bogat i silan, njima ravan, a ne neko siroče. Njihovi pravi kumiri nisu bili izmišljeni bogovi kojima su se tobože klanjali, već njihova oholost, pohlepa za vlašću, i nezasitost u materijalnim bogatstvima.

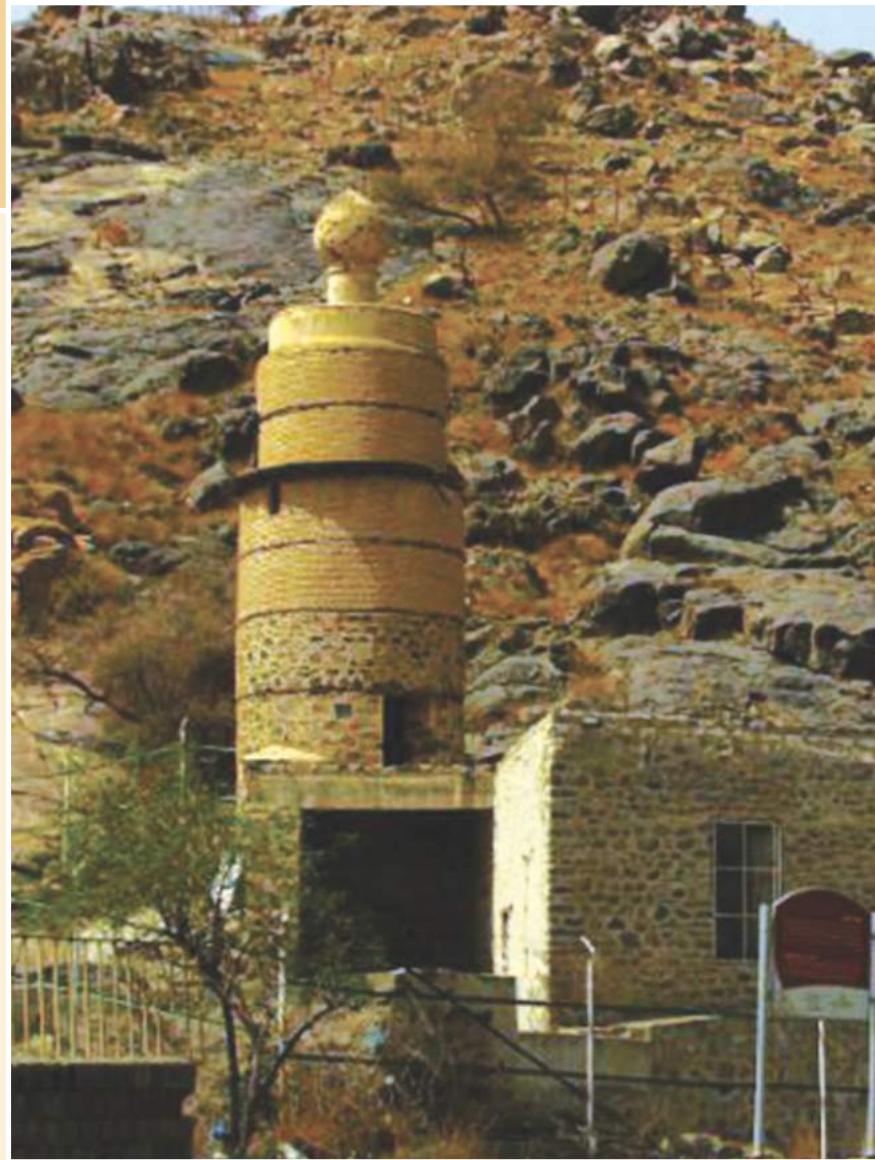
Oko 40 km sjeveroistočno od Taifa bio je Ukaz, najpoznatije mjesto gdje su se sastajala plemena iz čitave Arabije radi trgovine, poetskih i sportskih takmičenja, rješavanja sukoba i uspostave zakona. Hiljade ljudi svake godine sastajalo se na ovoj tržnici na otvorenom. Ova kretanja velikog broja ljudi u i oko Taifa otvarala su mogućnost da poruka islama dopre do što većeg broja ljudi.

Pored toga što je bio blizu Mekke, Taif je bio bogat, perspektivan grad, a Sekifi su bili ugledno i moćno pleme koje su svi poštivali. Njihovo savezništvo s Božijim Poslanikom i muslimanima, značilo bi izbavljenje iz okova mekkanskih pagana. Takođe, u Taifu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, imao dalje rođake preko majčine linije, a tu nadomak Taifa, u rodu Benu-Sa'd, ogranku plemena Hevazin, kojima su pripadali i Sekifi, proveo je prve godine djetinjstva i bio s njima u srodstvu po mlijeku.

Sve to činilo je Taif najboljim izborom za novi dom islama.

Odlazak

U mjesecu ševalu 619., Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, u tajnosti kreće za Taif. Prema nekim predajama, s njim je krenuo njegov oslobođeni rob i posinak Zejd ibn

Haris. Nakon dva dana putovanja kroz pustinju, uspeo se do prostranih žitnih polja i zelenih voćnjaka koji su okruživali taifske zidine. Ušavši u Taif, prema predajama, uputio se trojici braće, poglavarima Sekifa. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, predstavio im se rekavši da je on Božiji Poslanik kojem se objavljuje Kur'an. Proučio im je nekoliko ajeta i onda ih pozvao da napuste kumire i prihvate Jednog Boga te da postanu njegovi saveznici. Čim to ču, prvi od njih mu reče: „Bježi od mene, luđače! Ako je Bog tebe poslao, strgnuću zastor s Kabe i baciti ga na zemlju.” Drugi dodade: „Zar Bog nije mogao naći nikog drugog da pošalje osim tebe?!” Treći im se pridruži riječima: „Nikad ja s tobom neću govoriti! Ako si Božiji Poslanik, kao što kažeš, pa zar da se takav velikan obraća meni? A ako lažeš, pa zar mi priliči da s tobom razgovaram?!” Ponovo naišavši na najgrublje, nipoštovajuće odbijanje, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ode od njih.

U nekim predajama stoji da se njegov izgon iz Taifa desio tog istog dana, a prema drugim, u Taifu je ostao nekoliko dana i, idući od čovjeka do čovjeka, pozivao ih u islam. Niko mu se nije odazvao, ali je njegovo prisustvo u gradu i ono što je on govorio počelo privlačiti pažnju. Već iznervirani time, poglavari Sekifa odlučiše da ga istjeraju iz svog grada, i to na način koji nikada neće zaboraviti. Okupili su djecu, žene, sluge i robe, izgrednike, i potakli ih da potjeraju

Muhammeda. Rulja je opkolila Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i počeli su da mu se rugaju, da ga pljuju, proklinju, psuju i smiju mu se dok su svom žestinom bacali na njega kamenje. Taifski prvaci gledali su taj prizor i samozadovoljno se smijali. On, kurejšijski plemić, na pragu svoje pedesete godine, izbjeglica u nepoznatom gradu, potpuno nezaštićen, bježao je od razjarene svjetine koja je divljala. Ljudi bez časti ponizili su i povrijedili Božijeg Miljenika, čovjeka koji je razgovarao s nebeskim bićima, kojemu Bog Uzvišeni šalje Svoje Riječi. A, samo ih je pozivao Bogu, upućivao im najljepše riječi, želio je da budu spašeni. Kamenje je sipalo, probijalo kožu, rane su se otvarale, krvario je, bol je bila nepodnošljiva. Progonili su ga skoro dva kilometra, kada je u polusvjesnom stanju uspio da se skloni u jednu baštu.

Kada je došao sebi, ispod grana vinove loze, njegovi progonitelji već su se bili razišli. Sva poniženja i nepravda koje je doživio u Mekki teško su se mogli mjeriti s ovim što se upravo desilo. Kada ga je godinama poslije hazreti Aiša pitala da li je imao teži dan u životu od dana Uhuda, dana kada je bio ranjen, kada su muslimani poraženi i kada je izgubio voljenog amidžu Hamzu, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je: „Da, dan Taifa bio mi je gori nego dan Uhuda; to je bio najteži trenutak u mom životu.”

Klonuo, uspravi polahko svoje izranjavano tijelo i

okrenuo se svome Utočištu, zavapi svome Tješitelju, svome Voljenom, iz dubine svog srca: „Gospodaru moj! Tebi se žalim na slabost svoju, na svoju nemoć i svoju niskost pred ljudima. O, Najmilostiviji! Ti si Gospodar slabih! I moj Gospodar! Kome ćeš me povjeriti? Nekom strancu dalekom koji će me zlostavljati? Ili neprijatelju nekom kojeg si ojačao protiv mene? Ali, ako Ti nisi ljut na mene, ne brinem se. A, Milost Tvoja meni je prostrana. Utočište tražim u Svjetlu Lica Tvog, kojim su obasjane sve tmine, i kojim je uređen i ovaj i budući svijet, samo da Ti na mene ne spustiš svoj gnjev ili da me ljutnja Tvoja ne snađe. Ali, Tvoje je da koriš sve dok ne budeš zadovoljan. Nema ni snage ni moći osim od Tebe.”

Tada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ugledao oblak iznad sebe i Džibrila kako mu prilazi s još jednim melekom. Džibril mu kaza: „O, Muhammede, Zaista Allah Svemoćni zna šta ti je tvoj narod rekao i zna kako su se ponijeli prema tebi, i poslao me je s melekom planina koji ti se stavlja na raspolažanje.” Tad drugi melek reče: „O, Muhammede, ako želiš zapovjedi mi i ja ću učiniti da se ove planine koje nadvisuju Taif sruše na njega.” Iz njegovih rana još je curila krv, odzvanjale su mu u ušima njihove psovke, njihove uvrede, ali Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je Milost svim svjetovima, i već im oprostivši, bez ljutnje, bez želje za osvetom, bez gorčine koje je s pravom mogao osjećati, reče: „Ne! Molim Allaha da blagoslovi njihovu djecu islamom i da se klanjaju samo Allahu. Iako su oni odbili islam, ja molim Allaha da njihovi potomci budu muslimani!”

Adas

Zaklonjeni rastinjem, s kraja vinograda, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, posmatrala su dvojica ljudi. Bili su to Utba i Šejba iz kurejšijskog plemena Šems. Oni su, kao i mnoge imućne Mekkelije, imali posjed u Taifu, i taj dan zatekli su se u svom vinogradu. Vidjeli su šta se desilo i, mada nisu bili muslimani, povrijedilo ih je to kako su Sekifi ponizili jednog od Kurejšija, sažalili su se na Muhammeda i naredili jednom od svojih robova da mu odnese malo grožđa. Addas, kako se zvao njihov kršćanski rob, uze grožđe i šutke ode do Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nasmiješi mu se i, prije nego uze jednu bobu grožđa, reče: „U ime Allaha.” Čuvši to, Addasovo biće svo ustrepta i on pogleda u stranca začuđeno, rekavši: „To nisu riječi koje govore ljudi u ovoj zemlji.” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga upita odaškle je i koja je njegova vjera. Addas odgovori: „Ja sam kršćanin. Iz Ninive.” „Iz Ninive, grada Junusovog, Junusa, sina Mattaovog.” Uzbuđen i začuđen Addas ga upita: „Kako ti znaš za Junusa, sina Mattaovog?” „On je moj brat”, reče

TEMA BROJA

Vjerovjesnik, „Junus je bio vjerovjesnik i ja sam vjerovjesnik.” Čuvši to, Addas se sage i poljubi Poslanikovu, sallallahu alejhi ve sellem, glavu i njegove ranjene ruke i noge. Sav ozaren i ganut, posvjedoči mu da vjeruje u Jednog Boga i da je on Njegov poslanik.

Kada su to vidjeli, Utba i Šejba se razljutiše i silno ga napadoše: „Sram te bilo Addase, zar ćeš mu dopustiti da te zavede, bolja je tvoja vjera od njegove.” A on im reče: „Gospodaru, nema ništa na zemlji bolje od tog čovjeka. Rekao mi je stvari koje samo Božiji Poslanik može znati.”

Dok su ga njegovi ljudi, njegov narod kojemu je bio poslan kao najvredniji dar ponižavali i tjerali, samo što ga je upoznao, u njega je povjerovao čovjek iz daleke Ninive na sjeveru današnjeg Iraka. Nekoliko stoljeća prije nove ere, Niniva je bila ogroman grad sa stotinu hiljada stanovnika. Allah im je poslao svog poslanika Junusa, da ih vrati u pravu vjeru iz koje su bili izašli. Junus ih je pozivao godinama da se pokore Bogu, pozivao i pozivao, ali bez uspjeha. I onda je odustao od njih. Nakon što im je prenio posljednje Božije upozorenje, u ljutnji i očaju, odlučio je napustiti Ninivu i prepustiti svoj narod Božijoj kazni koja mu se spremala u vidu smrtonosne oluje. No, samo što se ukrcao na brod, oluja se premjestila na more. Kako bi se spasili, ljudi su počeli bacati sav teret s broda, stvari, prtljag, namirnice, sve što imaju, a onda su bacilli i Junusa, alejhisselam. U trenutku njegovog pada u more, pojavi se ogromna riba i proguta ga te otplica s njim na dno mora. U tmini noći, tmini mora i

tmini kitove utrobe, Junus je pomislio da je mrtav, a onda je čuo kamenčice na dnu mora kako čine zikr. Shvativši da je živ, teškom mukom se okrenuo u položaj sedžde i zavatio: *La illahe ila ente, subhaneku inni kuntu minezalimin!* **Nema boga, osim Tebe, slavljen neka si Ti, a ja sam se zastava ogriješio prema sebi!** (El-Enbija, 87.)

Ponavljao je i ponavljao ove riječi bez prestanka. Kaže se da je u utrobi kita proveo četrdeset dana. A onda je riba isplivala na površinu i izbacila ga na obalu. Od boravka u kitovoju utrobi, sva koža mu je bila spala i bio je u strašnim bolovima, ali njegov zikr nije prestajao. Allah ga je izlijecio i Junus se vratio svome narodu saznavši tad da su se svi ljudi, njih preko stotinu hiljada, pokajali i pokorili Bogu kada ih je Junus napustio te da im je bilo oprošteno, a njihova kazna ukinuta.

Interesantno je da je u ovom duboko potresnom i znakovitom trenutku za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jedina osoba koja mu je prišla i primila njegovu poruku bio upravo potomak Junusa, alejhisselam. Taif je za Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, bio poput utrobe kita za Junusa, alejhisselam. I, baš kao što se Junus, alejhisselam, vratio svome narodu, bilo je vrijeme da se i Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, vrati svome narodu. Ali njegov narod i dalje je bio daleko od pokajanja.

Džini

No, Addas nije bi jedini koji primi islam na ovom

teškom putovanju. Prikupivši snagu, nakon nekog vremena, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, smiren, s novom snagom i odlučnošću, krenu prema Mekki. Došavši do pola puta u dolini Nahla, zateče ga noć i tu zastade. Dok je klanjao noćni namaz, tuda naidoše sedmerica džina iz Nesibina, i očarana rijećima Kur'ana koje je učio, zaustaviše se. Nakon razgovora s Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, postadoše muslimani. To su bili prvi džini koji su prihvatali islam i potom mnoge pripadnike svog naroda uveli u islam. U suri El-Džin, koja je tada objavljena, spominje se ovaj događaj: **Reci: Meni je objavljenko da je nekoliko džina prisluškivalo i reklo: 'Mi smo, doista, Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali, koji na pravi put upućuje - i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati.'** (72:1,2.)

Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, poslan je kao milost svim svjetovima, a ovo strašno taifsko iskustva otvorilo je vrata njegovom poslanstvu u dva sasvim nova svijeta, svijet dalekih naroda, nearapa i svijet nevidljivih bića, džina.

Ponovo Mekka

Povratak u Mekku značio je povratak u iste paralizirajuće uslove koji su ga i nagnali da krene put Taifa. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, znao je da mu treba zvanični zaštitnik, onaj čija će mu zaštita omogućiti da se slobodno kreće među Mekkelijama i nastavi sa svojom poslaničkom misijom. Pošto više nije mogao računati na podršku vođe Benu-Hašima, odlučio je zaštitu zatražiti kod svojih rođaka s majčine strane. Prvo ga je odbio jedan pa onda i drugi poglavari. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potom se obrati Mu'timu, poglavaru Nevfela, onom istom Mu'timu koji prvi odustade od bojkota Benu-Hašima i dovede ih nazad u Mekku. On pristade. Sljedećeg jutra, Mu'tim zajedno sa svojim sinovima i bratićima, potpuno naoružan, uđe s Muhammedom, sallallahu alejhi ve sellem, u Mekku, otprati ga do Kabe i obznani pred svima da od sada Muhammed ima njihovu zaštitu.

Nedugo nakon svih ovih teških događaja, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bijaše odveden na jedno drugo putovanje, putovanje na koje nijedan ljudski stvor ne krenu osim njega, i na kojem doživi počasti koje nijedno ljudsko biće nikada nije doživjelo, niti će. U jednom trenu noći bijaše prenesen u Jerusalem, a odatle uznesen na Nebo, na razgovor s Allahom Uzvišenim. Na kraju godine žalosti, godine u kojoj je izgubio svoje voljene i proživio najgori dan u svom životu, bijaše nagrađen Israom i Miradžom. I ne prođe puno od toga kada okupi svoje ashabe i reče im: „Pokazano mi je mjesto vašeg iseljenja. Vidjeh zemlju s obiljem vode, punu hurminih palmi, između dva grebena mrkih stijena.”

Koji je najgori dan u našem životu?

Jesmo li se toga dana iskreno i skrušeno okrenuli svome Gospodaru? Jesmo li kod Njega potražili utočište? Jesmo li svoju nemoć predali Njegovoj Svemoći? Jesmo li istinski vjerovali da On sve čuje, sve vidi i sve zna i da se ništa ne dešava bez Njegovog dopuštenja? Jesmo li tog dana mogli oprostiti uvredu, poniženje, bol? Je li nam tog dana na usnama bila hajr-dova ili bed-dova? Jesmo li se žalili i krivili druge ili smo preispitivali sebe i svoju vezu s Allahom? Jesmo li toga dana svojim ponašanjem imalo ličili na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?

On, neka je na njega mir i blagoslov Božiji, svojim je pokretom i svojim mirovanjem, svojom riječju i svojom šutnjom, svakim trenutkom svoga života i svakim atomom svoga bića bio učitelj svih svjetova i predvodnik na putu traganja za Božijim zadovoljstvom. Njegov život i sve njegove kušnje lekcije su ljubavi koje nam je ostavio, a u kojima je sadržano znanje o časnom životu i uspjehu na oba svijeta.

Čemu nas je podučio u lekciji „Taif”?

Naučio nas je da je potrebno, kada mjesto i okolnosti u kojima živimo, bila to država, grad, dom ili posao, počnu ugrožavati naš život i u pitanje dovedu našu vjeru i pokornost Allahu, dželle šanuhu, da aktivno tražimo izlaz iz te situacije. Ne smijemo se prepustiti našoj trenutnoj bespomoćnosti i čekati da se sitacija promijeni sama od sebe, dok mi očajavamo nad svojim stanjem. Isto važi i za naše veze i odnose koje imamo s drugim ljudima, ukoliko u njima nazadujemo, patimo i naša vjera počne da blijedi i gubi se, moramo priznati postojanje problema i aktivno tragati za njegovim rješenjem.

Ponekad naše traganje za rješenjem neće donijeti željeno olakšanje, ponekad ćemo se suočiti sa još većim iskušenjem od onoga od kojeg tražimo spasa, ali to ne smije biti naš izgovor da odustanemo od traganja, da se prepustimo očaju i samosążenju. Treba da budemo zahvalni za novo iskustvo i krenemo dalje obogaćeni znanjem koje nam je to iskustvo donijelo. Također, kad se drugi ogriješe o nas, kad nas povrijede i ponize, ne smijemo reagovati najnižim strastima, mržnjom, ljutnjom i osvetoljubivošću već promišljennom akcijom koja će imati dugoročne posljedice, a ne trenutno emocionalno pražnjenje, izdižući se tako s ličnog nivoa na poziciju šire perspektive. Pogotovo u odsudnim situacijama ne smijemo biti sebični i pustiti povrijeđenom ponosu da donosi odluke umjesto nas. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uvek je birao put oprosta, a nikad put odmazde. Mi smo sljedbenici Poslanika koji je imao najljepši karakter, koji je milost svjetovima i te njegove osobine

TEMA BROJA

moraju se nazirati i u našim djelima, one moraju biti cilj našeg odgoja i samoodgoja. I mi moramo donositi milost na ovaj svijet, milost među ljude koji nas okružuju, svojim djelima, svojim ponašanjem i svojom dovom, jednako za druge kao i za sebe.

Ako je Allahov Miljenik patio, bio ponižavan, vrijeđan, ranjavan, u bolovima, ko smo mi, obična stvorenja koja tek treba da zasluže Božije zadovoljstvo, da očekujemo poštedu i bezbrižan život poput dugog opuštajućeg ljetovanja? Dunjaluk nije Džennet, već put ka Džennetu, ili Džehennemu! Svrha našeg postojanja na Dunjaluku jeste pokoravanje Jednom Jedinom, Svemoćnom, našem Stvoritelju, a naš konačni cilj jeste Allahovo zadovoljstvo. Ako bilo kome ili bilo čemu dozvolimo da nas doveđe u stanje u kojem ćemo to zaboraviti, naše putovanje bit će ugroženo. Umjesto pritužbi i traženja krivice u drugima, treba da promišljamo i korigujemo svoj odnos sa Stvoriteljem, moleći Ga da nas osnaži, smiluje nam se i pokaže nam put kojim treba da idemo.

Svako od nas treba da se, otvorenog uma i otvorenog srca, s vremena na vrijeme, zaputi s Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, put *Taifa* kako bi ponovio ove i naučio sve nove i nove lekcije koje nam on, sallallahu alejhi ve sellem, nudi.

Poslanikov, sallallahu ve sellem, oprost bezdušnom narodu Taifa nije bio čin slabosti niti žrtvovanja, to je bio čin aktivne milosti sa svrhom i dalekosežnim ciljem koji je otvorio vrata ispunjenju dove za spas i ulazak u okrilje islama budućih generacija koje će se roditi u Taifu. Ta Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, dova se ispunila, Taif je uistinu postao grad muslimana.

Nezvanična ljetna prijestonica Saudijske Arabije, Taif je i dalje mirisni vrt Hidžaza u koji mnogi Saudijski rado hrle na odmor i uživanje u blagodatima prirode. Štaviše, Taif je danas u fokusu saudijskih državnih planova da svoju zemlju učine primamljivom turističkom destinacijom. Megaprojekt „Novi Taif”, investicija u koju se planira uložiti tri milijarde dolara, ponudit će tržnice na otvorenom, šoping-centre, spa

i wellness-centre, hotele, društvene klubove, ekološke parkove i tradicionalna sela, sportske sadržaje, turističke komplekse, aerodrom, interaktivne muzeje, kongresni centar. Novi Ukaz city s teatrom na otvorenom i nizom projekata iz oblasti historijskog naslijeđa, s tehnološkim parkom, Taif univerzitetom i industrijskom zonom postat će dom za novih 75.000 stanovnika. Festival „Ukaz suk”, koji se već jednu deceniju održava u Taifu, nudeći koncerete, pozorišne sajmove, takmičenja u poeziji, ples i zabavu, bit će ojačan otvaranjem Arapske poetske akademije.

Izvan tih velikih i raskošnih planova, okružene tek stijenama, rastinjem i pokojom građevinom, stoje skromne džamije Al-Kou mesđid i džamija Al-Kantara. U vrijeme hadža, neki hodočasnici obavezno „skoknu” do Taifa samo radi njih. Prvu su u 16. stoljeću sagradile Osmanlige, na mjestu gdje je, prema pričama prenošenim s koljena na koljeno, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zastao ulazeći u Taif. Kažu da pored džamije ima kamen u kojem je ostao utisnut trag njegovog lakta na koji se oslonio da ustane, otud i ime džamije – Lakat-džamija. Drugu džamiju sagradile su također Osmanlige, pri kraju svoje vladavine u Taifu, na mjestu na kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pronašao utočište od progonitelja i gdje se susreo s Addasom. Te džamije plod su srčane ljubavi prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rezultat potrebe nekih ranijih generacija muslimana da iskažu poštovanje i sačuvaju od zaborava sve ono što podsjeća na njega, sallallahu alejhi ve sellem, svaki detalj njegovog života, te potrebe da se sedždama koje se čine u njima Uzvišenom zahvali na Vjerovjesniku kojeg je za nas odabral i potvrdi uspjeh njegove poslaničke misije i trijumf islama. Danas su ove džamije napuštene i zapuštene, bez obaveznih putokaza, bez dostoјnih natpisa koje zaslužuju, bez uređenih prilaza, prepustene zaboravu. Baš kao što često prepustamo zaboravu i lekcije koje nam je u amanet ostavio naš voljeni Muhammed, alejhi sselam. Taifsku lekciju možda još i češće.

Šta je nama Taif?!

Snaga žene: Članice Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

AMINA ĐULOVIĆ i AMRA MUJEZINOVIĆ

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini jedna je i jedinstvena zajednica muslimana u Bosni i Hercegovini, Sandžaku, Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji, muslimana Bošnjaka izvan domovinskih zemalja i drugih muslimana koji je prihvataju kao svoju. Prema Ustavu, Sabor je njen najviši predstavnički i zakonodavni organ čiji članovi se biraju iz četvrnaest izbornih okruga.

Sabor Islamske zajednice u aktuelnom sazivu (2018.-2022.) ima 87 sabornika/ca, među kojima je deset sabornica: Belma Bešlić (Sarajevo), Mina Pleh (Sarajevo), Enisa Okanović (Bijeljina), Indira Ahmetašević (Cazin), Alma Šahinović (Bužim), Emina Šarić-Krajišnik (Foča), Fatima Čurić (Travnik), Emira Drnda-Čičeklić (Maglaj), Fadila Jašarević (Švedska) i Majda Rustemagić (Holandija).

Dr. Zehra Velić-Mehmedović bila je članica Sabora u prošlom sazivu (2014.-2018.). Rodena je u Bratuncu, završava Behram-begovu medresu nakon čega školovanje nastavlja na Medicinskom fakultetu u Tuzli, danas zaposlena u Domu zdravlja Lukavac. Zehra je trenutno na specijalizaciji iz pedijatrije. Ova majka dvoje djece koja je aktivno učestvovala u brojnim džematskim i drugim aktivnostima, posebno onim namijenjenim ženama, ističe da biti članica Sabora predstavlja veliku čast i odgovornost.

„Pored uobičajenih izvještaja, planova, pravilnika o kojima se redovno izjašnjavaju sabornici, svaki mandat ima i svoje specifičnosti za donošenje nekih značajnih odluka. Rad Sabora organizovan je i kroz komisije u koje su uključeni svi sabornici. Bila sam članica Komisije za vjersko djelovanje i nesmetano imala priliku sugerisati konstruktivne kritike, prijedloge, ideje. Žene su aktivni članovi džemata, džematskih odbora, učestvuju u aktivnostima, planiranjima u džematima. Ne mislim da žene nisu bile aktivni članovi u zajednici ranije, jednostavno u posljednje vrijeme njihovo

djelovanje dobija i zvaničnu formu, a ne samo aktivnost na dobrovoljnoj osnovi koja se podrazumijeva”, kaže Zehra.

Ona smatra da bi žene trebale biti dio organa Islamske zajednice u kojima se donose odluke i dati doprinos unapređenju rada, zahvaljujući svojim stručnim kompetencijama, involviranošću u svakodnevne aktivnosti koje sprovodi Islamska zajednica. Forsiranjem njihove zastupljenosti samo zato da bi žene formalno bile dio tih tijela smatra da je nepotrebno, kao i u drugim društveno-odgovornim ulogama, naglašava dr. Velić-Mehmedović.

„Sabor kao najviše zakonodavno i predstavničko tijelo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini ima veoma značajnu ulogu u radu i djelovanju cjelokupne Islamske zajednice, kako u domovini Bosni i Hercegovini tako i izvan njenih granica”, ističe Ela Porić iz Ljubljane, također članica Sabora u prošlom sazivu.

„U redovima sabornika i sabornica, svoje mjesto zauzimaju različiti profili ljudi koji svojim znanjem doprinose djelovanju i razvoju Islamske zajednice. Među njima je u posljednje vrijeme i značajniji broj žena koji, nažalost, još uvijek nije u onolikoj mjeri koju bismo željeli. Osjeti se poštovanje i pozdravljanje prisustva žena na svim nivoima djelovanja Islamske zajednice, ali smatram da žene treba da budu prisutnije, glasnije i prodornije. Svojim sposobnostima i nježnom snagom možemo značajno doprinijeti djelovanju Zajednice, zato bi bilo dobro da veći broj žena svoje znanje i iskustvo usmjerava Zajednici”, kaže Porić, ističući da se može uočiti kako su žene dobro organizirane u segmentu produbljivanja islamskog znanja kroz različite kurseve u džematima, ali ostaju pasivne prosmatračice u segmentu odgovornijeg djelovanja i u segmentu odlučivanja i donošenja odluka.

„U tom smislu, možemo se nadovezati na njeno (ne)

AKTIVIZAM

prisustvo u Saboru ili nekim drugim tijelima Zajednice. Stoga smatram da bismo u budućnosti trebali da razmišljamo u smjeru većeg nivoa zastupljenosti oba spola u svim tijelima i na funkcijama Islamske zajednice, gdje je to moguće. Ovo je smjernica kojoj bismo trebali težiti više negoli govoriti o sposobnostima i ulozi žene u bilo kojem tijelu pa tako i u Saboru Islamske zajednice”, ističe Ela Porić.

Za ovaj broj Magazina predstavile su nam se neke od sabornica aktuelnog saziva Sabora te su s nama podijelile i svoja razmišljanja o učešću žena u radu Sabora, ali i njihovom učešću u radu i djelovanju Islamske zajednice općenito.

Enisa Okanović

Mlada vjeroučiteljica Enisa Okanović živi u Bijeljini i majka je troje djece.

„Srednje obrazovanje stekla sam u Behram-begovoj medresi u Tuzli, a visoko na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu. Vjeroučiteljica sam u bijeljinskim osnovnim i srednjim školama, a u Mektebskom centru uspješno vodim grupu učača Časnog Kur'ana. Ljubav prema duhovnoj muzici i ilahiji koju nosim u sebi sve ove godine reflektirala se na rad kroz horsku sekciju u MIZ Bijeljina, kroz koju je prošlo više od stotinu mladića i djevojka koji su ostvarili zapažene nastupe u našoj domovini i izvan nje.

Osjećam veliku čest što sam izabrana da budem jedna od žena u krovnoj instanci Islamske zajednice u BiH. Žena je uvijek bila i bit će jedna neizmjerna energija koja oplemenjuje kao jedno mubarek, mudrošću obdareno biće, može mnogo doprinijeti, kako kao majka, supruga, odgajateljica tako i kao članica Sabora Islamske zajednice. Neophodno je izgraditi svijest o značaju žene u zajednici. Hazreti Aiša je dala veliki doprinos u islamu, smatram da i u današnjem vremenu ima mnogo vrijednih Aiša.”

Emina Šarić – Krajišnik

Emina Šarić – Krajišnik je rođena u Zenici, a danas, zajedno s mužem Dženanom, koji je imam Aladža-džamije, kćerkom i sinom živi u Foči. Emina je magistrica socijalne pedagogije i aktivno je uključena u sve džematske aktivnosti. Sa suprugom radi i na promociji vjerskog turizma u Foči kroz organizaciju obilazaka postojećih obnovljenih, ali i devastiranih objekata od kulturnog, historijskog i vjerskog značaja u ovom gradu.

„Svoju ulogu, ali i ulogu bilo kojeg sabornika/ce, vidiš kao priliku i odgovornost u biranju puteva razvoja Islamske zajednice, kreiranju uslova i strategija njenog napretka, jačanja jedinstva zajednice i omogućavanje predstavljanja žene kao aktivnog člana, ne samo džemata iz

Dr. Zehra Velić-Mehmedović

kojeg dolazi, nego i jednog ovakvog zakonodavnog tijela, ali i zajednice u cjelini.

Žena svojim svakodnevnim angažmanom pokazuje da je, ne samo sposobna obaviti nego vrhunski voditi i rukovoditi više poslova istovremeno, od osnovnih obaveza u domaćinstvu, preko ličnog obrazovanja i usavršavanja, do odgoja djece i društvenog angažmana. Odgajanjem generacija budućih alima, doktora, inžinjera, advokata, zanatlija, žena ispunjava svoju ulogu u bogaćenju Islamske zajednice u smislu direktnog pružanja ljudskih resursa koji će sutra biti društveno korisni ljudi. Svojim znanjem, obrazovanjem, ličnom nadogradnjom, žena omogućava svojoj zajednici njen dodatni angažman u struci, pružajući usluge drugim članovima zajednice i obogačujući ponudu servisa koje zajednica pruža. A, svakako da njen razumijevanje žene, procesa kroz koje samo žene prolaze, od mjesečnih ciklusa, trudnoće, dojenja, velikih hormonskih oscilacija, tjelesnih promjena, psihičkih promjena, doprinos je u kojem zaista može ponuditi više od muškarca koji je možda pročitao svu postojeću literaturu o tim istim procesima jer praktično prolazeći kroz nešto, tek možemo i dati potpun savjet, uputu, podršku i razumijevanje.

Islamska zajednica je poput majčinog krila i očeve ruke svim muslimanima i muslimankama koji se osjećaju kao njeni/e pripadnici/ce. Posmatrajući je tako, onda je sa-

svim jasna njena uloga u napretku vjernika jer je sasvim jedostavna pedagogija koja smatra da je funkcionalna porodica ta koja je preduslov za pozitivan lični razvoj i napredak. Islamska zajednica treba da bude podržavajuća i da podstiče, ne samo muslimanke, nego i muslimane, u činjenju dobra, u obrazovanju, odgoju i preodgoju, kvalificiranju za sve one potrebe i servise koji su danas ljudima zaista potrebni. Kreiranjem strategija edukacije, obrazovanja i sistemske psihološke podrške, svim vjernicima, s posebnim akcentom na djecu, doći će vrijeme kada će i oni biti podrška onima koji će tek doći i kada će pružati usluge liječenja, zastupanja, gradnje, inovacija u nauci i tehnički i drugim poljima ljudskog djelovanja te na taj način pomoći zajednici koja je, u osnovi, pomogla njima.”

Fadila Jašarević

Fadila Jašarević je rođena i odrasla u Goraždu, a poslije studija počinje raditi kao pravnica u UNIS-u u Sarajevu.

„U ljeto 1992. izbjegla sam u Švedsku s moje dvoje djece od 13 i 11 godina. Prve godine izbjeglištva su bile vrijeme navikavanje i integrisanja u novu sredinu, očekivanje da se rat završi što prije i naprave planovi za povratak u Goražde i susret s familijom”, kaže Fadila. U tom periodu počinje raditi u pošti, zatim u Ambasadi BiH u Stockholmu i konačno u NBV švedskom obrazovnom savezu trezvenjaka gdje vodi projekt prevencije protiv droge u Bosni i Hercegovini, a zatim i u istom obrazovnom savezu u Švedskoj, na poslovima integracije i organizovanja raznih useljeničkih grupa. Danas je penzionerka, potpredsjednica IO Islamske zajednice Bošnjaka u Švedskoj, predstavnica muslimana u Savjetodavnoj komisiji švedske vlade za odnose s vjerskim organizacijama, član upravnih odbora više švedskih udruženja koji imaju trezvenost kao cilj. Aktivna je u međureligijskom dijalogu kroz aktivnost žena i članica džemata u Stockholmu, gdje u aktivnostma cjeloživotnog učenja u okviru ženskog aktivizma organizuje halke bosanskog jezika, demokratije i dr. Ljeti boravi u Goraždu i aktivna je članica džemata u Baćima. Očuvanje jezika, naše historije, kulture i tradicije u njenom su fokusu kada je u pitanju odgoj njenih četvero unučadi koji žive u Švedskoj. U Sabor Islamske zajednice izabrana je iz izbornog okruga koji obuhvata Švedsku, Norvešku, Dansku i Finsku.

„Čast mi je i veliko zadovoljstvo biti sabornica, ali sam svjesna i zadataka i odgovornosti koje nose sabornice i sabornici u različitim vremenima i situacijama. U vremenu koje je preda mnom, pokušat ću sve kako bi se žene u džematima, i uopće u Islamskoj zajednici, osjećale jakima, bile primijećene i učestvovale u odlučivanju. Često čujem da su žene, majke Bošnjakinje jake, da je džemat žena u Bosni i

Ela Porić

Hercegovini uvijek bio jači i snažniji od džemata muškaraca, ne samo u fizičkom, nego i u duhovnom i moralnom smislu. Naravno, ovo je lijepo čuti, to nam djelomično potvrđuje naš trud, ali ne mogu biti zadovoljna razumijevanjem pozicije, uloge i doprinosa žene u džematima i uopće u zajednici.

Primjera je više, a prvi je da je od 87 sabornika/ca, samo deset žena. Najčešće mi, žene, nismo u mislima naših „muških“ predstavnika kada se vrše predlaganja za imenovanja na funkcije od posebnog značaja. Takođe, ne mogu biti zadovoljna, a svjedok sam da se o ovome sve više priča među aktivnim ženam u džematima, što se sve više i više očekuje od žena po džematima, da na sebe preuzmu organizaciju i rad, kako u obrazovnim tako i u odgojnim i društvenim aktivnostima, ali je tu već ustaljena pretpostavka da se sve radi volonterski. Nekako se ta riječ „volonter-ski“ više veže za žene pa i omladinu po džematima, nego za muškarce. Trebalo bi mijenjati te navike i sagledati činjenice i rezultate rada. Trebalo bi iznaci adekvatno zapošljavanje i nagrađivanje naših koordinatorica, aktivnih mualima i članica koje permanentno, odgovorno i sa zavidnim rezultatima organizuju i rade razne obrazovne, odgojne, društveno-korisne projekte i aktivnosti. Njihovim radom i umješnošću se naše džamije upotrebljavaju, ne samo za obavljanje namaza, već služe i kao škole, sale za predavanja, mjesto gdje se uči i

AKTIVIZAM

S lijeva na desno: Enisa Okanović, Belma Bešlić,
Fadila Jašarević i Emina Šarić Krajišnik

čuva vjera, historija, kultura, jezik, tradicija, mjesto gdje se mi predstavljamo sredini i društvu u kojem živimo i djelujemo (npr. aktivnost „otvorenih vrata” i sl.). Svaki pojedinac treba da odgovorno bude uključen u zajednicu i doprinosi joj u skladu sa svojim mogućnostima. Međutim, ako sve ovo mislimo raditi u kontinuitetu, da nam aktivnosti nisu samo povremene, onda bi se na te aktivnosti trebalo gledati kao razvojne, kao dugogodišnja ulaganja, s pratećim budžetom i potpunom pažnjom.

Jedan od načina napretka muslimana je sigurno učeće u aktivnostima zajednice i aktivan boravak i djelovanje podjednako, kako za žene tako i za muškarca. Trebalo bi zajedno, svako iz svog ugla i prema svojim mogućnostima, raditi da bismo imali džamije ispunjene aktivnim i zadovoljnim džematlijama/džematlijkama, džamije s puno aktivnosti koje vode uzajamnom uvažavanju, preporučivanjem i činjenjem dobra i odvraćanjem od zla. Neophodno je bolje povezivanje džemata u zapadnoj Evropi, kao i dvosmjerno povezivanje džemata u iseljeništvu s maticom, radi razmjene ideja, organiziranje studijskih putovanja i drugih oblika saradnje, kako vjerskih, tako i odgojnih, stručnih i rekreativnih. Ovome će sigurno doprinosis dati i Muftijstvo za zapadnu Evropu koje bi trebalo ojačati, kako kadrovski tako i organizaciono.

Ponosna sam na Islamsku zajednicu Bosne i Hercegovine čija sam članica, Zajednicu koja ima petostoljetni kontinuitet organizacije islamskog života bošnjačkog naroda. Naša zajednica je najmnogoljudnija tradicionalna autonomna vjerska zajednica muslimana u Evropi koja je uvijek propagirala činjenje dobra i poticanje na dobro, a odvraćala od zla. Naša Zajednica je bila glavni oslonac nas Bošnjaka/inja, muslimana/ki u dijaspori.

Islamska zajednica Bošnjaka u Švedskoj, osim što je naš glavni oslonac, ujedno je i najuglednija islamska zajednica u Švedskoj koja je svoj ugled i položaj gradila i sticala predanim radom zasnovanim na islamskim načelima i poštovanju zakona i normi zemlje-domaćina. Naše islamsko, vjersko i kulturno naslijeđe je uokvireno u savremenom organizacijskom obliku naših džemata i naše zajednice, gdje su podjednako zastupljeni i aktivni i žene i muškarci.”

Belma Bešlić

Belma Bešlić rođena je u Sarajevu gdje je završila Gazi Husrev-begovu medresu, a potom i Fakultet političkih nauka, Odsjek sociologija. Na istom fakultetu magistrala je na temu Položaj žena iz jednoroditeljskih porodica u monoteističkim religijama. Predaje predmete Sociologiju, Kulturu religija i društvene grupe predmeta.

„Sabor je prilika da se oslušne puls najznačajnije zajednice za Bošnjake/inje, Islamske zajednice, da se na neki način evidentiraju propusti i da se zajednički djeluje na poboljšanju situacije koja uvijek, ma koliko nam se činilo da je sve uredu, može biti bolja i produktivnija. Aktivizmom u Saboru ruše se stereotipi i predrasude koji su, htjeli mi to ili ne, prisutni po pitanju žene i njene uloge i van porodičnog okruženja. Religija ženi garantira aktivan položaj u društvu, reagiranje na propuste i greške, a ne samo mirenje s datom situacijom. Sabor je odlična prilika da se „na djelu” pokaže ono sto je ženi po svim normama i postulatima zagaranuirano. Mislim da prisustvo žena u Saboru IZ-e obogaćuje cjelokupnu Zajednicu jer su žene one koje mijenjaju i pokreću. Ženin istančan senzibilitet, ali i kapaciteti koje kao osoba ima, od izuzetnog su značaja i samo mogu doprinijeti boljitu zajednice. Ovaj saziv Sabora IZ u kojem se nalazi i deset žena pokazuje sve te kapacitete. Žene obrazovane u vjerskom i svjetovnom smislu, doktorice nauka, magistrice, ljekarke, prosvjetne radnice, muallime prava su slika pozitivne energije koju žene posjeduju i po svojoj prirodi, ali i po angažiranosti i radu na sebi. Prisustvo žena u Saboru IZ treba da bude nešto logično i spontano, nešto što se podrazumijeva i što šalje pozitivnu poruku ostalim ženama iz zajednice kojima smo, na neki način, uzori i ambasadorke.”*

ELMEDINA OSMIĆ-BRZOVIĆ

Kazneno-popravni zavod Tuzla jedini je zatvor u Federaciji Bosne i Hercegovine koji ima žensko odjeljeњe.

Iako su smještene u zatvor, život osuđenica u Kazneno-popravnom zavodu Tuzla itekako je organiziran. Pored radno-okupacionih aktivnosti, osuđenicama su na raspolaganju i brojne sekcije, poput folklora, pletenja, muzičke sekcije i sl. Omogućene su im sportske aktivnosti, svakodnevna posjeta biblioteci, a dio njih radno je angažiran u kuhinji, kao i na peglanju i pranju veša.

Pored svega navedenog, sve zainteresovane osuđenice jednom sedmično imaju mogućnost prisustvovati vjeronauci. Ove aktivnosti se realizuju u saradnji s vjerskim zajednicama na području Tuzle.

Medžlis Islamske zajednice Tuzla od početka 2014. godine realizuje posebni program za rad s ovom osjetljivom kategorijom. Cilj programa je podučavanje o osnovama islama, ali i vođenje razgovora koji će obogatiti duhovne horizonte osuđenica.

Na samom početku realizacije ovog programa susreti su se održavali jednom mjesечно, a potom su se, na inicijativu osuđenica, susreti počeli organizirati na sedmičnom nivou, što se zadržalo do danas. Mualime Armina Malkić-Topalović i Nermina Sejdinović, uz

punu podršku Medžlisa Tuzla, na čelu s glavnim imamom hafizom Ahmed-ef. Huskanovićem, započele su ovu pozitivnu priču iza tuzlanskih zatvorskih kapija. Jednom sedmično o osnovama islama govorile su grupi osuđenica među kojima je bilo i onih koje su do tada bile ateistkinje, a koje su vremenom prihvatile islam kao svoju vjeru.

Duhovni rast i lični razvoj kroz duhovnost

Program rada s osuđenicama se iz godine u godinu unapređuje. Od proljeća ove godine, pored uobičajnih tema o islamu, mualime i profesorice koje su uključene u rad s osuđenicama više značaja pridaju i temama koje se tiču duhovnog rasta i ličnog razvoja s aspekta islama, ali i drugih znanosti.

AFIRMATIVNO

Važan segment u novom programu rada su univerzalne teme koje za cilj imaju osvijestiti potrebe i emocije svakog čovjeka, neovisno o mjestu i okolnostima u kojima se trenutno nalazi.

Svaki sedmični susret započinje zajedničkim namazom, potom učenjem odlomka Kur'ana i prijevoda tog odlomka. Centralni dio susreta je uokviren pažljivo biranom temom. O temama se govori s aspekta islama, uz komparativnu komponentu s naukom i dostupnim istraživanjima.

Kroz program je do danas prošlo oko 40 osuđenica. U ranijem periodu, pored klasičnih predavanja, jedna grupa osuđenica je učila osnove arapskog pisma, tj. mualime su ih poučavale sufaru.

I nedavno je jedna grupa osuđenica ponovo izrazila želju da nauči arapsko pismo i već se vrše pripreme da se započne s tom aktivnošću. Nakon što nauče osnove arapskog pisma, planirano je da se osposobe kako bi samostalno učile Kur'an.

Osuđenice često naglašavaju da se susretima raduju te da ih teme o kojima se govori na vjeronauci nekad toliko osjeće i drže u nekom posebnom raspoloženju da ih i prepričavaju do naredog susreta kako bi zadržale taj osjećaj što duže. Nerijetko svoja lijepa iskustva koja nose s vjeronauke dijele i s drugim osuđenicama koje je ne pohađaju te ih na taj način motivišu da se i same pridruže ovim aktivnostima.

Jedna od osuđenica koja je na izdržavanju višegodišnje zatvorske kazne kazala je da na ove susrete gleda kao nagradu svima koji dolaze na njih. „Vrijeme provedeno ovdje u mesdžidu mi daje osjećaj kao da nisam u zatvoru” – kazala je.

Većina polaznica islamske pouke u tuzlanskom zatvoru susrete opisuje kao inspirativne jer ih potiču na razmišljanje, propitivanje, ali i međusobne razgovore koje vode između dva susreta.

„Na ovim susretima se napunim nekom posebnom energijom i jedva čekam naredni susret. Uvijek mi je prisutna želja za ovakvim susretima, željela bih da ih bude i više.”

Moja dunjalučka misija

Uzvišeni Allah, dželle šanuhu, u suri El-Maide je rekao: **Jedni drugima pomažite u dobročinstvu**

i pokornosti Allahu, a ne sudite u grijehu i ne-prijateljstvu, i bojte se Allaha, jer Allah strašno kažnjava.

Mualima Mevla Mehanović i prof. Elmedina Osmić-Brzović, koja je i koordinatorica Odjela za brak i porodicu pri Tuzlanskom medžlisu, na sedmične susrete s osuđenicama odlaze od aprila ove godine. Odlaze tamo sretne i zadovoljne jer znaju da ih očekuju žene čija srca su otvorena za promjene.

“U KPZ-u Tuzla boravi grupa žena koje govore o Allahovoj milosti, vjeruju u Allahov oprost i nagradu. One svakodnevno rade na sebi i šire svoju spoznaju. To su žene koje s radošću prihvataju svaku riječ koju izgovorim, na čijim licima vidim nadu i zahvalnost na prilici da učestviju u navedenim aktivnostima. U radu sa ženama, kroz različite vrste edukacija, nisam doživjela veću spremnost, otvorenost i želju za učenjem i radom na sebi kao sad. Iako fizički ograničene u kretanju, sloboda njihovog uma i duha me fascinira”, navodi mualima Mevla Mehanović.

“Svaki moj odlazak u KPZ Tuzla je misija. Naš voljeni Poslanik, alejhisselam, nas uči da je naša dužnost pružiti ruku sestri u nevolji, a ne osuđivati (posebno bih istakla za grijeha za koje se pokajala). Možda je ta ruka svjetlo koje će u njima probuditi nadu u bezuslovnu ljubav i oprost Gospodara. A, biti uzrok da se jedno srce obraduje tom spoznajom je najljepša dunjalučka misija. Sretna sam i zahvalna Gospodaru koji ljudima s razlogom dodjeljuje određene uloge i molim Ga da me pomogne u izvršavanju moje”, dodaje Mehanović.

Nikada više ne osuđujem čovjeka, nego djelo

Biti uključen u aktivnosti s ovom posebnom kategorijom nosi i posebne izazove, ali i prilike da naučimo velike lekcije zahvalnosti, lekcije pokajanja obojene nadom u oprost i bolje sutra.

Mualima Armina Malkić-Topalović svoje iskustvo rada s osuđenicama opisuje tako da je svaki novi susret izgledao kao ulazak u potpuno novu, dotada nikad čitanu knjigu, čiji je sadržaj uzbudljiv i nepredvidiv, a ujedno protkan čeličnom niti vjere i nade da ta dva sata sedmično nečiji život mogu učiniti drugačijim i ljepšim.

“Rad s licima lišenim slobode konstantno nas

podsjeća koliko je važno da cijenimo i zahvaljujemo na stanju u kojem se nalazimo. Kada se gledate oči u oči s osobama koje godinama nisu vidjele svoju djecu, roditelje, bračne partnere, niti bilo šta drugo mimo visokih zatvorskih zidina, ne možete ne dati svoj maksimum da upravo tim očima punim neizvjesnosti pokušate dati malo nove, drugačije energije”, kazuje nam mualima Armina.

Evocirajući sjećanja, Armina dodaje da se radovala svakoj njihovoj radosti, prepričanim doživljajima, posjeti koju su imale, iftaru, sehuru, napretku, dopustu, izlasku, svakoj riječi koja je ukazivala na napredak i slušila blagostanju. „Naučile su me onome što нико прије њих nije mogao, naučile су ме да не посматрам ljude kroz djela i да никада виše не осуђujem čovjeka, него djelo. Iako sam znala da ће jednom доći, teško mi je пao rastanak s tim ženama. Uvijek ћу им добро željeti i nerijetko ih se u dovama sjećati,” dodaje ona.

Kada je započela realizacija ovog programa, govorilo se o poučavanju osuđenica, a onda, kako je vrijeme odmicalo i kako smo svi konačno postajali svjesniji i stanja i potreba, uvidjelo se da je ovo program obostranog učenja.

Prema riječima prof. Osmić-Brzović, njen rad s različitim kategorijama žena i djece traje posljednjih trinaest godina.

-No, ovo iskustvo za mene je posebno iz više razloga. Osim što nama daje priliku da vakufimo svoje znanje, pomaže nam da osvijestimo neke naše potrebe, emocije, pa i da više radimo na našem ličnom razvoju kako bismo mogle bolje i kvalitetnije raditi s osuđenicama. Naša srca se ponekad zaprljaju našim djelima i mislima. Život svakog čovjeka nosi određena iskušenja i halove. Žene koje su smještene u ćelijama iza zatvorske kapije, u centru našeg grada, prolaze kroz svoje posebne halove i iskušenja. Mi ih ne možemo uvijek u potpunosti razumjeti, ali im možemo odškrinuti vrata koja će im pomoći da očiste svoja srca, napune ih pravim emocijama, kako bi mogle duhovno rasti i razvijati se te svoj život, po okončanju zatvorske kazne, organizirati na drugačiji i bolji način. Sve dok postoji spremnost da duhovno rastemo, učimo i činimo pokajanje Gospodaru, ima nade da su srca čista i da kao takva mogu primiti čistu ideju – ističe koordinatorica Odjela za brak i porodicu Medžlisa Tuzla.

BAŠTINA

DUBAK

MELIHA TERZIĆ

Čekao bi na tavanu ili sklonjen na neko drugo mjesto da djetešće propuže na sve strane, pa pokuša da hoda, i stavljali bi ga u dubak. Majci bi bilo blizu, nadomak, u kuhinji, u mutvaku, dok bi se bavila svojim poslovima.

Roditelji su ispričali svoju sačuvanu uspomenu koja seže u prvu godinu njenog života. Imali su jedan značajan događaj u kući (došao je berbo, po dogovoru, radi njenog starijeg brata). Nju su, inače mirnu bebu, smjestili u dupku na jednom lijepom mjestu u avlji. Presvukli, nahranili i ostavili. Mislili su – nakratko.

Možda ju je neko vrijeme zabavljala ptičica na niskoj grani šeftelije. Vjerovatno je njihova mačka prošetala bar nekoliko puta i javljaо se komšijin cuko iza ograde...

Onda se mati u neko vrijeme prenula, kao okrilitila poletjela u avlju, puna brige i griže savjesti, a tamo: njena curica spava u dupku. Glavica klonula uz pervaz, ručice vise, umorne nogice savijene, odustale od stajanja.

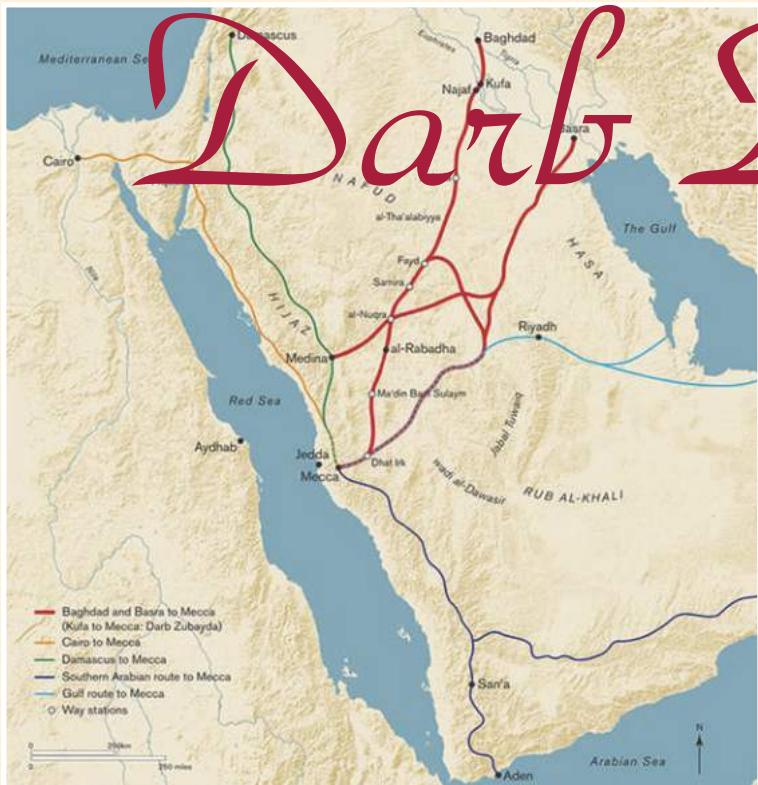
Godinama poslije, mati, pa i ozbiljni uzdržani otac, oživljavalii bi taj prizor. Dosta godina je opstalo neko tužno kajanje. Nisu mogli zaboraviti.

Tako je u porodici uokvirena slika jednog dupka. Dobila je nove nijanse kad je ta curica odrasla pa, poslije, iskusila snagu roditeljske zaštitničke ljubavi.

BAŠTINA

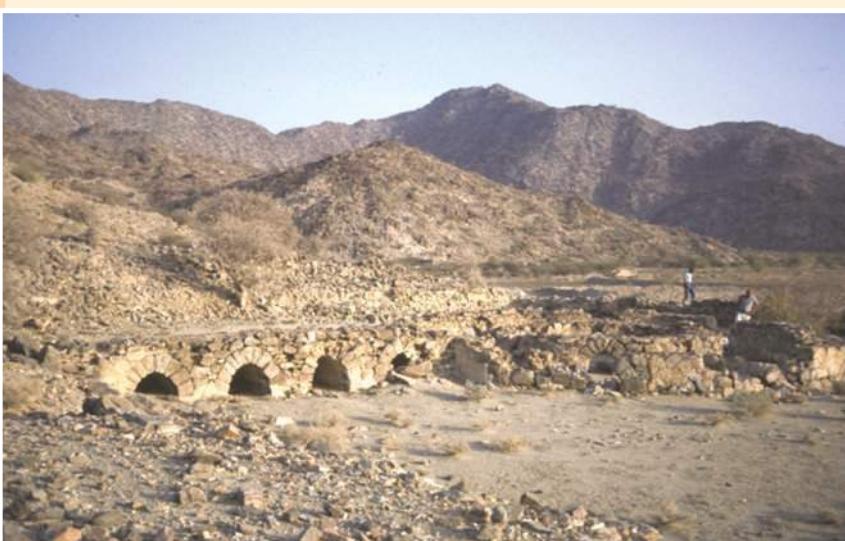

Darb Zubeyda

Zravno ime bilo joj je Ametul-Aziz, ali je ostala upamćena po nadimku „grudvica masla“ – Zubejda, koji joj je dao njen djed, halifa El-Mensur. Supruga čuvenog halife Haruna Er-Rešida Zubejda bint Džafer u historiji je ostavila trag kao velika, nesebična dobrotvorka. Ostala je također upamćena i kao izrazito pobožna muslimanka, mudra predvodnica i izuzetno nadarena učenjakinja. Proučavala je Kur'an, hadis te arapsku književnost i nauku. Ustanovila je brojne fondacije koje su u Bagdadu okupljale pjesnike, književnike, učenjake i ulemu iz cijelog muslimanskog svijeta tog doba. Ostalo je zabilježeno da je njena palača „zujala“ poput pčelinje košnice jer je angažovala stotinu pomoćnika koje su, i dan i noć, u palači učile Kur'an. Nikada nije propustila ni jedan namaz i nekoliko puta je obavila hadž, često prelazeći stotine kilometara puta od Bagdada do Mekke pješke. Umrla je 831. godine u 67. godini života.

Njeno najveće postignuće na ovom svijetu bila je izgradnja puta za hadž od Bagdada do Mekke. Kufska hadžska trasa postojala je kao pustinjska staza koja je povezivala područja Iraka, Horosana, Kurdistana i Perzije s Mekkom, ali je često bivala zametena pustinjskim olujama koje su mnoge hodočasnike odvodile u smrt. Uvidjevši sve to, Zubejda je pokrenula projekt izgradnje dobro utvrđenog puta sa zidinama i skloništima koje će štititi hodočasnike na putu ka Mekki. Okupila je inžinjere koji su napravili plan puta dugog oko 1.400km, sa oko 40 karavan-saraja, brojnim bunarima, rezervoarima i vještačkim bazenima za vodu, skloništima, džamijama i policijskim postajama a trebalo je da pružaju i zaštitu hadžijama.

Put je prolazio preko planina i dolina, kroz pustinju, i ostao je zabilježen u knjigama brojnih muslimanskih historičara, geografa i putnika koji su njime prolazili stoljećima. Bio je popločan kamenjem, a uz njega se protezao vrlo složen sistem distribucije vode iz brana, bunara, izvora, bazena, kao i sistem signalizacije sa zastavama, svjetionicima i kamenim oznakama za razdaljinu i putokaze. Na putu je bilo 27 glavnih postaja i 27 kuća ili sekundarnih stanica koje su smatrane odmorištima izgrađenim na tačno određenoj razdaljini između

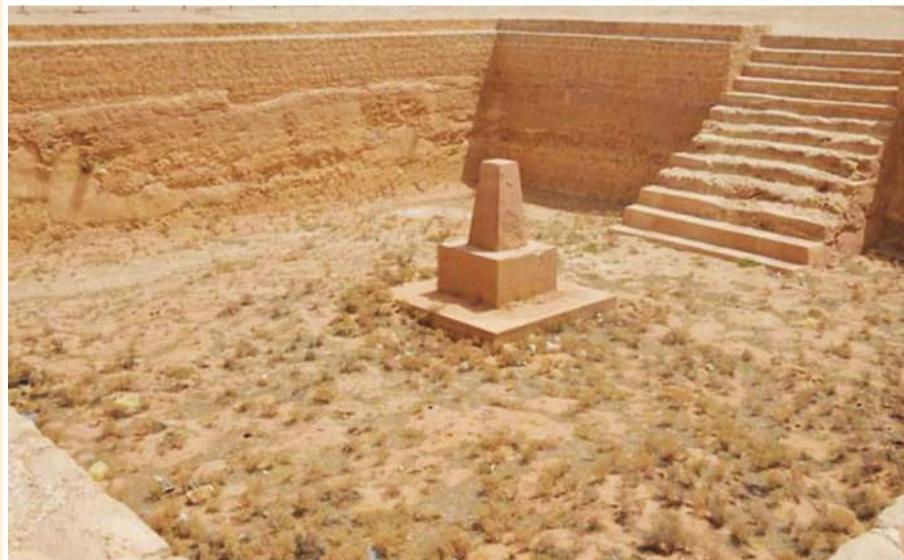
dvije glavne postaje, i još niz drugih objekata koji su izgrađeni duž puta. Postojao je i niz sporednih puteva koji su na ovaj glavni priključivali druga, veća mjesta, poput Medine ili Basre. Duž puta, uz glavne postaje i stajališta, razvila su se sela, tržnice i pravi gradovi čiji su stanovnici hodočasnike, kao i trgovce i putnike, snabdijevали hranom, vodom, odjećom i svim drugim potrepštinama. Zubejdin put bio je opremljen prolazima između planinskih staza i zaštićen visokim zidovima sa svih strana. Široke terase bile su napravljene u valovitom planinskom regionu, a inžinjeri su birali takvu putanju koja je zapobilazila područja s bujicama i vodenim nansima.

Zubejdin put bio je djelimično usurpiran tokom mongolske opsade Bagdada, 1258. god., nakon čega je polahko počelo da stagnira njegovo održavanje. Ipak, Zubejdin put tako je kvalitetno napravljen da su mnoge njegove dionice ostale funkcionalne i skoro netaknute gotovo 1.000 godina, a njegovi dijelovi i danas su prepoznatljivi. Većina postaja i kuća na tom putu danas su ruševine. Neki od bunara i bazena su ostali dugo u upotrebi, a neke je zameo pustinjski pjesak. Tim putem u minulim stoljećima prošli su miliioni hadžija.

Novijim arheološkim istraživanjima na trasi puta i u nekadašnjim gradovima i naseljima nastalim uz njega, pronađena su bogata arheološka nalazišta. Saudijska vlada nedavno je pokrenula projekt obnove ovog historijskog naslijeđa.

Procjenjuje se da je za izgradnju ovog puta Zubejda potrošila 1.700.000 miskala, što je danas jednako vrijednosti 5.950 kg zlata, odnosno nekoliko milijardi dolara.

Pored Zubejdina puta ova izuzetna žena, dobrotvorka, graditeljica, iza sebe je ostavila i "Zubejdin izvor". Prilikom obavljanja hadža postala je svjesna koliko je u Mekki teška situacija s nestasicom vode i odmah je pokrenula i svojim ličnim sredstvima finansirala izgradnju akvadukta dugačkog nekoliko desetina kilometara. Voda iz izvora na Hunejnu dovođena je do Mekke, a onda i do Arefata, Muzdelife i Mine. Stoljećima su se Mekkelije i nebrojene hadžije napajale vodom sa Zubejdinog izvora.

PORTRET

AMINA ĐULOVIĆ

Nakon niza susreta, razgovora, planiranja, snova i nade da će pokretanje magazina za ženu i porodicu zaista uspjeti, 17. novembra 1999. godine konačno je potpisani ugovor o saradnji nekoliko udruženja koja će pokrenuti izdavanje *Bosanske Sumeje*. Već početkom naredne godine, u rukama smo imali i prvi broj Magazina za ženu i porodicu *Bosanska Sumeja*. Prisjećajući se tih prvih koraka i razmišljajući o dvadesetoj godišnjici koju će ovaj Magazin uskoro obilježiti, pažnju mi je ponovo privuklo nasmijano lice žene s naslovnice tog prvog broja. U rukama profesorica **Rahima Alibegović** drži dječaka, a njihov portret, tadašnja urednica Magazina Naida Hašimbegović-Selimović, stavila je uz tekst pod nazivom „Majka, riječ u kojoj je sadržan jedan čitav odgojni sistem“. Još od tog vremena, kada smo se, studirajući, svakodnevno susretele na hodnicima Filozofskog fakulteta u Tuzli pa sve do danas, ono po čemu pamtim prof. Alibegović je blagi osmijeh i velika ljubav prema djeci. Takav utisak sa mnom su podijelili i roditelji djece kojima već godinama predaje islamsku vjeronomušku, ali i djeca. Zato smo se odlučile da o onima kojima poklanja veliku pažnju i mnogo ljubavi, o djeci, razgovaramo s prof. Rahimom Alibegović

Vjeroučiteljica

• Poštovana profesorice Alibegović, obradovao nas je Vaš pristanak da o djeci, onima kojima već godinama pružate svoj blagi osmijeh i tople riječi, o kojima brinete i koje podučavate, govorimo u ovom izdanju *Bosanske Sumeje*. Šta vas je usmjerilo i opredijelilo ka toj iznimno važnoj ulozi, ka toj misiji? Ne možemo kazati poslu jer biti učitelj je mnogo više od posla.

Nakon zahvale Allahu, dželle šanuhu, koju, zaista, moramo upućivati iskreno iz dna duše, u svim prilikama i trenucima, sa svakim našim treptajem oka i udisanjem zraka, i salavata i selama našem Vjerovjesniku Muhammedu, alejhisselam, koji nam je prenio Allahovu Objavu koja je naš putokaz u svakodnevnom životu, želim se zahvaliti i vama, *Bosanskoj Sumeji*, za ovu priliku koju mi pružate da iznesem svoja promišljanja vašim čitateljima, i da im ovom prilikom zaželim svako dobro, svaki hajr, a na prvom mjestu tu je Allahovo, dželle šanuhu, zadovoljstvo.

Molim Allaha, dželle šanuhu, da svima nama djeca budu najveća radost kao što se to i navodi u jednom

kur'anskom ajetu u suri El-Furkan u vidu dove, gdje Allah, dželle šanuhu, kaže da je jedno od svojstava vjernika muslimana da stalno u svojim dovama mole Uzvišenog Allaha, dželle šanuhu, da im podari da im njihovi bračni drugovi i djeca predstavljaju stalnu radost, i da u bogobojsnosti, dobru i slijedenju Allahove, dželle šanuhu, upute, budemo prvaci i uzori.

Želja da se na mlade naraštaje, na našu djecu koja su najveća radost, prenese ispravno kur'ansko učenje koje određuje svrhu našeg postojanja i trasira način života najbolji je motiv za rad s njima. To nije, kao što ste rekli, samo posao koji bi trebalo obaviti u okviru radnog vremena, već je to nešto mnogo više, mnogo važnije, a to je misija ukazivanja na svrhu postojanja na ovome svijetu, ukazivanje na način kako bi trebalo živjeti, a to je predanost Allahu, dželle šanuhu. Ako bi se ovi željeni rezultati postigli samo kod jednog djeteta, Allah, dželle šanuhu, vrednuje taj rezultat i obećava veliku nagradu za taj trud, jer Allahov, dželle šanuhu, poslanik Muhammed, alejhisselam, kaže: *Da Allah posredstvom tebe uputi jednu osobu, bolje je od svega*

onoga što sunce obasjava na zemlji. To je, zaista, mnogo više od bilo kojeg drugog motiva.

Značenje ove Muhammedove, alejhisselam, poruke mi je postalo još draže kad sam saznaла, nakon moga shvatanja, da se to odnosi na uputu osobe koja nije bila u vjeri islamu, da ustvari taj pojam ima mnogo šire značenje i podrazumijeva uputu i pouku bilo koje osobe, pa i naše vlastite djece kroz našu brigu, djelovanje i žrtvovanje. Tako, kada bismo svи poradili i zadobili Allahovu milost kroz uputu naše djece, imali bismo zdravo društvo i postigli bismo neizmjernu Allahovu, dželle šanuhu, nagradu.

Osim toga, mi slijedimo praksu našeg vjerovjesnika Muhammeda, alejhisselam, koji je u prvom redu poslan kao učitelj, kako to naglašava u svojim izrekama. Radeći ovaj posao, radimo ono što je radio Poslanik, alejhisselam, pa nema sumnje da je posao učitelja najbolji posao i stoga je on mnogo više od toga.

• **Našu odgojnju tradiciju nije moguće zamisliti bez islamskih vrijednosti. Njima nas podučavaju naši roditelji, imami, muallime i muallimi, nene i djedovi. Kakvu ulogu u tome imaju profesori i profesorice islamske vjeronauke?**

Naša tradicija i odgajanje djece u duhu te tradicije nije bilo kakva tradicija. Ima raznih tradicija i mnogi se pozivaju na čuvanje tradicije i običaja svojih predaka i očeva. Međutim, naša tradicija je vrijedna brige, pažnje i ljubomornog čuvanja samo ukoliko je oslonjena na učenje koje proizilazi iz Kur'ana, azimušan, Allahove objave i upute, i sunneta, prakse Muhammeda, alejhisselam, bez čega ne bismo mogli u potpunosti razumjeti vjeru. Islamske vrijednosti su se duboko ukorijenile u našu tradiciju, kao što su odnos prema

komšijama, rodbini, posjeta bolesniku, doček gostiju, način ishrane i briga da se ne konzumira ono što je haram, način odijevanja, kako za žene tako i za muškarce, odnos muškarca i žene, način izražavanja itd.

Nažalost, u jednom periodu bili smo počeli da se udaljavamo od naših vrijednosti, od naše tradicije utemeljene na našoj uzvišenoj vjeri i sistemski se ta tradicija predstavljalа kao nešto prevaziđeno, zaostalo, a vrlo često ono što nema nikakve veze s našom tradicijom predstavljalo se kao naše.

Naši očevi, djedovi, majke i nane su dobro znali čemu bi trebalo podučiti i na koji način odgajati djecu, najkraće rečeno, odgojiti naraštaje da razlikuju dobro od zla i da pozivaju na dobro i čine dobro, i udalje se od zla i odvraćaju od zla. Svako od nas to može činiti makar u krugu svoje porodice, ili rodbine, ili komšiluka. Na taj način sve više bi bilo mjesta za dobro, a sve ono što je loše naišlo bi na osudu i kritiku članova porodice, rodbine, komšija. To je jedan od načina traženja da se čini dobro i odvraća od zla.

Učitelji u ovom segmentu imaju posebnu ulogu. Neke dobre rezultate pohađanja vjeronomučenja mnogi od nas možemo jasno vidjeti u ovom vremenu. Jedan od tih rezultata, možda i najvažniji, tiče se toga da generacije koje su imale predmet Vjeronomučenju u osnovnoj ili srednjoj školi nemaju nikakav kompleks prema vjeri, a koji nam je u jednom periodu pred Agresiju nametan. Nažalost, ima primjera gdje se roditelji nisu oslobođili tog kompleksa i „straha“ od džamije i vjere, ali njihova djeца makar slobodno i bez kompleksa ulaze u džamiju, znaju mnogo toga iz svoje tradicije i vjere. Učitelji su tu da poduče, da savjetuju, da usmjeraju i ukažu šta je ispravno, a šta nije, šta pripada

našoj tradiciji i običajima, a šta je to što ne valja i što nam se podmeće kao naša tradicija i zaostavština, a što sa islamom i muslimanima nema nikakve veze.

• Već dugi niz godina radite s brojnim generacijama djece. Kakav je, prema Vašem iskustvu, položaj odgoja u današnjem obrazovnom sistemu? Da li se odgoju djece u našem društvu daje potrebna, neophodna pažnja?

Kada govorimo o obrazovanju, nezamislivo je da se pojam odgoj ne stavi na prvo mjesto i nekako nam ova jezička konstrukcija odgoj i obrazovanje i najskladnije zvuči. Samo odgoj bez adekvatnog obrazovanja ili samo obrazovanje bez odgoja ne djeluju potpuno. Svaki obrazovni sistem podrazumijeva i odgoj, ali se u ovom našem vremenu uglavnom akcenat stavlja na obrazovanje, a zanemaruje odgoj. Postavlja se i pitanje na kojim etičkim principima i načelima da odgajamo učenike. Pedagoška praksa podcertava da svaki čas mora sadržavati i odgojnju stranu, ili pojednostavljeno kazano, da se zapitamo nakon svakog časa koje smo to odgojne vrijednosti prenijeli na naše učenike prije obrazovnih. Sve vjere i filozofsko-etička učenja i pravci imaju dosta zajedničkih, dodirnih tačaka u pogledu moralnih vrijednosti pa tako nijedno učenje ne dozvoljava ubistvo, ugrožavanje zdravlja i života drugih, ugrožavanje i uništavanje tuđe imovine, krađu, itd.

Međutim, u ovom našem vremenu slijepog materializma, bojim se da su mnogi usvojili princip da cilj opravdava sredstvo pa je, za mnoge, danas najvažnije doći do materijalnog bez podvrgavanja ponašanja i djelovanja etičkoj kontroli i kodeksu. Stoga ne čudi što imamo svakodnevno pljačke banaka i prodavnica,

krađe, novčane prevare, malverzacije jer akteri ne pitaju svoju savjest da li im je to dozvoljeno ili ne, da li im je to halal ili haram, hoće li jednog dana nekome za to odgovarati i biti sankcionisani.

Naša vjera, a čime se mi ponosimo pred drugim filozofsko-etičkim učenjima, vodi računa i postavlja principe ponašanja i odnosa muškarca i žene. Dok mnogi daju potpune slobode mladićima i djevojkama u zadovoljavanju tjelesnih užitaka, naša vjera to reguliše na način da podstiče na stupanje u brak, na formiranje porodice, na rađanje djece samo u okviru zdrave porodice. Vidimo da se u svijetu podupiru neke druge vrijednosti koje nijedna vjera ne pozna. Stoga, iluzorno je očekivati od onih koji su sebi dozvoljavali mnogo toga lošeg u mladosti da kasnije u životu imaju neke druge etičke principe. Tako imamo sve više ubistava i samoubistava, razvoda braka, svađa među bračnim drugovima čiji je uzrok upravo izostanak pravilnog odgoja čija je glavna poenta bogobojaznost i svijest da će biti odgovorni pred Allahom, dželle šanuhu, za sve naše postupke. Ukratko, veoma je bitno da u toj ranoj životnoj dobi radimo na pravilnom odgoju djece u periodu njihovog devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja, ali i da to nastavimo kroz srednjoškolsko obrazovanje kako bi bili korisni pojedinci za sebe, svoje porodice i društvo u cjelini. Tu moraju uložiti svoj maksimum naročito roditelji, ali i škole i društvo u cjelini kroz korisne programe i odgojne sadržaje za mlade.

• Dobar odgoj naše djece posebno nam je neophodan u ovom vremenu poremećenog sistema vrijednosti. Jesu li roditelji ponekad usamljeni na tom putu? Ko im može pružiti potrebnu podršku?

U odgoju naših mladih, naše djece i tinjedžera, kao što sam istakla, moraju sudjelovati svi, u prvom redu roditelji, zatim nastavnici i društvo u cjelini. Nažalost, vidimo greške mnogih roditelja koji od zauzetosti poslom nemaju dovoljno vremena za svoju djecu. Roditelji, u velikom broju slučajeva, ne znaju šta im rade djeca, nemaju snage da im uskrate neke njihove aktivnosti koje su štetne po njih. Nemaju uvida u društvo s kojim se sastaju i zadnji su koji saznaju za poroke u koje zapadnu njihova djeca, a bavljenjem posljedicama je daleko teže od stalnog nadzora i odgoja koji ne smije izostati. Nasuprot tome, neki roditelji pretjeruju u nametanju obaveza svojoj djeci pa hoće da im djeca treniraju po nekoliko sportova i da, u isto vrijeme, još sviraju neki instrument i tako nametnu djeci obaveze koje su vrlo često preteške za njih, ili nešto za šta, objektivno, nemaju talenta. U jednoj predaji od Muhameda, alejhisselam, navodi se da je rekao: *Trudite se i radite jer je svaki čovjek za nešto stvoren.* Stoga je potrebno stalno biti na vezi s njihovim razrednicima koji, koliko znam iz svoje dosadašnje prakse, brižljivo prate sklonosti i sposobnosti naše djece, napredovanje u učenju i usvajajući znanja, kao i eventualna devijantna ponašanja. O svemu tome nastavnici, a u prvom redu razredni starješina, obavještava roditelje. Idealno je kad se sve odvija na željeni način, ali pad u učenju i usvajajući znanja, slabije ocjene od uobičajenih govore o prisustvu neke devijacije u ponašanju kod djeteta ili poroka. Sve bi to trebalo na vrijeme uočiti i preduprijediti negativne pojave u ponašanju kako ono ne bi otišlo u neželjenom smjeru. Nastavnici su, zaista, tu da pruže svaku vrstu potpore roditeljima u misiji odgoja mladih naraštaja.

Kao neko ko je svim svojim bićem vezan za vjeru, svakako, ne mogu propustiti priliku da kažem da veznost djece, mladića i djevojaka za džamiju i aktivnosti s još boljim upoznavanjem vjere kroz razne programe koji se realiziraju u džamiji, kao što je učenje Kur'ana, usvajanje islamskog ahlaka - etike, itd., veoma je bitna u odgoju i podizanju mladih naraštaja, a džamiju vidim kao utvrdu i branu od svih kušnji s kojima se susreću mlade generacije.

- **Kur'an nam otkriva veličanstven, skladan i mudro postavljen odgojni program. Neke od njegovih karakteristika su i u tome da odgajatelj bude strpljiv, blagonaklon i iskren prema onome koga odgaja. Kako biste Vi opisali odgoj koji djeci danas pružaju bosanski muslimani?**

Odgoj djece je odgovornost, teško breme i velika briga. Vjerovjesnik, alejhisselam, rekao je da svi mi imamo odgovornost u svome domenu rada i djelovanja i svako od nas će biti pitan kako je izvršio svoju obavezu prema onima za koje je odgovoran. Ovo se odnosi na sve općenito, a posebno se može primijeniti na odgovornost prema onima koje treba da pravilno usmjerimo kako bi bili sposobni za samostalan život.

Onaj ko se bavi odgojem djece, bio roditelj, učitelj, ili staratelj, da bi bio uspješan, mora biti duboko svjestan te misije i u svome radu obratiti pažnju na mnogo toga što je od velike važnosti i značaja, kao što je, u prvom redu, iskren nijjet - namjera. To znači da je sve ono što pruža djetetu u ime Allaha, dželle šanuhu, i da odgoj djeteta znači i njegovo odgajanje u pokornosti Allahu, dželle šanuhu, i svijesti o Allahu, dželle šanuhu. Zatim, onaj koji se bavi odgojem, mora da uvažava dob i uzrast djece s kojima radi i da prilagodi metode odgoja njihovoj dobi. Također, mora biti svjestan promjena u društvu koje iziskuju i promjenu u pristupu u odgoju. Ipak, u toj našoj misiji odgoja najvažnije je da proučimo metode koje pronalazimo u Kur'antu i sunnetu i da se upoznamo s metodama koje je Poslanik, alejhisselam, upotrebljavao u odgoju svojih ashaba i djece. Taj rad zahtijeva blagost, strpljivost i rad na duge staze i nastojanje da se stekne Allahova milost, Allahovo zadovoljstvo i nagrada.

I pored uloženog truda i rada, uspjeh ne mora biti zagarantovan pa je stoga neophodna i dova Allahu, dželle šanuhu, jer je On taj koji daje uspjeh. Jedna od najljepših dova jeste ona iz sure El-Furkan u kojoj Allah, dželle šanuhu, opisujući vjernike, kaže da su to oni koji kažu: Gospodaru naš, podari nam u našim bračnim drugovima i našoj djeci radost i daj da budemo bogobojsznima uzor i vođe.

Muhammed, alejhisselam, bio je blag, osjećajan, nije kritikovao za pogreške, ili je to činio veoma blago, bio je uvijek nasmijan, posebno je ukazivao čast kćerima i djevojčicama općenito, a što nije bio slučaj kod Arapa prije islama. Igrao se s djecom, ljubio ih i šalio se s njima. S mladićima se družio i učestvovao u njihovim aktivnostima, a vrlo često im davao zaduženja u kojima su oni mogli da pokažu svoju odgovornost i pored veoma mlade dobi. Odgoj vlastitim primjerom i nastojanjem da se bude uzor je sigurno najbolja metoda. Strpljivost i ustrajnost, kao što nam Kur'an kaže u vezi sa odgajanjem djece da obavljaju namaz, od velikog je značaja jer zahtijeva mnogo truda, vremena i praćenja i proces je koji se odvija sve dok dijete ne usvoji trajno ove norme ponašanja. Kur'an kaže: **Traži od svojih ukućana, svoje djece da namaz obavljaju i u tome budi strpljiv i ustajan.**

I pored uloženog truda i rada, uspjeh ne mora biti zagarantovan pa je stoga neophodna i dova Allahu, dželle šanuhu, jer je On taj koji daje uspjeh. Jedna od najljepših dova jeste ona iz sure El-Furkan u kojoj Allah, dželle šanuhu, opisujući vjernike, kaže da su to oni koji kažu: **Gospodaru naš, podari nam u našim bračnim drugovima i našoj djeci radost i daj da budemo bogobojsznima uzor i vođe.**

PORTRET

Bosanski muslimani u svome odgoju djece pružaju onoliko koliko shvataju Poslanikove, alejhisselam, savjete i koliko im je stalo do toga. Hvala Allahu, dželle šanuhu, sve je više onih kojima je stalo da njihova djeca budu na onoj liniji i putu kojima su zadovoljni Allah, dželle šanuhu, i Muhammed, alejhisselam.

• **Odnos majke i djeteta je, čini se, na sve većem društvenom udaru. Primjetan je nedostatak uvažavanja uloge majke. Sve češće čitamo vijesti u kojima se djeca agresivno ponašaju prema roditeljima. Šta je, po Vašem mišljenju, uzrok tome?**

Svi moramo isticati i naglašavati ulogu majke. Ona, sa islamske tačke gledišta, mora biti moralna osoba, ona koja čuva obraz i čast svoje porodice i muža. Nažalost, ima majki koje nisu svjesne odgovornosti i uloge koju ima majka i da je to posebna stepenica ili deredža kod Allaha, dželle šanuhu. Ako je toga svjesna, njena uloga će ići u smjeru pokornosti Allahu, dželle šanuhu, pa će svi oni oko nje znati da moramo cijeniti i uvažavati ulogu naših roditelja, a majke posebno, kojoj je naš Vjerovjesnik dao tri stepenice prednosti nad ocem. Allah, dželle šanuhu, u jednom veličanstvenom ajetu kaže, spominjući roditelje u istom ajetu, odmah nakon pokornosti Allahu, dželle šanuhu, da roditeljima činimo dobročinstvo i da im nikada čak ne kažemo ni „uh“.

Jedan od velikih grijeha je neposlušnost prema roditeljima, a prisustvo toga u našim porodicama nije ništa drugo do znak udaljenosti od Allahove, dželle šanuhu, Knjige i Poslanikove, alejhisselam, upute.

Onaj ko primjenjuje samo pomenuti ajet iz sure El-Isra, prema roditeljima, a naročito prema majci, uspostavit će onakav odnos kakav traži od nas naš Stvoritelj.

• **Vi ste majka petero djece. Brižno odgajajte svoju djecu, kao što brižno ulazite i u učionicu. O tome mnogo znamo, pričaju nam i roditelji i djeca kojima ste predavali. Šta je najvažnija karakteristika tog Vašeg odgojnog stila i šta biste preporučili roditeljima?**

Muslim da je ustrajnost u odgoju, iskren nijet-namjera, stalna dova i Allahova milost koju zadobijemo rezultat koji vidimo kod svoje djece. Uvijek treba da ističemo da nam je kod djece najvažnije da budu ljudi, bez obzira kakvu karijeru postigli. Njihov pravi uspjeh je ako postanu pravi odnosno čestiti ljudi. Poručila bih roditeljima da je najvažnije kod djece da izgrade svijest o Allahu, dželle šanuhu, i da nikad ne prođe dan a da od Allaha ne zatraže dobrobit i upute dovu za svoju djecu. Tako ćemo, nadam se, zadobiti Allahovo zadovoljstvo i Allahovu milost iz koje proističu sve blagodati koje imamo, između ostalog i čestit porod

Obavila sam hadž, prvi put, 2017. godine. To je najljepše što mi se u životu desilo. Još osjećam mirise i boje Medine i Mekke, dva sveta grada ovoga Ummeta. (Molim sve one koji čitaju moje impresije s hadža da im ne bude teško pročitati *Moj (prvi) hadž*, tekst koji je objavljen u *Bosanskoj Sumeiji* br. 56. Ne mogu ponavljati ono što sam već pisala. Ovo je dodatak ili nastavak.)

Ponovo na hadžu

MERZIJA KASUMOVIĆ

Utoku tog hadža, jedna starija hadži-hanuma mi je ispričala da je bila i prethodne godine na hadžu. Nakon povratka je poslije svakog nama-zaza molila Allaha da joj ponovo omogući da dođe na hadž i ove godine eto dolazi kao bedel. Oduševljeno sam se uhvatila za njeno iskustvo i u toku hadža 2018. god. dobila ponudu za bedeluk u 2019. godini. Od tada sam morala da, s velikim naporom, šutim jer duga je godina. Ali, prolazila je i pomalo sam nagovještavala prijateljima svoj mogući put. Rado prenosim ovu priču, radi onih koji čeznu i brinu da možda neće imati priliku da posjete dva harema, a Allah je u svojoj mudrosti učinio **da srca žude za njima** (Kur'an) i trebalo bi uporno njegovati tu želju.

Imala sam planove da u toku ovog hadža sve uradim bolje, više, da doživim istinske. Mislila sam da sada znam put do Revde, sada znam ulaze u Harem, znam kako sa čuvaricama, manje s policijom, ali nekako će... Bojam se gužve, od nje me hvata srklet i tada se

ljutim na muslimane svijeta, a ne bi trebalo. Sabur je najvažnije što bi trebalo ponijeti na ovaj put.

Pripreme su trajale vrlo dugo. Dvije prijateljice će također na hadž pa stalno i detaljno razgovaramo o svakom pitanju i pripremamo se. Zajednička dova je proučena u Hadžijskoj džamiji u Solini, kao i prvi put. Radujem se susretu s hadžijama našeg muftijstva i vidim da dijelimo isto ushićenje. Pitam se s kojom od hadži-hanuma će biti u sobi i čini mi se da mi sve odgovaraju. Ali desilo se nešto neočekivano, Emina i ja putovale smo u grupi s Krajišnicima. Hadžije iz Tuzlanskog muftijstva susretale smo rijetko i svaki put osjećale radost i sjetu, kao da vidimo bliske rođake. Nismo bile ni u istoj sobi, ali znamo da je to hadž i da nosi određena nepredvidena iskustva ili iskušenja.

Ranije su hadžije koje su putovale kopnenim putem posjećivale i Jerusalem, odnosno Mesdžidu-l-aksa i tako zigaretile sve tri džamije za koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *Jahalice se ne spremaju osim za*

PUTOPIS

tri džamije: Allahova kuća u Mekki, Poslanikov, sallalahu alejhi ve sellem, mesdžid u Medini i Mesdžidu-l-aksa u Jerusalemu. Kopnenim putem više ne možemo ni do Mekke i Medine, a do Mesdžidu-l-aksa se ne ide već godinama. Kao migranti, muslimani hrle na Zapad napuštajući svoja ognjišta, bremenita svetom poviješću i tako blizu svetoj zemlji. Promjene na svjetskoj sceni teško je pratiti, još teže razumjeti, zato je odlazak na hadž, poput odlaska u san ili u stvarni, iskonski svijet. U tom snu se povremeno zapitamo kojem svijetu pripadamo i kojem treba da pripadamo? A, odgovor je na sredini, kao što je cijeli islam srednji put. I valja raditi za dunjaluk kao da ćemo vječno tu ostati i misliti na ahiret kao da ćemo sutra umrijeti.

Letjeli smo avionom *Fly Bosnia*, s našim stjuardesama, najljubaznijim na svijetu, bez pauza i gubitaka vremena. Ono što nas je zaista ganulo, bili su njihovi selami, dove za primljeni hadž i molba da poselamimo Poslanika, alejhisselam.

Grad Božijeg Poslanika, alejhisselam

Zora u kojoj smo sletjeli blistala je nad Medinom. Aerodrom je renoviran, čist, bez gužve i čekanja. Sav je okružen bijelim natkrivenim stubovima koji podsjećaju na one u haremnu Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, džamije i blago nas uvode u svu ljepotu koju očekujemo. Prilazili smo hotelu, nastojeći što prije ugledati zeleno kubbe. I prišli smo mu s lijeve strane Harema, pored Dženneti-bekijje, nakon što je namaz klanjan. Ljubičasta svjetlost nagovještavala je skori izlazak sunca i malobrojne posjetioce obavijala nekom sjetom i dodatnom tišinom. Dženneti-bekija je mezaristan u kojem počivaju mnogi ashabi, radijellahu anhum, Poslanikove, alejhisselam, supruge - majke ummeta, njegova kćerka hazreti Fatima, radijellahu anha. Naivno sam pomislila da će i ja moći jednoga jutra da uđem. Skromni mezarovi, za koje je trebalo dobro poznavati povijest kako bi se raspoznali, jer nisu ničim obilježeni, veliki su dokaz da će biti pamćen onaj ko je ostavio trag u svojim djelima. Moj zijaret se nije mogao realizirati ni sljedećeg, niti ijednog drugog jutra jer žene ne mogu u mezarje. Bila je to uvodna lekcija za sva dalja iskustva iz oba harema.

Bosanske hadžije smještene su u iste hotele treću godinu zaredom jer je vlasnik zadovoljan kulturom naših hadžija. Hotel je blizu, ima isti izgled i miris, iste trgovine su i dalje otvorene, samo je simpatični trgovac zaboravio cijelu frazu o Tuzli pa nabada nešto kao: "Siila Tuzla...", a dalje ne zna, ali govori: „Hajde, Bosna, hajde, džaba, džaba!“

Boravak u Medini je znatno skraćen. Mi smo boravile pet dana, a sve hadžije koje su stigle kasnije četiri dana. U pitanju je neobična politika saudijskih vlasti. Nastojale smo iskoristiti dato nam vrijeme. Ne znam je li zbog ranijeg iskustva ili čega drugog, ali ništa me nije

ni zabrinjavalo niti gušilo, niti mi je smetalo mnoštvo, ne sjećam se žamora, a džamija je bila uvijek puna, bez izuzetka. Neke države svoje hadžije vode u Medinu prije hadža, a neke poslije, tako da u njoj nikad nema toliko ljudi kao u Mekki. Gledala sam iste šarene ili crne opreme, manje lica, jer smo obično u safovima. Dojmila me se preporuka akademika Enesa Karića da ne treba nikoga od tih ljudi zagledati u oči. I zaista se može primijetiti da ima teških, dubokih pogleda. Ali, zato, usmjereni da klanjam jedni iza drugih, moramo primjećivati odjeću, stas i najviše od svega, stopala. Toliko različitih nijansi, uglavnom tamnih, ostavlja čovjeka zapanjenim. Poznato je u drevnim medicinama da stopalo predstavlja cijelo ljudsko tijelo i da na njemu za svaki organ postoje precizno određene tačke. Neka stopala su dokaz sve patnje koju su te žene preživjele. Po obliku, veličini, neobičnoj građi, neka su na granici ljudskih. Boje, neke nalik na knu, a neke na lošu tetovažu, suvišne su na njihovim licima i stopalima. Šarene živopisne haljine nalik geografskim kartama, prepoznatljiva su odjeća Afrikanki. Uvijek su djelovale umorno, a možda zato i neljubazno ili nezainteresirano. U Medini su vidljive, dojmljive i bor-

bene, a u Mekki se i one povinju strogim pravilima čuvara Harema. Indijke imaju jako lijepih haljina (sarija ili tako nešto), od najfinijeg pamuka, nekad nalik mahramama koje nosimo, ležerno su u njih umotane i kao da su im baš udobne. U ženskom dijelu džamije uvijek je bezbroj dežurnih redara u crnim haljinama i s nikabom. Neumorno prave red, uzvikuju „Jalla ja hedždža, jalla, jalla, resta itd...“ Drage su mi te uporne ženice. One nikad ne zaborave kazati lijepu riječ, čestitati dolazak, ljubazno usmjeriti, pomoći...

U Revdu, djelić Dženneta na ovom svijetu, ulazi se dva puta dnevno, poslije sabaha i jacije. Uspostavljen je red u kojem nema preticanja, zahvaljujući ogradama koje vješto postavljaju na neočekivanim mjestima. Tako ja gužva smanjena, ali čekanje i neizvjesnost povećavaju nervozu. Odlučila sam ove godine biti borbenija u gužvama i probijati se u prve safove i jednog jutra sam i uspjela. Koliko god je tjesno, sve te raznobojne borbene muslimanke, pomažu se međusobno i omogućavaju jedne drugima bezbjedno obavljanje sedžde. Kad se ukaže prilika, možemo klanjati i više puta po dva rekata za svoje roditelje, djecu, braću i sestre... Tome će se svi obradovati više nego hedijama.

Mnogo veći dio Revde je na raspolaganju muškarima, iako žene pokazuju više želje i truda da je posjete. Allah zna ko je zaista blizu Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, i On Jedini zna kad će se ženama ovdje dati više prava.

Poslanikova, alejhisselam, džamija je središte života u Medini. Oko nje su koncentrisani hoteli i trgovački centri i mimo tog većinu hadžija ništa i ne zanima. Imamo malo dana i ne želimo propustiti ni jedan namaz. Poznato je da namaz obavljen u mesdžidu Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, vrijedi kao hiljadu namaza u nekoj drugoj džamiji. Da bi se stiglo ući u džamiju, valjalo je ili ostati poslije namaza ili doći na sredini vremena između dva namaza. Kada ezan zauči, tad je toliko kretanja i ljudi poput plime nadodu i prekriju svaki pedalj. Jednom prilikom klanjala sam ikindiju na užarenom mermeru koji sunčobran nije natkrivao. Bilo je teško spustiti čelo na tanku serdžadu, a u isto vrijeme i poučno jer mogla sam se zapitati kako ću na Sudnjem danu odgovarati za nemar u namazu.

Mesdžid sam ove godine upoznala sa svih strana. Posmatrala sam ga kad je okupan suncem pa sav

blješti kao da je od zlata, okružen suncobranima kao leptirima. I kad Sunce zalazi pa ističe plavu boju neba, a boju pustinje mesdžidu, suncobrani se pokorno sklapaju nalik krilima šišmiša. I noću kad se čini bijel od rasvjete, a sklopljeni suncobrani ga okružuju kao dostojanstveni vojnici. I u svitanje, kad se noć nadmeće s izlaskom sunca pa je nebo ljubičasto, a prve zrake svjetlosti šalju selame Mesdžidu, Resulullahu, sallallahu alejhi ve sellem, u Revdi, a čini mi se i cijeloj Medini i nama u njoj.

I ove godine je bilo mnogo mojih učenica. Raduje me što su tako mlade uredile svoj život i bile u prilici obaviti hadž. Bilo je i mnogo kolegica s kojima sam pohadala Gazi Husrev-begovu medresu, iz više generacija. Bila je i naša odgajateljica, prof. Habiba Hafizović, blaga i dobra žena. Susretale smo se na namazima, u restoranu, na Arefatu, i uvijek srdačno selamile kao da smo rod. Medresa je uvijek djelovala na ljudе tako da ostaju trajno povezani uspomenama iz nje.

U obavezne posjete hodočasnika spada i posjeta Mesdžidu Kuba, Mesdžidul-kibletejn i brdu Uhud. Poznato je da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, često posjećivao Mesdžid u Kubau i rekao je da

namaz u njemu vrijedi kao obavljena umra. Za Uhud je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao da *to brdo voli vjernike*. Na Uhudu se odigrala bitka na kojoj su muslimani dobili povjesnu lekciju radi odstupanja od zapovijedi Božijeg Poslanika, alejhisselam. Pored brda je veliko mezarje šehida Uhuda, među kojima je i hrabri Hamza, radijallahu anhu. Tu je i lijepa džamija, ali zatvorena, kao i mezarje.

Ah, Mekka

Kao tren su prošli dani u Medini. I ne može čovjek žaliti što je tako jer sprema se za umru i kreće prema Allahovoju kući. Put prema Mekki bio je veoma prijatan. Sva stajališta, mokri čvorovi, mesdžidi, neprestano se čiste. Nije bilo gužve na mikatu Zul-Hulejfa, gdje smo klanjali dva rekata i zanijetili umru. Opet smo prošli istim putem, ali ovom prilikom sve mi se učinilo bržim i lakšim. Ponovo sam vidjela deve kako pasu i pokojeg beduina. Volim ih gledati u pustinji jer me podsjećaju na vizije žarke Arabije iz djetinjstva. Tako su dostojanstvene u toj goleti i one i njihovi umotani čuvari.

Ono što me zaista zapanjilo jeste velika zajednica majmuna na jednoj dionici puta. Majmune sam uvijek smještala u džunglu i ovdje ih nikad ne bih očekivala. Prilazili su slobodno vozilima i skakali po džipovima i autima koja se zaustave. Dosad sam ih viđala samo u zoo vrtovima i uvijek mi uz njih naumpada kur'anska sentenca **budite majmuni prezreni**, upućena narodu kojeg je Allah nekad u davnoj prošlosti kaznio. Osim onih jako malih, drugi majmuni su zaista ogavni. Onda mi je naumpalo da je Jezid, sin Muavijin, volio majmune. Jednom prilikom dok se igrao sa svojim ljubimcem, ovaj ga je ugrizao za nos i od te infekcije je umro. Silnik koji je naredio ubistvo hazreti Husejna, radijallahu anhu, umro je ponižavajućom smrću.

Svetoj, grandioznoj Mekki primakli smo se u ikindjisko doba. Prilaz sa bezbroj traka i kružnih tokova omogućava ulazak bez gužve. Pasoši se pregledaju kao da ulazimo u državu jer u Mekku ne smije ući nemusliman. Veliki toranj sa sahatom ugleda se s velike udaljenosti. Stalno slušam izjave protiv njega, i sama sam bila zburnjena i zapitana, prošli put, kome li je trebao. Međutim, kako sam se obradovala kad sam ga ugledala. Znam tačno kako je blizu Haremi-šerifu, znam koliko sam puta bila ispod njega, on nam iz svakog pravca kazuje gdje je kibla. I što se više primičemo, sve je veći, a mi smo bliži Kabi i samima sebi.

Hotel Lamar je jedan u lancu hotela, u oblasti Kudej, koja se nalazi iza stijena i s leđa velikom satu. To je duplo bliža i potpuno suprotna strana od oblasti Šiše u kojoj sam bila prije dvije godine. Autobusi su neprestano u funkciji i sve je tako blizu. Mašallah, sve je olakšano.

Imamo isti sastav u sobi, moje fine hadžinice iz Sarajeva, Visokog, Zenice, opet su sa mnom. Soba

je manja, ali uredna. Hotel ima dva tornja pa neke poznanike nikad nisam vidjela. Predviđen je za duplo manji broj gostiju pa liftovi nisu dostačni za ovaj broj hadžija. To predstavlja problem i mladim, a kamoli starijim hadžijama. Prvi sprat počinje nakon sedam spratova koji se ne računaju jer su različite službe u njima. Često smo išli stubištem zbog gužve u liftovima. Uglavnom, na hadžu nešto mora da ti fali. Hadž je spremnost na žrtvu i valja biti preispitan.

U Mekki svi putevi vode u Harem. Sve je nevažno kad ugledamo Bejtullah i nađemo mogućnost biti u njegovoj blizini. Hvala Uzvišenom Allahu, nama najbliži ulaz King Abdul-Aziz direktno je vodio u njegovu blizinu i u tavaf, što nije bio slučaj kada sam dolazila iz pravca Merve. Ta strana je opterećena ogromnim dograđenim holovima koji, poput laverinata, odvode u pravcima dalekim od Kabe. Ovo nije konačni izgled Harema. Na svakom koraku vidimo plakate s vizijom za 2030. godinu. U toj viziji nema velikog sahata i sve je potpuno drugačije od sadašnjeg. U ovoj kamenoj pustinji sve bi uvijek bilo isto da ljudi nemaju potrebu za promjenama. Ne mogu sebi drugačije objasniti tu bjesomučnu gradnju i rušenje. Samo Bejtullah ne mijenja svoj izgled i podsjeća nas da je sve prolazno osim Lica Božjeg.

Umru smo obavile zajedno s hadžijama iz Krajine i bile zaista zahvalne za brižni odnos naše braće spram žena u toj grupi. Bila je velika gužva, a sve je proteklo lako i lijepo. U toku sa „ja“ između Saffe i Merve pitali smo se kako je majka Hadžera, porođena i sama u pustinji trčala tako velike razdaljine, u neizvjesnosti i žeđi koja ju je snašla, sve dok nije potekao Zemzem. Od tad pa sve do pred Sudnji dan, on će teći za one koji znaju njegovu vrijednost. Trebalo bi ga piti i diviti mu se onako kako je njena duša dočekala ovu blagodat vode. Blagoslovljeno Zemzemu, džennetskog vrela, uvjetovana je uvjerenjem onog ko ga piće. Čini mi se da je ove godine dostupniji u svim dijelovima Harema, a vrijedni redari stalno posušuju i čiste svaki pedalj. Tako i policajci i stražari ažurno postavljaju pregrade i žene udaljavaju od Kabe, a najviše u vrijeme namaza.

Iz nekog razloga, mogle smo više puta tavaf obavljati bez velike gužve i za svoje bližnje. Približila sam se Hadžerul-esvedu na gotovo jedan metar, bliže nije moglo jer je neobjašnjiva borba ljudi da mu se približe, a onda zadrže što duže. Poštujem svaki pobožni čin, ali vidjela sam i one koji se uspiju približiti, a onda snimaju videozapise i prave selfie tu gdje nema ništa veće i preće od dove. Naumpada mi izreka Ibn Mes'uda, radijellahu anhu: *Samo u Mekki čovjek će biti pitan za namjeru prije djela.* Na ovom mjestu ne treba da se bavimo nevažnim stvarima, pogotovo ako nanosimo štetu drugima. Znamo da crni kamen pamti svakoga ko je u Harem prošao ispred njega, bez obzira na udaljenost, i to nam je utjeha. To su riječi Ahmed ibn Hanbela, izrečene prije više od hiljadu godina, a danas

se to može i naučno objasniti pomoću fizike i elektromagnetnog polja koje svi posjedujemo.

U tavafu i na svim drugim mjestima bude lijepih prizora. Cijele porodice obavljaju tavaf, sinovi brinu o sestrama i majci, očevi nose usnulu dječicu na rame-nima. Ova djeca od malehna uče suživot i toleranciju. Darežljivi Medinelije i Mekkelije nastoje počastiti hadžije hurmama, vodom, sokovima...

Jednoga jutra, ispod našeg hotela začula se glasna tel-bija. Bila je to ogromna grupa hadžija u bijelim ihramima koja se spremala da obavi umru po najvećoj žegi. Bilo je prelijepo slušati ih, kao da smo se vratili u neko drugo vrijeme kada su svi u grupama izgovarali telbije idući pješice jedni pored drugih. Ima naroda koji su otporniji od nas jer su stalno izloženi visokim temperaturama.

Najljepše je boraviti u Harem kad sunce mine jer noć je u Mekki vrlo prijatna. S krova se čini da tada milion ljudi tavafi. Kaba izgleda kao crni dragulj oko kojeg se kreće cijeli kosmos. Ta slika muslimane čini tako jednakim i jedinstvenim. Izgledaju čisto, u bjelini dostojanstveni, u kretnji ujednačeni i bez ikakva nesklada. Allahu moj, kako bi bilo lijepo da ovakav dojam ostavljam na svoje neprijatelje. Formiranje safova posmatrano s krova, izgleda kao iscrtavanje meridijana od Kabe do najudaljenije tačke na svijetu. Boravak u blizini Kabe, na bilo kojem spratu, ima toliko smirujući efekat na dušu i vjerujem da nema bolje terapije od toga.

Arefat

Arefat mi se učinio mnogo bližim, šator i sve u njemu bilo je isto kao i prije dvije godine. Arefat je hadž i mnogo hadžija nastoji iskoristiti taj veliki dan. Nekima je prekratak za sve ibadete koje su planirali, a nažalost veliki je broj onih koji se ne snalaze i nisu svjesni sve-

tosti ovog dana i mjesa. Prenosi se od Alije Ibn Muveffeka da je sanjao kako dva meleka razgovaraju i kažu da je 600 000 hadžija te godine došlo na Arefat, a da je samo šesterici među njima oprošteno. U strahu se probudio brinući zbog toga. Po povratku s Arefata, u Haremi-šerifu, ponovo ga je uhvatio san. Opet je čuo dva meleka kako govore da je Allah radi one šesterice poklonio oprost, svakom po sto hiljada hadžija, dakle svih 600 000. Tome se i mi nadamo, ma kakvi bili, jer Allahova milost natkriljuje sve.

Na Arefatu, skoro u vrijeme

ikindije desilo se nešto neuobičajeno. Spustila se jaka kiša, nalik našim, bosanskim i dugo je padala donoseći potpunu svježinu. To smo svi doživjeli kao dvostruku milost. Mnogi su izašli iz šatora i činili dove na kijamu, sve vrijeme dok je padala. Pred nama je bila noć u kojoj slijedi najteži hod s Muzdelife do Mine i džemretra na kojima se bacaju kamenčići. Putevi do Mine su u raznim smjerovima i nivoima kako bi se gužva kontrolirala. Najviše ljudi može se vidjeti na ovoj dugačkoj dionici, prekrivenoj bijelim ihramima, i taj prizor najviše podsjeća na Sudnji dan. Mnogo je onih koji su brinuli o nemoćnim hadžijama u svojoj sobi i u povratku s Muzdelife, a to je veliko iskušenje i vjerujem da je njihov hadž na posebnom mjestu kod Allaha. Ta preduga dionica dovoljno je teška i mladom insanu, a pogotovo kad brine o drugome.

Hadž je veliki kongres muslimana svijeta, to ćemo često čuti. Sve se odvija po ustaljenom redu od prije

1400 i više godina i svi muslimani odu kućama s dojmovima za koje ih niko ne pita. Kada bi se saudijske vlasti ikada udostojile okupiti predstavnike svih zemalja i pitati o njihovom iskustvu, prijedlozima, kritikama, pravima žena, mogućem dorinosu.... koliko bi napretka bilo, ne samo u organizaciji hadža već i u svakom polju života muslimana. Ove godine je organizacija Ureda za hadž i umru bila na visokom nivou, ali mi se čini da bi mogli još poraditi na edukaciji hadžija prije puta, na njihovom upoznavanju s obredima, s vodičima i šerijatskim konsultantcama. Također bi dobro došla brošura sa zikrovima i dovama za sva sveta mjesta i vremena u danima hadža.

Posljednju noć boravka u Mekki, Allah nas je počastio nesvakidašnjim mirom. Od akšama do jacije i poslije tog vremena koliko smo htjele niko nije došao da nas pomakne iz prvog reda na krovu Harema. Gledale smo kako se formiraju safovi zajaciju, divile se novom ogrtaču (*kisva*) i polahko oprštale s Mekkom. Znale smo da nam se ovo više neće ponoviti. Oprštala sam i onim muslimanima koji se guraju u tavafu, i onima koji ne daju mjesto pored sebe, i što su nekad nemarni i neuki. Pamtiću darežljive, brižne, bogobojazne... Sve je to ummet kojem pripadam i već sutra će mi nedostajati. Ujutro smo obavile oprosni tavaf i spremile se za put prema Medini. Vraćamo se istim putem kojim smo došli. Bacam posljednji pogled na veliki sahat i nadam se da ću ga još jednom vidjeti, bez obzira šta kažu vizije.

Živiničanke u posjeti Gradskoj biblioteci „Mehmedalija Mak Dizdar“ Stolac

AMRA MUJEZINOVIĆ

Kad god dođem u Stolac i njegovu okolinu, imam utisak da sam došla u muzej na otvorenom. U samom gradu su Stari grad Vidoški iz XV vijeka, sahat-kula sagrađena poslije 1664. godine, džamije stare nekoliko vijekova, gradske česme... nedaleko od grada su nekropole stećaka Radimlja i Boljuni, Daorson, glavni grad heleniziranog helenskog plemena Daorsa iz IV-III v.p.n.e. i drugi kluturno-historijski spomenici koji krase ovo područje.

Međutim, u koje god godišnje doba posjetim ovaj prelijepi hercegovački gradić, ne vidim u njemu previše turista, mada se situacija popravlja iz godine u godinu. Jedan Stočanin mi jednom reče da su plasiranje u medijima poluistina i neistina o odnosima među ljudima u Stocu i način na koji vlast zamišlja razvoj grada glavni krivci za manji dolazak turista u ovaj gradić. Ti razlozi imaju smisla kad se uzme u obzir da se poslije rata nije obnovila ratom uništena gradska biblioteka u Stocu. Srećom, to je učinilo UG „Iskra“ Stolac, 2017. godine. Krenuli su od nule. Nisu imali prostor za biblioteku, nisu imali knjižni fond, a ni zaposlenike, ali su imali želju da imaju biblioteku kojom će se služiti svi stanovnici Stoca i ostali zainteresovani ljudi. Objavili su javnosti svoje želje, planove i ciljeve

te su počeli s prikupljanjem knjižne grade koju su smještali u kancelariju Udruženja, dok kancelarija nije postala pretjesna. Poslije su unajmili privatnu kuću kao prostor Biblioteke, u tom prostoru je Biblioteka i danas, a finansiraju se novcem od članarina. Njihov trud i rad su prepoznala mnoga udruženja, fondacije, javne i privatne ustanove pa su im donirali knjige, police ili nešto treće što bi im pomoglo u radu. Među njima je bila i Gradska biblioteka Živinice (JU Bosanski kulturni centar Živinice).

Ove godine, tačnije 18. 10. 2019., Gradsku biblioteku/knjižnicu „Mehmedalija Mak Dizdar“ Stolac posjetile su članice UG „Sumejja“ Živinice i zaposlenica Gradske biblioteke Živinice, povodom obilježavanja drugog rođendana Biblioteke. Cilj posjete Biblioteci je bio pružanje podrške ovim entuzijastama koji razvijaju i šire ljubav prema pisanoj riječi, promoviraju suživot u svojoj lokalnoj zajednici i daju pozitivan primjer i nadu svima onima koji žele i pokušavaju uraditi nešto slično u svojoj lokalnoj zajednici i šire. UG „Sumejja“ Živinice je početkom 2019. godine pokrenulo kampanju „Ulažimo u budućnost – obogatimo biblioteke“ te donacijom knjiga potpomoglo rad nekoliko školskih biblioteka na području Grada Živinice. Posjeta

stolačkoj biblioteci je ujedno i nastavak te kampanje pa su članice UG „Sumejja“ Živinice predsjedniku UG „Iskra“ Stolac Samiru Seni Zekiću uručile vrijednu donaciju za Biblioteku, a Gradska biblioteka Živinice

lumović koristila prilikom da kaže nekoliko riječi o Magazinu za ženu i porodicu „Bosanska Sumejja“ te domaćinima poklonila nekoliko primjeraka. Svečanost su uveličali recitovanjem vlastitih pjesama stolački pjesnici i pjesnikinja Halima Salihbegović, članica UG „Sumejja“ Živinice, te domaćin Samir Zekić novim informacijama o radu Biblioteke i riječima zahvalnosti upućenim svima onima koji podržavaju njihov rad. Od gospodina Zekića se moglo čuti da su Biblioteku opremili kompjuterskom opremom, da pored oko 14.000 štampanih knjiga, imaju i mnogo knjiga u elektronskoj formi itd. Obilježavanje rođendana se nastavilo u Šarića kući gdje je izvedena predstava „Sedam dana kasnije“ Narodnog pozorišta Sarajevo, koja je ujedno bila rođendanski poklon Narodnog pozorišta Biblioteci.

Živiničanke su iskoristile boravak u Stocu kako bi obišle i Stari grad, Radimlju i druge kulturno-historijske spomenike te posjetile Udruženje za umjetnost kulturu i edukaciju „Kalograf“ u Mostaru, gdje su pohađale čas kaligrafije koji je održao vrstan učitelj kaligrafije Munib Obradović. Nakon održanog časa, profesor Obradović je hanumama uručio prigodne poklone.

Nigdje nije ljepše otici nego tamo gdje ljudi čine dobra djela ne očekujući ništa zauzvrat. U stvari, nigdje nije bolje otici nego tamo gdje možeš učiniti dobro djelo ne očekujući ništa zazvrat. Tu se duša nahrani. Ko ne vjeruje, nek pokuša.

prigodne poklone. Na rođendanskoj svečanosti koja se održala u prostorijama Biblioteke, predsjednica UG „Sumejja“ Živinice Jasmina Šabanović predstavila je Stočanima navedeno živiničko udruženje dok se predsjednica UG „Sumejja u Bosni i Hercegovini“ Asima Tu-

KAD SE OD NIŠTA NAPRAVI NEŠTO

AMRA MUJEZINOVIĆ

U vrijeme gladnih ratnih godina bilo je mnogo teže nego u miru dokazati ko je dobra kuharica. Dobra kuharica je bila samo ona kuharica koja je od ništa mogla napraviti nešto, odnosno od vrlo malo namirnica je mogla napraviti nešto jestivo. UG "Iskra" Stolac je takva "kuharica" na polju kulture i sporta u Stocu, pa i cijeloj Bosni i Hercegovini. O navedenom udruženju i njegovim aktivnostima razgovarala sam sa Samirom Senom Zekićem, predsjednikom Udruženja.

Možete li mi dati osnovne podatke o UG "Iskra" Stolac? Čime se bavite, šta su vam ciljevi i sl.?

UG "Iskra" nastala je nakon spoznaje da naš grad ima jako loše kulturno-sportske uslove, pa samim tim i aktivnosti. Naime, naš grad koji baštini urbanu tradiciju duže od 700 godina sveden je na tipičnu ruralnu sredinu. Sama činjenica da, bez obzira na brojne kulturno-historijske spomenike, zbog kojih je Stolac dobio i poluran naziv "Muzej na otvorenom" Stolac, nemamo zvanični status grada, dovoljno govori o tome kakva se destruktivna politika vodi u gradu. Ovdje ne ciljam na određenu etničku skupinu, već na sve nosioca vlasti koji učestvuju u formiranju ovakvog lošeg ambijenta. Uvidajući i posljedice koje proizlaze iz takve politike (loša turistička posjećenost, napuštanje grada i dr.) odlučili smo pokušati djelovati. Nekoliko nas je, u julu 2015. godine, sazvalo naše sugrađane, sve one koji su saglasni s našim stavom, da dođu na jednu donatorsku večer koja će pomoći da se prikupe sredstva za pomoći sportskim klubovima. Nakon podrške koju smo tada dobili, 15. 9. 2015., UG "Iskra" završilo je registraciju i od tada zvanično djeluje. Ciljevi Udruženja su poboljšanje uslova za razvoj sporta i kulture u gradu i uz to promocija grada koja će u grad vratiti turističku posjetu kakvu biser Hercegovine zaslužuje.

Vaše udruženje je osnivač Gradske biblioteke/knjižnice "Mehmedalija Mak Dizdar" Stolac. Kako

je došlo do toga da jedno udruženje osniva biblioteku koja nosi pridjev "gradska"?

Kao što rekoh, naš grad je poslije rata izgubio sva urbana obilježja pa, između ostalog, i gradsku biblioteku. Naša djeca i omladina su samim time postala marginalizovana, oštećena, u odnosu na djecu iz razvijenih sredina, a Stolac je uvijek davao velike intelektualce na svim poljima. I danas imamo izuzetne generacije i smatrali smo da bismo im trebali pružiti mogućnost kvalitetnije nadogradnje njihovih spoznaja. Biblioteka je osnov za takvo djelovanje pa, slobodno mogu reći, i osnovno obilježje svakog grada, a tako i našeg.

Sjeli smo i, uz dugotrajnu polemiku, jer nismo baš bili sigurni da ćemo uspjeti u pokretanju Biblioteke, jer velik je to posao i iziskuje vrijeme, ipak odlučili da krenemo u realizaciju ovog projekta. I evo, danas je Biblioteka tu, nastala kao rezultat ogromnog truda, ali i ljubavi. Sigurno nije najveća, ali je za nas najljepša i gradska je, naš poklon svim građanima Stoca, bez obzira na bilo koju vrstu pripadnosti. Ona je zamišljena kao mjesto okupljanja mladih i starih, mjesto razmjene i sticanja novih spoznaja i iskustava.

Gdje je smještena Biblioteka? Kako ste osigurali prostorije za nju i kako ste nabavili prve knjige? Da li vam je u tome pomogla općinska vlast?

Biblioteka je smještena u privatnoj kući dr. Branke i dr. Zorana Pudara. Nažalost, prostor u kome je nekada

ADRESE

bila smještena biblioteka, još je van upotrebe, iako smo pred vlast izlazili s prijedlozima o njenoj adaptaciji, ali do sada još ništa nije učinjeno. Kuću unajmljujemo, odnosno plaćamo kiriju i režije od članarina i pomoći naših sugrađana, a bilo je i pomoći organizacija "sa strane", da ih sada ne nabrajam, ali koristim priliku da im se još jednom zahvalim na svemu učinjenom. Od Općine smo za prošlu godinu dobili 1.000,00 KM, što je dovoljno za mjesec dana rada Biblioteke, a nadamo se pomoći i ove godine, barem u istom iznosu. Knjižni fond trenutno iznosi oko 14.000 naslova, a skupljan je isključivo našim akcijama, zvale su nas i pojedine općine, biblioteke, muzeji, nevladine organizacije, kao i sami građani s čitave teritorije BiH da bi donirali knjige. Mi bismo išli kombijem i prikupljali ih. Mnogo je vremena "potrošeno" na prikupljanje, ali mi ga ne smatramo potrošenim jer je rezultat vidljiv. U prikupljanju knjižnog fonda nismo imali pomoći općinske vlasti.

Ko su zaposlenici Biblioteke i koliko ih ima?

Biblioteka je imala jednu uposlenicu koja je zbog loših primanja kod nas prešla na drugi, bolje plaćeni posao. Nažalost, mi joj nismo mogli izdvojiti više od 300,00 KM. Biblioteka, što se tiče uposlenika, opstaje uz pomoć volontera koje nam je obezbijedilo i platilo Ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, pa im i ovim putem izražavam veliku zahvalnost. Trenutno imamo tri volontera.

Kolikim knjižnim fondom sad raspolažete?

Trenutni knjižni fond čini oko 14.000 knjižnih jedinica, s tim što već imamo pozive iz Sarajeva za dodatnih 2.000. Nažalost, mi već imamo problem s prostorom, postao je premali i knjige već redamo i po podu. Tu je i stalni problem polica za knjige jer mi više nismo u stanju ulagati u nove, pošto je za nas zvučalo nepojmljivo da ćemo uspjeti kupiti i ove. Na našu sreću, bilo je pomoći građana i nekih organizacija koje se bave bibliotekarstvom i uspjeli smo. Kako dalje, ne znam, bit će teško jer mi više nemamo sredstava za ulaganje.

Kako postati član Biblioteke?

Član može postati svako, ne samo građani Stoca, imamo ih već i iz drugih gradova, mada ukupan broj članova nije na zavidnom nivou, trenutno ih imamo 98. Članarine su zaista niske, godišnja 20,00 KM, a može se uplatiti i 10,00 KM za pola godine. Nažalost, to je odraz općeg stanja društva, omladina nema više afiniteta prema knjizi, već prema kladiionicama, kaficima i sl. Mi smo obezbijedili i virtualnu biblioteku za članove, videoigrice za one najmlađe, veliki broj CD-ova raznih žanrova filmova i muzike jer nam je želja da se omladina okuplja oko knjige, a ne oko navedenih "ustanova". Nadamo se da će vremenom tako i biti.

UG "Iskra" nije samo osnivač Biblioteke, iako je i to samo po sebi veliko, Udruženje organizira i mnoge

kulturno-sportske događaje u Stocu. Možete li nam reći o čemu je riječ?

Da, Udruženje je izuzetno aktivno na polju sporta i kulture. Do sada smo pokrenuli i 2 sportska kluba, Omladinski košarkaški klub "Iskra" Bregava i Tavla klub "Iskra" koji se prve godine okitio i titulom prvaka države. U sklopu OKK "Iskra" Bregava smo organizovali više različitih turnira i sportskih događaja za djecu i seniorski uzrast i doveli renomirane košarkaške klubove u Stolac kao što je KK "Sloboda" iz Tuzle, KK "Gen" iz Sarajeva... S njima imamo i razvijenu suradnju za rad s našom djecom.

Udruženje je do sada organizovalo više pozorišnih predstava, gosti su nam bili: Haris Burina, Minka Mufić, Dragan Marinković - Maca, Draft-teatar iz Tuzle i dr. U oktobru smo obilježili drugi rođendan Biblioteke predstavom Narodnog pozorišta Sarajevo koja se odigrala u Šarića kući.

Udruženje je organizovalo i koncerte sevdalinke, klasične muzike, a zadnja dva ljeta organizovali smo Manifestaciju "Iskre budućnosti", po mnogima najjači muzički festival u regiji, na kojoj su učestvovala eminentna muzička imena svih žanrova, sevdaha, pop-muzike, rock&rolla, kao što su: Amira Medunjanin

i Boško Jović, Željko Samardžić, Atomsko sklonište, Divlje jagode, Galija, Osvajači, Aerodrom, Neno Belan, Konvoj, s izuzetno kvalitetnim i predgrupama, a ovog ljeta je voditelj festivala bio i legendarni Želimir Altarac Čičak. Mi smo kupili dva kombi-vozila kojim se koriste sportski i kulturni kolektivi besplatno, u mnogo navrata smo finansijski pomogli sve sportske klubove, a i neke kulturne kolektive kao što su Gradski orkestar, Mažoretkinje, Izviđači.

Još puno toga se radi, ali ovo je nekako srž našeg djelovanja.

Čemu tolika volja i potreba članova Udruženja za aktivizmom u lokalnoj zajednici?

Na pitanje "čemu tolika volja" teško je odgovoriti. Često se i sami to zapitamo, ali, u suštini, to je ljubav prema gradu i našoj mladosti. U Udruženju su pretežno ostvareni ljudi koji, pored svojih poslova, nemaju potrebu za dodatnom ličnom zaradom, već su osjetili potrebu da urade nešto za kolektivno dobro. Vjerujte da nas to ispunjava osjećajem sreće, malo je reći zadovoljstva, mada uvijek postoje oni koji ne mogu ili ne žele shvatiti da postoje i takve osobe kojima je opće, kolektivno dobro prioritet pa iznalaze različite

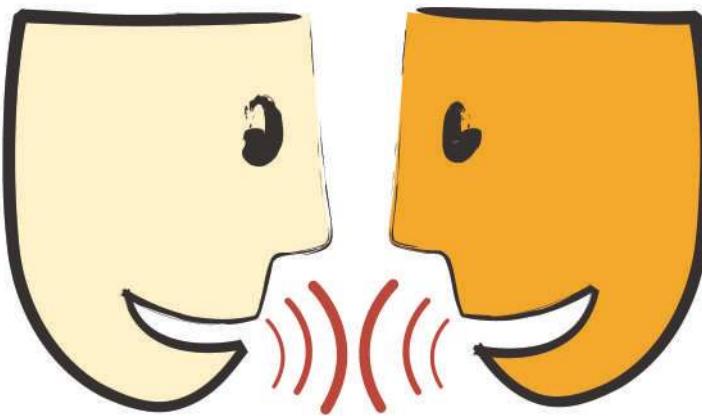
izgovore da ne učestvuju u ovakovom poduhvatu koji radimo za dobrotit svih građana.

Čini se da Vaše aktivnosti privlače turiste da dodu u Stolac. Da li je Stolac zadovoljan brojem turista koji ga godišnje posjeti?

U pravu ste, naše aktivnosti su usmjerene u pravcu poboljšanja turističke ponude. Naime, iz Stoca se dugo šalje slika problematičnog nesigurnog grada, grada etničkih sukoba. Ta slika doprinosi da Stolac kao grad s najviše kulturno-historijskih spomenika u državi godišnje posjeti manje turista nego Blagaj za 7 dana, a koji ima lijepu Tekiju za pokazati. Zašto se šalje takva slika, nikada mi neće biti jasno. Mi pokušavamo Stolac prikazati onakvim kakav on jeste, najljepši biser uz prelijepu Bregavu, grad pitomih, ugodnih, dobronamjernih ljudi. Ove godine su naše manifestacije posjetili gosti iz Hrvatske, Srbije, Crne Gore, kao i raznih gradova Bosne i Hercegovine. Nažalost, smještajni kapaciteti u gradu su još uvijek mali, mada se i u toj oblasti može zapaziti napredak i idućeg ljeta će grad, po mojoj procjeni, moći primiti i do 300 gostiju na spavanje, ali na polju turizma se mora puno kvalitetnije i organizovanije raditi, a mi ćemo svakako dati svoj doprinos.

KOMUNIKACIJA – ZAČIN USPJEHA

Uspješna komunikacija osnova je za uspješne međuljudske odnose, bilo da se radi o međuporodičnim, prijateljskim ili pak poslovnim obavezama. Savladati vještina komuniciranja na način da bude produktivna, da služi čovjeku u postizanju ciljeva, moguće je uz sistemski obuhvaćene faktore: standarde – moralno i društveno prihvatljive.

MAKSIDA AGIĆ-SKROBO

Već pri prvom pogledu na vanjski svijet, scenu iz saobraćaja i sl., možemo konstatovati da je najveći postotak ljudi iz našeg okruženja involuiran u neku vrstu komunikacije.

No, unatoč prvoj asocijaciji (govor, upotreba jezika), komunikacija je zapravo, mnogo više od toga. Znanstvenici iz ovoga područja navode kako je više od 70% tog procesa neverbalna komunikacija, tj. govor našega tijela. Ono, Božijim nadahnućem, razumijeva jedan univerzalni jezik u komuniciranju facijalnom ekspresijom (specifičnim "govorom" našega lica) te govorom tijela koje, osim univerzalnog jezika, dakako, ima i svoje specifičnosti.

Ipak, svjedočimo različitim nerazumijevanjima među ljudima.

Kako je to moguće?

Međuljudski odnosi

Dобра komunikacija temelj je uspješnih međuljudskih odnosa. Ako bismo krenuli od činjenice da svako ljudsko biće temelje odgoja (u najširem kontekstu te sintagme) gradi u "materinskoj školi", onda je posve jasno da smo "obojeni" različitim uvjerenjima, stavovima, pogledima na svijet koji nas okružuje... Upravo ta uvjerenja doprinose različitom razumijevanju pojava oko nas što je razlogom da se ljudi mimoilaze u razmišljanjima, ne slažu u stavovima i sl.

Šta čini kvalitetnu komunikaciju?

Komunikacija je vještina, važno je to napomenuti, koja se uči. Jednako kao i druge socijalne ili tehničke vještine. Vremenom se izgrađuje i usavršava te stiču kompetencije potrebne da se zadovolje uvjeti važni za uspjeh u ovome polju.

Komunikaciju možemo definirati kao proces kojim prenosimo poruku od jedne do druge osobe ko-

risteći se komunikacijskim kanalom. Uvjet uspješnog prenošenja poruke je razumijevanje sagovornika u odnosu na sadržaj poruke. Komunikacija je osnovna nit koja nas povezuje jer pomoću nje izražavamo osobne želje, ideje i osjećaje, te različite fizičke, emocionalne i psihološke potrebe. Ljudi posjeduju prirodnu predispoziciju da komuniciraju jedni s drugima i stvaraju socijalne interakcije.

No, nije rijedak slučaj da sagovornici, iako su čuli sadržaj poruke, istu nisu razumjeli. Pri tome su govorili istim jezikom. Zašto se to dešava?

Porodica i društvo

Naime, kako je već spomenuta "materinska škola" period od rođenja do sedme godine, to podrazumijeva da ova životna faza obiluje utiscima, prvim emocionalnim kontaktima, generalno – učenjem. Prvi djetetovi učitelji su roditelji ili osobe koje ga odgajaju i žive s njim. Te osobe neminovo pripadaju djetetovom prvom "svijetu kvalitete" i od njih dijete, bez mogućnosti biranja, usvaja prve životne stavove.

Komunikacija roditelji - djeca

Komuniciranje u odnosima roditelji – djeca najčešće je formirano kroz prizmu stilova roditeljstva.

Roditeljski je "posao" jedan od najizazovnijih i najznačajnijih zadataka u životu jednog čovjeka. Uvjerenje o tome šta je dobro za naše dijete vodi nas i usmjerava u našem umijeću odgajanja.

Isključivost, njihovo nametanje vlastite volje u odgojnim procesima, nezainteresiranost, ravnodušnost i sl., osobine su koje pogubno utiču na komunikaciju između roditelja i djece. Djeci je potrebna stabilnost (prije svega emocionalna), potom granice koje će im služiti (biti u svrhu njihove sigurnosti) uz postepeno (s obzirom na hronološku i mentalnu dob djeteta) od-

gajanje koje obiluje razgovorom (u kojem stvari i pojave nazivamo njihovim pravim imenom).

Aktivno slušanje jedna je od metoda koja se pokazala mnogostruko korisnom u uspješnom razvoju djetetove ličnosti. Naime, aktivnim slušanjem djetetu pokazujemo da nam je važno, da su nam važni problemi kroz koje ono prolazi... da je voljeno. Ovakav odnos koji podrazumijeva komunikaciju s respektom, uvažavanjem potreba (fizičkih, duhovnih i kreativnih) neminovno će ići ispravnim odgojnim tokom. Ispravnim po dijete. Jer, šta je odgoj do usmjeravanje potencijala, preferencija, talenata u one oblasti koje dijete čine sretnim. Svaki drugi oblik komuniciranja, nametanja vlastite volje, makar to bilo i uvjerenje da roditelj zna šta je bolje za dijete (njegovu budućnost i sl.) značilo bi istinsko nasilje prema djetetu. Komunikacija u tom kontekstu nema svoju svrhu.

Naprimjer česta je porodična situacija u kojoj se nalazi dvoje djece, brat i sestra, ranog predškolskog uzrasta. Djevojčica se igra plišanim medvjedom, no brat joj otme igračku pa djevojčica počne plakati i pokušava vratiti svoju igračku, no dječak također reagira plačom i ljutnjom. Roditelji potom interveniraju tako da na lijep način, ali ljutog i ujedno i tužnog izraza lica pokušavaju dječaku pokazati kako takvo ponašanje nije lijepo i da se treba izviniti. Dječak vrati sestri medvjedića i ona je ponovo sretna.

Na ovome primjeru vidi se kako je dječak kroz vlastito ponašanje i vlastite emocije, koje su u tom trenutku bile negativne, uočio i reakcije roditelja na njegovo ponašanje koje također nisu bile pozitivne. Na temelju toga, dijete uči koje je ponašanje pozitivno i koje su reakcije pozitivne, odnosno uči kako se kontrolirano ponašati. Dakle, upravo socijalnim odnosima dijete stječe nova iskustva, spontano se uči razumijeva-

nju drugih, poštivanju tuđih prava, želja i potreba, te uočavanju njihovih socijalnih znakova kao i načinima ispravnog reagiranja na njih. Drugim riječima, postaje socijalno vješto.

Ovakav koncept aktivnog slušanja svoje djece i pravovremenog i ispravnog reagiranja direktno utiče na razvoj njihovog samopoštovanja i samopouzdanja, usmjeravajući ih na kurs čiji su temelji emocionalna stabilnost.

Roditelji se često s tim u vezi konfrontiraju jer, možda, odgojni stilovi majke i oca nisu usklađeni. Stoga, nerijetko se može čuti kako jedno od roditelja kritikuje ono drugo zbog popustljivosti ili pak, prekomjerne strogosti i sl. Svi ovi elementi doprinose nepovoljnoj klimi u roditeljskom domu i porodičnoj atmosferi a potiču iz prostog, elementarnog nerazumijevanja i neispravne komunikacije među roditeljima.

Svoje stilove odgajanja roditelji bi trebalo da usklade prije same odluke da postanu roditelji. (Kako futuristički zvuči!). No, istina je da bi jedini cilj roditelja trebalo da bude sreća djeteta. Ne sreća po majčinom ili očevom uzusu, nego sreća koja podrazumijeva djetetovo otkrivanje vlastitog svijeta uspjeha. Sretno dijete je zdravo (psihički i fizički); raste bez unutarnjih konfliktata, provodeći svoje vrijeme fokusirano na vlastiti napredak (prirodno zrenje).

Ključ uspješne komunikacije je postići da ljudi doista čuju ono što želimo reći.

Da bismo to postigli, važno je poznavati (prirodu) sagovornika, (etnopedagoško) društveno okruženje iz kojeg potiče te poštivati sve te norme koje su dijelom njegovog individualnog naslijedja.

Iskren, otvoren i pošten odnos ide u prilog ovoj tvrdnji.

Porodica kao emanet

Porodično okupljanje
djece i unučadi
Rasima-ef. Selimovića

MELIHA TERZIĆ

Teško je znati ima li kod nas sličnih primjera ovakvoj organizovanosti i povezanosti članova šire porodice kakva je u slučaju koji je privukao našu pažnju. Mislimo da je po suštinskom sadržaju originalan i vrijedan. Govorimo o porodici iz Đurđevika kod Živinica koja već neko vrijeme organizuje godišnji susret u (svojoj) uvakufljenoj kući na nekadašnjem porodičnom imanju. Zadnjih godina se obavezno potrude oko programa na tom skupu koji im puno znači: poklone hatmu svojim rahmetlijama; poslušaju ders na neku izabranu temu; počaste se; razgovaraju razmjenjujući porodične novosti i dogovarajući se – pa se razidu. Do slijedećeg susreta su na ovaj način ojačane, dodatno obogaćene međusobne veze pa su onda i susreti u pojedinačnim posjetama učestaliji. Skup u vakufskoj kući, u kojoj organizuju i druge važne porodične događaje, vrlo snažno inspirativno djeluje na njih. Znaju jedni za druge i jedni o drugima. Niko nije zaboravljen i ostavljen izvan porodičnog kruga.

Ovako osmišljen porodični susret zaista može biti primjer islamskog promišljanja o važnosti porodice. Djeca koja se odgajaju u tom ozračju imaju razloga da se ponose svojim starijima i da slijede njihov primjer.

Mi ovoga puta možemo naglasiti drugu dimenziju gledajući u drugom smjeru, unazad: roditelji bi mogli biti ponosni na svoju djecu da mogu svjedočiti kako se poštuju njihovi emaneti.

Rahmetli hadži Rasim-ef. Selimović je odgajao i učio mektebsku djecu koja su mu lijepo osvjetlala obraz i najviše doprinijela njegovom ugledu vrijednog i nadarenog učitelja. Ali, on je odgajao i vlastitu djecu posve isto i sad oni nastoje da budu dostojni svog prvog

Najmlađi unuk Rasim, najstariji unuk Jusuf i praučnik Nijaz, efendija u Svojatu

učitelja. Zar može biti slučajnost da je prva učiteljica iz Đurđevika Rasim-efendijina kćerka Asima? Bila je to 1969. godina kada je povela svoju prvu generaciju učenika. Izvela je poslije u svom radnom vijeku dosta njih, godinama se paralelno baveći dodatnim aktivnostima: na unapređivanju znanja i duhovnih razina kod žena, na popularizaciji knjige odnosno kulturom čitanja, radom u džematu...

Rasim-efendijini, najmlađi sin i kćerka Šekib i Asima, poslije preseljenja na Ahiret svoje majke Fadile, uredili su pa uvakufili roditeljsku kuću u Đurđeviku i sad ljepe služi džematlijama, a porodica, djeca i unuci Rasim-efendijini, upravo u njoj organizuju svoj godišnji (apriliški) porodični skup o kome govorimo.

Prva tema koju su imali na tom skupu bila je: *Značaj i čuvanje rodbinskih veza*. Temu je pripremio Rasim-efendijin unuk efendija Nijaz Selimović.

Slijedeće godine bila je: *Hadži Rasim-ef. Selimović – doprinos znanju*. Angažovao se profesor Sadik Selimović, unuk Rasim-efendijin, a tom prilikom su govorili i drugi unuci i učenici njegovog djeda. I oni su imali priliku da s puno topline i poštovanja evociraju uspomene: Fatima Jahić (unuka i učenica), Jusuf Mešanović (unuk i učenik) i Muharem Aljić (učenik).

Za slijedeći godišnji susret planiraju govoriti i razgovarati na temu: *Vakuf i njegov značaj; vakifi u porodici*.

Svaki put žele da ih izabrana tema potakne na razmišljanje i preispitivanje, opominjuće i podsticajno. U međuvremenu, između godišnjih okupljanja šire porodice, u vakufskoj kući u Đurđeviku se održava mektebska nastava i organizuju razni prigodni događaji vjerskog sadržaja, kao što su mevludi i ikrar-dove, a

posebno je zanačajna u vrijeme ramazana kada se u njoj postavljaju iftarske sofre i klanja teravija.

U Rasim-efendijinoj porodici lijepo je zaživjelo i sti pendiranje naših studenata kojima je potrebna ta podrška.

Sve što se ovako značajno u okrilju šire porodice Rasim-ef. Selimovića zbiva u vezi je s njegovim emanetom, odnosno njegovim primjerom. U narodu se čuva sjećanje, s impresivnim detaljima, na tog prosvjetitelja. Ne rekosmo „u narodu njegovog kraja“ jer se odnosi na sve sredine gdje su bili i gdje jesu njegovi učenici. Jedan od njih bio je Hifzija-ef. Suljkić koji je pisao i tako pohranio sjećanja i razmišljanja vezana za svog učitelja. Navest ćemo neke odlomke iz njegovog teksta koji je objavljen u časopisu *Hikmet*. Uzet ćemo dio sažete biografije i uz to bar još poneku činjenicu: „Hadži Rasim-ef. Selimović rođen je 1892. godine u Svojatu, općina Živinice, u uglednoj porodici Selimovića. U Behram-begovu medresu dolazi 1904. godine u kojoj uči do 1906. kad se upisuje u tuzlansku Ruždiju. Završio je 1909. godine s odličnim uspjehom. Poslije odlazi u Sarajevo u Merhemića medresu a onda se upisuje u vjersku učiteljsku školu Darul-muallimin u Sarajevu koju je završio 1916. godine... Rasim-efendija je poslije radio tako da je ostao vjeran svom izvornom imanskom pozivu prosvjetitelja i odgajatelja. Moglo se lahko raspoznati ko je pred njim učio jer je taj, prije svega, potpuno pravilno učio Kur'an... Čak je i stariji svijet rado išao njemu u mekteb i obnavljao već stečeno vjersko znanje. Hadži Rasim-efendija, može se mirne duše reći, pripadao je onoj ulemi koja se u svom životu strogo pridržavala islamskih propisa... Tako je odgajao i poučavao svoje učenike.“

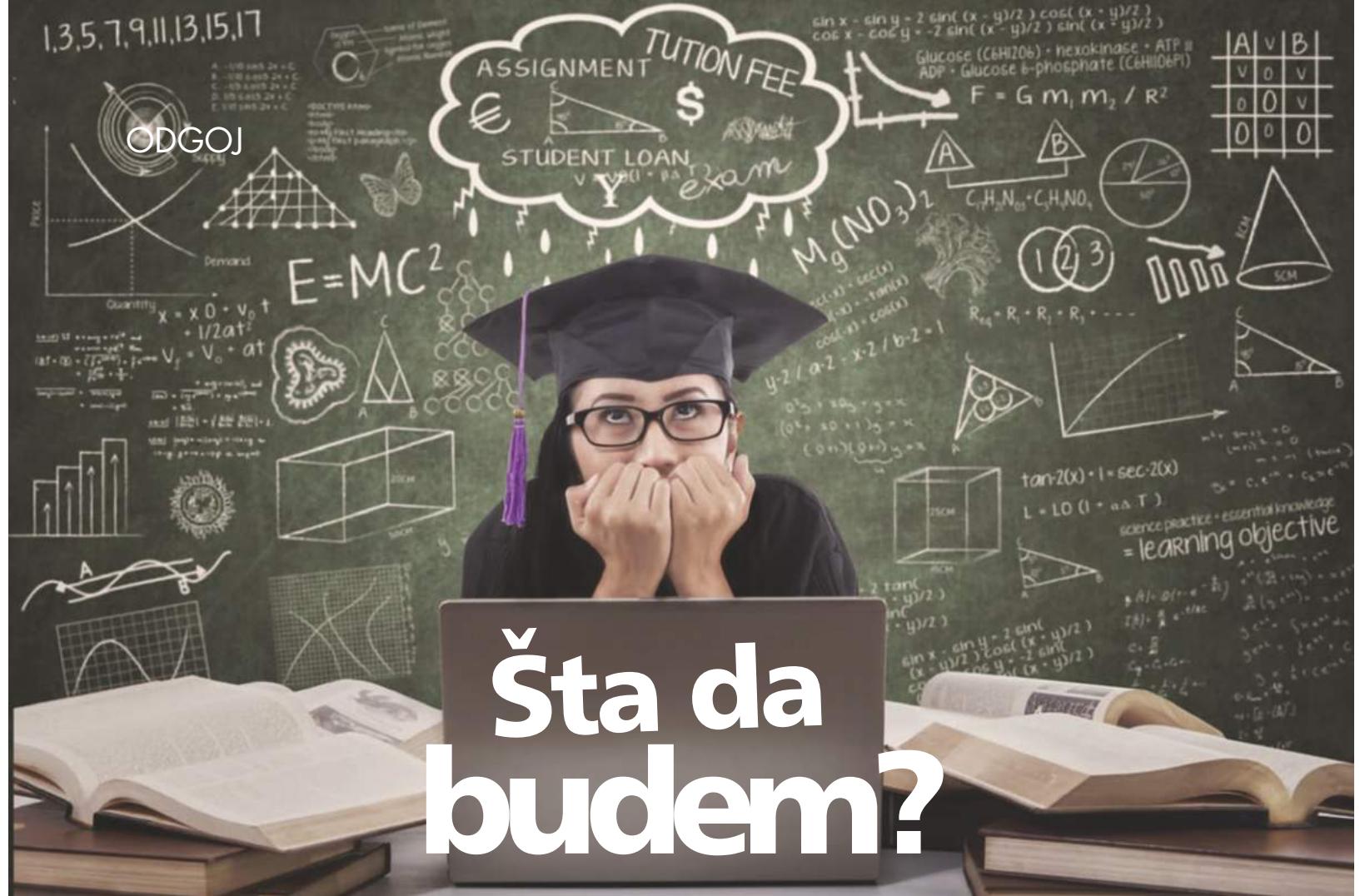
Po njegovom temeljitom radu, mekteb u kome je radio

narod je doživljavao i zvao medresom (mektebi iptidaijja kao „medresa“ u Gornjoj Lukavici).

Odavno govorimo o tome kako nas sakupe kao porodicu i donekle povežu dženaze i svadbe. Pa se na tome sve završi. I pre malo je i, za neke susrete – prekasno.

Ali, učimo jedni od drugih. Lijepi primjeri su jako poželjni uz sve što znamo iz Izvora naše vjere. Rasim-ef. Selimović je upamćen, rekosmo, po svojim izuzetnim sposobnostima i uspješnom radu. Upamćene su mnoge njegove mudrosti koje ljudi, eto, i danas spominju (preselio je na Ahiret 1980. godine). Rekao je jednom prilikom, kao savjet u odgovarajućem momentu: „Sa svojom čeljad se ne goni i svoju čeljad ne razgoni.“ Njegova čeljad se drže jedni uz druge.

Šta da budem?

Izbor zanimanja je važna odluka o kojoj uveliko ovisi zadovoljstvo i uspjeh u životu pojedinca. Kvalitet života, nivo zadovoljstva i sreća, u velikoj mjeri zavise i od toga da li se bavimo poslom koji nam odgovara. Pravilan izbor zanimanja učinit će nam život ljestvijim i ispunjenijim.

EDINA TOKIĆ

Kada upotrijebimo termin profesionalna orijentacija, u prvi mah se pomisli na školu i provođenje aktivnosti u okviru škole, ali u širem smislu, možemo reći da profesionalna orijentacija obuhvata cijeli život, a u to treba da budu aktivno uključeni i porodica i škola.

U našim porodicama i našem odgojno-obrazovnom procesu profesionalna orijentacija je nedovoljno, a posebno nije sistematski zastupljena. Pitanje kojim bi se roditelji, još od najranije dobi njihove djece, trebalo da pozabave, jeste: Šta djetetu dobro ide, koje su mu jače strane i šta voli?

Međutim, vrlo često se samo porodica bavi pitanjem šta je djetetu problem i šta mu teško ide pa obezbjeđuju instrukcije iz tih predmeta ili organizuju slične aktivnosti. Naravno da se i drugim pitanjem valja pozabaviti, ali uz to ne zanemarivati razvoj dječijih talenata i osvješćivanja i osnaživanja njegovih „jačih“ strana. Sama djetetova spoznaja da posjeduje određene talente i da ih treba i može razvijati, proizvodi kod njega svrhovitost i motivaciju, kao i mogućnost postavljanja dugoročnih ciljeva.

Mnogo je faktora koji utječu na to čime će se neko u životu baviti, odnosno koju srednju školu ili fakultet će odabrati.

U užem smislu, profesionalna orijentacija može biti primarna i sekundarna.

Primarna profesionalna orijentacija se odnosi na savjetovanja prilikom odabira prvog zanimanja. Ona se uglavnom odnosi na mlade ljude koji su u procesu školovanja.

Sekundarna profesionalna orijentacija je namijenjena osobama koje mijenjaju profesiju, odnosno odraslim osobama koje, iz raznih razloga, moraju promijeniti opis radnog mjesta.

Profesionalna orijentacija podrazumijeva nekoliko faz.

Prva faza profesionalne orijentacije bi trebalo da bude procjena osobnosti.

Svako zanimanje traži poželjan sklop sposobnosti, osobina ličnosti i interesovanja važnih, a često i presudnih za uspjeh u tim oblastima rada. Tako bi, naprimjer, budući učenici ekonomskih škola i fakulteta trebalo, prije svega, dobro da se snalaze s računanjem, da vole da rade s brojevima, dok je za buduće učenike medicinskih škola i fakulteta veoma važno da, osim strpljenja, staloženosti i potrebe da pomažu ljudima, posjeduju predznanja iz hemije i biologije.

Kao što znamo, učenici nisu u mogućnosti da potpuno sami prave relevantne procjene. Zbog toga se upotrebljavaju objektivne metode, odnosno testovi koji pomažu učeniku da dobije što opsežniji uvid u svoje sposobnosti i vještine, ali i da dobije odgovor s kojim zanimanjima su te sposobnosti kompatibilne.

Metode profesionalne orijentacije podrazumijevaju:

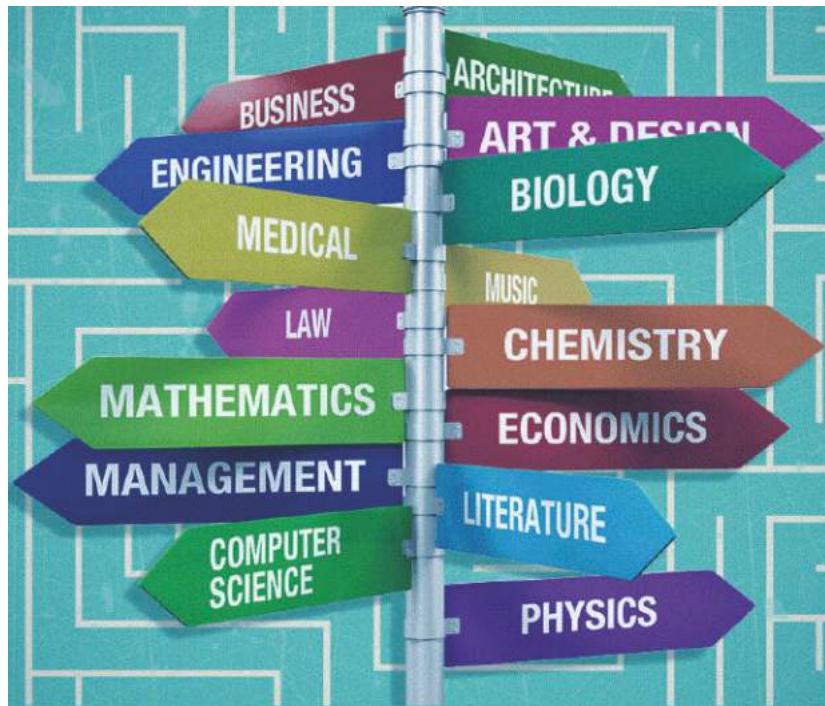
- razgovor,
- psihološke testove,
- testove interesa,
- testove vještina i nadarenosti i
- testove inteligencije.

Profesionalnu orijentaciju provode stručnjaci – školski psiholog ili pedagog. Ukoliko škola ne radi profesionalnu orijentaciju na takav način, roditelji imaju mogućnost da kod stručnjaka u drugim institucijama (domovi zdravlja, naprimjer) urade profesionalnu orijentaciju za njihovu djecu. Škola treba da ima jasan plan i instrumentarij za obavljanje profesionalne orijentacije.

Profesionalna orijentacija ne može biti učinkovita bez plana jer to je dugoročan proces koji započinje ulaskom u školu, a završava pred kraj srednjoškolskog obrazovanja.

Michael Shaw, u članku “Teens have 8-track minds”, govori kako bi profesionalno savjetovanje trebalo prilagoditi različitim mentalnim sklopovima učenika. Razlike u njihovim mentalnim sklopovima protežu se kroz osam kategorija, a Shaw ih prikazuje kroz tipične stavove koje učenici izražavaju:

- 1. Odlučni realist:** „Znam što želim – pusti me da se usredotočim na to.“ Ima jasnu sliku i optimističan je.
- 2. Konformist:** „Želim lijep život.“ Nema jasnu sliku i teži ostati u dobro poznatom okruženju.
- 3. Kratkoročni konformist:** „Koji je idući korak u školovanju.“ Nema jasnu sliku i optimističan je.
- 4. Dugoročni pripremač:** „Škola, školska spremi i diplome dovode do bogatstva.“ Nema jasnu sliku, vjeruje da je uspjeh rezultat napornog rada.
- 5. Poraženi borac:** „Učinit ću što mogu.“ Pesimističan je i vjeruje da je uspjeh rezultat napornog rada.
- 6. Samopouzdani aspirant:** „Moja će me ambicija dovesti do cilja.“ Nema jasnu sliku, ali je optimističan.
- 7. Neodlučni ratnik:** „Šta da odlučim? To je previše za mene.“ Nema jasnu sliku i tjeskoban je.
- 8. Nerealni sanjar:** „Da, bit ću hirurg ili ronilac.“ Optimističan je i vjeruje da je uspjeh rezultat sreće.

Shaw smatra kako će nastavnici moći dati bolje savjete učenicima pri odabiru predmeta, ukoliko odrede kojem tipu pripadaju.

U drugoj fazi procesa profesionalne orijentacije koja bi se mogla nazvati “procjena mogućnosti”, procjenjuje se odnos između osobnih mogućnosti i prilika za zapošljavanje koje bi se mogle pružiti.

U svemu, pa tako i u izboru zanimanja, ne postoje izolirani faktori koji će nas odrediti i usmjeriti događaje u našoj budućnosti. Osoba mora prvo biti svjesna svojih sposobnosti, ali i sklonosti i interesovanja, a pored toga bi trebala istražiti stanje na tržištu.

Važno je naglasiti da su i karakteristike ličnosti veoma važan dio tog procesa profesionalnog usmjerenja. Ukoliko škola pomogne učeniku i da mu preporuke u koju školu da se upiše, ali ta škola ne postoji u mjestu u kome se učenik nalazi ili je dosta udaljena pa učenik ne smogne dovoljno hrabrosti da napusti roditeljski dom i ode na školovanje, to usmjeravanje nije dalo rezultata, iako je sve urađeno po pravilima i procedurama.

Stanje na tržištu se može promijeniti tokom školovanja djeteta i opet karakteristike ličnosti, njegova fleksibilnost, snalažljivost i prilagodljivost mogu biti presudne.

Podrška podrazumijeva sve aspekte: informativni, moralni, finansijski itd.

Karakteristike ličnosti i podrška porodice su veoma važni, a nekada, kao što smo već naglasili, čak i presudni u ključnim momentima.

Nekada su roditelji jedini koji mogu ohrabriti djetete da napravi korak naprijed, da promijeni sredinu u kojoj će živjeti, ukoliko te škole i fakulteta nema u njihovom gradu ili u blizini.

DA LI BI TREBALO INSISTIRATI NA (RUKO) PISANJU?

Hobiji su jako važni u čovjekovom životu. Pored nastavnih sadržaja koji su dio nastavnog plana i programa, djecu bi trebalo usmjeravati da razvijaju svoje talente i učešćem u sekcijama, ali ih razvijati i u hobijima organizovanim kod kuće i u slobodno vrijeme. Nerijetko su hobiji postali nečije osnovno zanimanje, pri čemu su osobe osjećale neizmjerno zadovoljstvo i osjećaj ispunjenosti jer su radile ono što vole.

Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: *Najbolji od vas su oni koji su najkorisniji ljudima*. To također ne bi trebalo zaboraviti kada biramo zanimanje jer je ovaj hadis jasna preporuka ljudima da se bave onim zanimanjima i općenito rade ono čime će koristiti zajednici.

Ne zaboravimo: u današnje vrijeme izbor zanimanja više nije ništa konačno. Ponovo se orijentisati, prilagoditi dosadašnji poslovni put novim izazovima, u našem vremenu brzog življena, postaje sve značajnije. U smislu prethodno rečenog, možemo zaključiti da kod prvog izbora zanimanja se, dakle, ne radi o „velikoj životnoj odluci“, nego, prije svega, o tome da se za sebe izabere dobar start.

Začínám koušumy, pozhatom
stazom, itazom, i týmu je mjes-
ticha Visesmetna hec

Koristilo sjeća se pružile čudovato
četvrti jeset i bio strašno i ohjetnik za
zavod stazu.
Tihha noć.

Zašao na mokou u Šumu, pozhatato mstalo
M, ity mu je mješecihavias metlabeza

Sjebe se pruži lečni hrvati, gromi se čihilo
strašno, tom je skorozavaha vostažu,
TISINA NOĆ
ZASHOMARKOUŠYMU

ALMEDINA IMŠIROVIĆ

Živimo u tzv. digitalnom dobu, dobu u kojem ljudi u svakodnevnom životu sve više upotrebljavaju tastaturu, a olovka i papir polahko isčezavaju. Ovo doba za sobom neminovno povlači i pitanje modernizacije nastavnog procesa pa danas sve više možemo čuti zahtjeve da se u nastavu uvede upotreba sredstava moderne tehnologije (upotreba aplikativnih softvera putem mobitela, laptopa, tableta i sl.).

Zagovornici ove ideje kažu da su prošla vremena u kojima je svaka osoba izvrsno poznavala umijeće ljeđepog izražavanja na papiru. Kao argument ističu činjenicu da su sredstva moderne tehnologije sveprisutna u životima djece, a kako škola treba da priprema za život, onda je svojevrsna priprema za to upotreba navedenih sredstava u nastavnom procesu. Pisanje rukom i insistiranje na rukopisu u vremenu tastature, touchpada, nepotrebno je opterećenje djeteta.

Tako npr. u SAD-u, prema važećem Nacionalnom nastavnom planu, učenje pisanih slova ne spada u preporučene korisne vještine, a i većina ispitanih roditelja u SAD- u smatra kako je pisanje gubitak vremena.

Rezultati britanskog istraživanja (Clark i Dugdale, 2009.) pokazali su kako 49% mlađih smatra da je pisanje dosadno, a 12% mlađih smatra da pisanje rukom nije važna vještina. Ono što je zanimljivo jeste i to da 38% dječaka ne voli pisati, smatraju da je pisanje dosadno te da im kompjuteri pomažu u pisanju. Djevojčice smatraju da bolje pišu u odnosu na dječake. Ohrabrujuće je da većina mlađih piše svaki dan, 15% mlađih rijetko piše, dok 6% mlađih uopće ne piše izvan škole.

S druge strane, oni koji insistiraju na pisanju rukom, tvrde da je bitno razvijati tu ljudsku vještinu, uprkos činjenici kako današnjoj djeci u budućoj poslovnoj i privatnoj komunikaciji pisanje rukom neće biti nužno potrebno.

Zašto je važno razvijati vještinu pisanja?

Grafomotorika je motorička sposobnost pisanja odnosno sposobnost držanja olovke i pisanja. Ona obuhvata sljedeće:

- finu motoriku šake – dohvatanje i hvatanje,
- vizualnu percepciju, pamćenje i pažnju – razumijevanje, analiziranje i interpretacija okoline, učenje čitanja, računanja i drugih vještina (može se vježbati uočavanjem sličnog, istog i različitog te uočavanjem razlika na slikama),
- koordinaciju oko-ruka – precrtavanje oblika, bojenje unutar zadanih okvira, vizualna percepcija zadatka,

- upotrebu dominantne ruke – dijete samostalno odabire dominantnu ruku, pokazujući sklonost upotrebe jedne ruke u većini aktivnosti do pete godine života,
- glasovnu analizu i sintezu – interpretacija okoline.

Stručnjaci tvrde da razvoj grafomotorike započinje već od 18. mjeseca i traje do polaska djeteta u školu. Da bi dijete moglo uspješno pisati, bitno je da ima dobro razvijenu finu motoriku mišića šake i prstiju. Obzirom da je fina motorika značajna za pisanje, potrebno je intenzivno razvijati u predškolskoj dobi.

Evo nekih od prednosti pisanja rukom:

- Pisanje rukom drugačije je od pisanja na tastaturi jer ono zahtijeva oblikovanje slova, a ne samo odabir slova kao kod odabira na tastaturi.

Stručnjaci tvrde da pokreti rukom aktiviraju regije u mozgu koje su zadužene za razmišljanje, pamćenje i produkciju jezika, odnosno regiju koja je zadužena za pohranjivanje i zadržavanje informacija.

U jednom istraživanju, u kojem su se djeci pokazivala slova prije i nakon određenih instrukcija pisanja, fMRI (postupak koji daje prikaz povećanog dotoka kisika u krvi u aktivna područja mozga te omogućuje detekciju aktivnih područja u mozgu tokom obavljanja različitih zadataka za vrijeme snimanja) pokazala je veću aktivnost mozga kod djece koja inače piše rukom (Berninger, 2012.).

Pišući, učenici treba da usmjere pažnju na to što pišu, pamte sadržaje koje zapisuju ili aktivno slušaju, treba da prate i vode računa o prostornoj organizaciji na papiru te koordiniraju pokrete ruke i oka. To zahtijeva ogroman moždani „angažman“.

- Zapaženo je da djeca u osnovnoj školi, koja pišu rukom, pišu više i brže, imaju više ideja tokom pisanja.

- Jedno drugo istraživanje, provedeno na području pisanja i rukopisa, utvrdilo je kako djeca koja su vještija u pisanju i imaju uredniji rukopis, postižu i bolje rezultate tokom školovanja. Uzrok može biti u samom procesu razmišljanja tokom pisanja. Djeca koja imaju određenih poteškoća s formiranjem slova na papiru, prilikom pismenih radova velik dio koncentracije i napora uložit će upravo u pisanje. Kada je dijete toliko usmjereno na to da slova na papiru izgledaju pravilno, često se događa da „ispusta“ sadržaj napisanog i odgovori koje je dao nisu jasni. Dijete koje nema te vrste teškoća neće se toliko koncentrirati na taj aspekt u radu te će njegovi odgovori sigurno biti bogatiji i potpuniji.

NASTAVNA PRAKSA

- Upotreba vlastitih ručica za oblikovanje i formiranje slova na praznom papiru može imati velik utjecaj na način djetetovog razmišljanja, a kasnije i na pozitivnu sliku o sebi.

- Samostalno kreiranje slova na papiru također pomaže djetetu da više pažnje posvećuje upravo pisanju riječi. Nerijetko su to djeca koja imaju razvijene i čitalačke navike.

Bitno je naglasiti da do polaska u školu roditelji imaju najvažniju ulogu u razvoju djetetove grafomotorike. Već od najranijeg perioda djetetova života oni će ga poticati - ispočetka da razvija grubu motoriku (kroz aktivnosti kao što je samostalno sjedenje, puzaњe, hodanje, penjanje, trčanje, igre loptom itd.), a kasnije i finu motoriku (hvatanje cijelom šakom, hvatanje kažiprstom i palcem...). Nakon polaska u školu, pored roditelja, učitelji i nastavnici trebali bi poticati razvoj ove vještine kod učenika.

Kako škola može pomoći?

- Nastavnici bi trebali djecu poticati na pisanje. Pri tome je potrebno upotrebljavati adekvatne metode, tehnike i osmislići interesantne aktivnosti koje će potaknuti učenika na pravilno pismeno izražavanje.

- Nagradjavati učenike kada je primijetan njihov trud i napredak u pisanju.

- Dobro je da učenici povremeno imaju i diktate. Dobit je višestruka – treba da pišu, razvijaju brzinu pisanja, vode računa o pravopisu i aktivno slušaju. To je posebno značajno za učenike razredne nastave.

- Potrebno je poticati na svakodnevno pisanje kako bi učenici savladali pisanje svih slova te pisanje kao vještini. Savjetuje se da učenici svaki dan prepišu nekoliko rečenica ili strofu pjesmice, ne kako bi se učenici opteretili domaćom zadaćom, već da razvijaju grafomotoriku. Na taj način vježbaju pokrete šake i akomodaciju oka, a ujedno razvijaju radnu naviku – imaju nešto za zadaću, odnosno neku obavezu.

- Učenike bi trebalo poticati na urednost, na ispravljanje pravopisa. Ovdje je bitno istaći da učitelj ne bude rigidan u svom insitiranju na popravljanju ru-

kopisa jer to može izazvati kontraefekat kod djeteta. Npr. ako se utvrdi da dijete ima određenih poteškoća s pisanjem, insistirati da svaki dan prepiše nekoliko stranica teksta da bi popravio rukopis može dovesti do toga da dijete odustane, da se osjeća nesposobnim i sl. Nerijetko se dešava da učitelj stalno učenika „proziva“ pa čak i etiketira da je lijep, da se ne trudi – što može izazvati stid kod djeteta i proizvesti negativnu sliku djeteta o sebi. Ima i onih najekstremnijih primjera gdje se kaže da zbog „lošeg rukopisa“ učenik ne može da postigne odličan uspjeh te ga kažnjavaju iz svih predmeta gdje radi pismene radove, na taj način dovodeći u pitanje ukupne djetetove potencijale (iako ih dijete posjeduje), samo zato što dijete ima „loš“ rukopis. Razvijati rukopis je bitno, ali ne po svaku cijenu. Razvijati ga na način nepovoljan za ukupan djetetov razvoj je krivi put.

Zaključak

Iako tehnologija napreduje iz dana u dan, pisanje je odlika ljudi i vještina koju bi trebalo njegovati u školi, ali i izvan nje, prvenstveno zbog stimulacije i aktivacije moždanih struktura. Koliko god se u današnje doba ta vještina činila nepotrebnom i doživljavala kao gubljenje vremena, vrlo je važna za razvoj mozga od najranije dobi. Nedovoljnom ranom stimulacijom razvijaju se razni problemi te djeca imaju razne poteškoće, od nepravilnog držanja olovke, sporog pisanja, lošeg dešifriranja vlastitog rukopisa...

S obzirom na vrijeme u kojem živimo, djeca će se svakako u jednom momentu prebaciti s papira na tastatuру, ali to bi se trebalo dogoditi postepeno, i to tek nakon što su usvojili vještinu pisanja i čitanja na papiru.

Do tada, što više olovka i papir, a što manje laptop, tablet i mobitel u rukama.

I još nešto: prije nego dijete etiketirate da je lijeno, nesposobno zbog (ruko) pisanja, provjerite da li je uzrok tome objektivne prirode. Ako dijete ima jedan od sljedećih simptoma: vrlo neuredan i nečitak rukopis, nepravilno držanje olovke prilikom pisanja, pisanje slova u suprotnim smjerovima, razlika u veličini i razmaku slova u pojedinim riječima, upotreba velikih/malih slova na krivim mjestima u rečenici, izostavljanje riječi iz rečenice, nepravilan red riječi u rečenici, upotreba pogrešnih glagolskih vremena ili padeža, pisanje rečenica izvan određenih linija u svesci, usporeno pisanje, razgovor sa samim sobom prilikom pisanja – обратите se stručnoj osobi jer je velika vjerovatnoća da dijete nije „lijeno“ nego je u pitanju disgrafija-poremećaj učenja, tj. nesposobnost savladavanja vještine pisanja.

U tom slučaju, bitno je na vrijeme uočiti problem i adekvatno reagirati i na taj način omogućiti djetetu uspješan napredak u akademskim postignućima, i pored teškoće koju ima.

Nasiha Kapidžić-Hadžić

MUKELEFA BEHADEROVIĆ

Nasiha Kapidžić-Hodžić bila je jedna od najpoznatijih bosanskohercegovačkih pjesnikinja, prozni pisac i urednica. Rođena je 1931. godine u Banjoj Luci.

Njen otac Ali-efendija Kapidžić bio je viši vojni imam u vojsci Kraljevine Jugoslavije i početkom II svjetskog rata bio je prvi potpisnik čuvene Rezolucije banjalučkih muslimana koja je bila usmjerena protiv progona Srba i Jevreja.

Osnovnu i srednju školu završila je u rodnom gradu i diplomirala na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. U početku je radila kao profesor u banjalučkoj gimnaziji, a zatim je bila urednik u Obrazovnom i Dječjem programu Radio-Sarajeva. Potom je prešla u Izdavačko preduzeće "Veselin Masleša" gdje je, do penzionisanja, bila urednik Edicije za djecu i omladinu.

Nasiha Kapidžić-Hadžić je pisala poeziju za dječu, poetsko-prozne zapise i dramske tekstove. Njeni pjesnički i prozni radovi uvršteni su u niz antologija i čitanki za osmogodišnje škole. Zastupljena je izborom iz pjesničkog opusa u školskoj lektiru.

Svakog jula u rođnoj kući i bašti Nasihe Kapidžić Hadžić, u sklopu manifestacije „Dani banjalučke dijaspora“, održavaju se književni susreti „Vezeni mostovi“ koji su ime dobili po jednoj od pjesama Nasihe Kapidžić-Hadžić koje se mi rado sjećamo iz djetinjstva. U ovoj pjesmi, ona opisuje most kao jedan od najljepših prizora koje će gost vidjeti kada dođe:

VEZENI MOST

*Kad jednom dođeš u grad od lišća
da budeš najdraži gost,
vidjećeš kako obale travne
na ruci drže most.
Most vezan žicom svilenom, tankon
u sedam boja tkan;
ogledalo mu zelena rijeka,
a ukras sunčan dan.
Vjetar ga niješ ko voda čamce,
svezane u pličaku;
rojevi svitaca nad njim se pale,
pa blista i u mraku...*

O značaju pjesnikinje govori činjenica da je štampa na poštanska marka s njenim likom. Kao sjajna pjesnikinja, prozaistkinja i dramska spisateljica, Nasiha Kapidžić-Hadžić objavila je knjige za djecu *Maskembal u šumi*, *Vezeni most*, *Skrivena priča*, *Kad si bila mala*, *Od tvog grada do mog grada*, *Glas djetinjstva* i druge.

Dobitnica je mnogih nagrada i priznanja, među kojima su: Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva, nagrada Veselin Masleša grada Banjaluke, te dvije godišnje nagrade Izdavačke kuće *Svjetlost*. Njene dramske igre za djecu izvodene su na radiju i u pozorištu.

Prozvali su je pjesnikinjom cvijeća, trave i riječka. Ona je govorila iz dječje perspektive, dječjom maštom koja je prepuna ljepote i šarenila. Govorila je o tom uvijek začuđenom dječijem pogledu kada vidi nešto novo.

Bila je već u penziji i narušenog zdravlja kada je Sarajevo palo pod četničku opsadu. Ratne nedaće je dijelila sa svojim sugrađanima. Umrla je 22. septembra 1995. godine.

Rodna kuća Nasihe Kapidžić-Hadžić proglašena je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Historijski spomenik Kapidžića kuću čine stambeni objekat, avlija i bašta.

Kuća je izgrađena u 18. ili početkom 19. vijeka, a Nasihin otac kupio ju je, 1920. godine, od Muhamed-bega Kulenovića.

U odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika piše, između ostalog, da se u kući nalazi spomen-soba Nasihe Kapidžić-Hadžić s očevom i njenom bibliotekom, njenim knjigama, dokumentacijom i književnim nagradama.

Sabiha Kapidžić, sestra banjalučke pjesnikinje Nasihe Kapidžić-Hadžić, u kući u kojoj su rođene, koja je proglašena nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, čuva uspomene na sestruru i porodicu. Njena rodna soba je puna knjiga, slika, fotografija. Kuća se nalazi u banjalučkom naselju Obilićevo, pored Vrbaša. S Nasihom u ovoj kući boravili su mnogi istaknuti pjesnici, među kojima i Desanka Maksimović.

SUMEJJINA KUHINJA

Bolje biti bez hrane tri dana, nego bez čaja jedan.

(kineska izreka)

Riječ čaj dolazi nam iz perzijskog jezika, a u perzijski je došla od kineske riječi ča, što znači list.

Iako sve vrste biljnih napitaka pripremljenih s vrelom vodom nazivamo čaj, pravi čaj priprema se samo od listova biljke *Camellie Sinensis* koja se uzgaja u azijskim zemljama i od koje različitim fazama fermentacije nastaju četiri vrste čaja: bijeli, zeleni, crni i oolong čaj. Glavna karakteristika (pravog) čaja jeste da sadrži kofein.

Bijeli čaj. Naziv je dobio jer dlačice na donjoj strani sušenog lista postanu bjelkasto srebrne. Nema fermentacije. Samo su najbolji čajevi izabrani za proizvodnju "bijelog čaja". Poznat je i kao car čajeva. Pije se preventivno jer jača imunološki sistem i djeluje blagotvorno na ljudski organizam. Bogat je antioksidansima.

Zeleni čaj. Nastaje minimalnom fermentacijom. Kod tradicionalne proizvodnje te vrste čaja, nakon berbe listovi se u željeznim tavama prže kako bi se spriječila oksidacija i fermentacija zbog koje bi listovi potamnjeli, i onda tek suše. Zeleni čaj sadrži manje kofeina od ostalih vrsta čaja te je bogatiji antioksidansima koji preveniraju srčane bolesti, dijabetes i ostalo. Matcha je posebna vrsta zelenog čaja koji se melje u jako sitan prah. Može se dodavati u pripremi različitih deserata i napitaka. Matcha prah je puno skupljji od ostalih vrsta zelenog čaja, teže ga je pronaći i priprema se na drugačiji način od čaja u vrećici ili u listićima.

Oolong. Nastaje djelimičnom fermentacijom. Nakon berbe se čaj trese u pletenim korpama, a sok koji se iscijadi fermentira s kisikom iz zraka. Taj proces se zaustavi prženjem u željeznim tavama. Oolong čaj se može nazvati jednim od naj-zdravijih čajeva. Ima kofeina manje nego crni, a više nego zeleni čaj.

Crni čaj. Nastaje potpunom fermentacijom. U istočnoj je Aziji poznat kao crveni čaj. Sličan je Oolongu, ali se fermentacija

ne zaustavlja. Proizvodnja tog čaja se završava dužim sušenjem. Crni čaj ima najdužu fermentaciju i najviše kofeina.

Biljni čajevi poput kamilice, nane i kadulje, zapravo su biljne infuzije odnosno dekokti ili macerati svih drugih biljaka, osim *Camellie Sinensis*. Njihova osnovna karakteristika je da ne sadrže kofein.

Od čajeva koji ne nastaju od biljke čaja, razlikujemo rooibos čaj, biljni čaj i voćni čaj.

Rooibos čaj

Rooibos čaj se priprema od fermentiranih, osušenih i usitnjениh listova južnoafričke biljke *Aspalathus linearis*. Poznat je i pod nazivom Majčino čudo. Na jugu Afrike se priprema gotovo 300 godina. Za razliku od uobičajenog crnog čaja, Rooibos čaj ne sadrži kofein.

Infuz

Biljne infuzije se pripremaju od nježnijih dijelova biljke (list, cvijet, zelen) i, ukoliko nije drugačije propisano, priprema se tako da se svježi ili osušeni dijelovi biljke preliju sa 200 ml vrele vode i ostave poklopljeni desetak minuta a nakon toga se procijede.

Dekukt

Dekukt se priprema od tvrdih dijelova biljke (kora, korijen, podanak) i, ukoliko nije drugačije propisano, priprema se tako što se ovi dijelovi biljke stave u hladnu vodu i kuhanju na srednjoj temperaturi 5 do 30 minuta. Potom se malo prohladi i procijedi.

Macerat s vodom

Vodom se maceriraju biljke sa sluzima (crni i bijeli sljez, sjeme lana). Ukoliko nije drugačije propisano, manju količinu sušene biljke prelijemo sa 200 ml hladne vode i ostavimo da odstoji minimalno sat vremena. Macerat se procijedi i pije bez zagrijavanja.

Jesenja kombinacija,
inspirisana nekim
davnim vremenima.

Kombinacija se sastoji od crne štofane suknje dubokog struka, kariranog prslučića koji je bio veoma popularan 70-ih i 80-ih, te klasične bijele pamučne košulje zbog koje karirani prslučić dolazi do izražaja.

Bordo ešarpa s bordo beretkom u ovom slučaju osvježila je jednostavnu crno-bijelu kombinaciju.

Promijeniti pogled

Bio jednom jedan vrlo bogat čovjek koji je dugo patio zbog bola u očima. Išao je od doktora do doktora, upotrijebio na stotine lijekova, injekcija, krema, ljekovitih mehlema, prolazio kroz desetine raznih medicinskih tretmana, ali bol očiju nije prestajala, već je bivala sve jača i jača kako je vrijeme prolazilo.

Jednog dana saznade da ima neki šejh koji bi mogao riješiti njegov problem pa učini sve da dođe do njega. Ispitavši ga, šejhu bi jasno o čemu se tu radi te mu propisa sljedeći lijek: u narednom periodu njegove oči ne smiju gledati ni u jednu drugu boju osim zelene. Bogataš se pitao kakav je to čudni lijek, ali pošto je bio očajan, odlučio je da posluša šejha.

Vrativši se na svoje imanje, unajmio je veliki broj slikara i molera, kupio hiljade litara zelene boje i naredio im da sve u njegovoj okolini prefarbaju zelenom bojom. Radili su neumorno danima, a bogataševa bol u očima počela se smanjivati i ubrzo je skroz nestade. Poslije nekog vremena, šejh dođe da posjeti pacijenta, ali prije nego što je uspio išta progovoriti, bogataševe sluge pohitaše i na njega istresoše kantu zelene boje kako njihovog gazdu ne bi ponovo zaboljele oči. Došavši sebi, šejh se nasmija i reče bogatašu: "Umjesto što si potrošio silne pare na boju i molere i sve oko sebe upropastio farbanjem, mogao si jednostavno kupiti jedne jedine naočare sa zelenim staklima. Ne možeš čitav svijet obojiti u zeleno."

Promijenimo li svoj pogled na svijet, svijet će izgledati drugačije.

Ludost je mijenjati svijet, promijenimo sebe.

SADETA ŠENDRO

Rođena je 5. augusta 1972. u Sarajevu, gdje je završila Elektrotehničku školu, neposredno prije rata. Priklučila se OS RBiH 15. juna 1992. Kao pripadnica 102. motorizovane brigade biva teško ranjena na lokalitetu naselja Stupsko Brdo. Od posljedica ranjavanja preminula je 11. augusta 1992. godine.

Bosanska
Sumejja

PRIJETELJI "BOSANSKE SUMEJJE"

Babilon

Moja
trafika

Internacionalna apoteka

ADRESA:
BRANISLAVA NUŠIĆA 5A 75000 TUZLA
035 311 870

S OFF-SET
ŠTAMPARIJA
20 godina sa Vama!

ŠTAMPA

- knjiga,
- udžbenika,
- časopisa,
- kataloga,
- plakata,
- letaka,
- blokovske robe,
- pozivnica i dr.

IZRADA

- svjetlećih reklama
- reklama na baneru [roll up postolje]
- reklama na PVC foliji
- brendiranje vozila
- bedževa
- privjesaka i dr.

SITO I TERMO ŠTAMPA

- na olovke,
- upaljače,
- rokovenike,
- kao i na sve vrste tkanina:
- radna odijela,
- majice,
- dresove,
- kape i dr.

UVEZ

- doktorskih disertacija,
- magisterskih i diplomskih radova.

Otokara Keršovanija 78, 75000 Tuzla, BiH
+387 35 297 197
+387 61 193 387
info@off-set.ba

NOVO U PONUDI!!!
Posjetite naš WEB SHOP gdje također možete kupiti sve naše proizvode
www.off-set.ba